

Remembering unique Eritreans in contemporary history

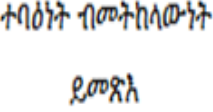
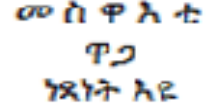

Biography
of
Blatta Kahsay Malu

A pioneer martyr of the Eritrean revolution for independence

*By
Emnetu Tesfay*

Table of Content

Early life and personal data	
Migration for education as teenager and return back home as educated adult	
Religion and politics at loggerheads	
Contribution of Blatta Kabsay in development, as chief of Deqixneay and de-facto leader of Tsilima district	
British administration in Eritrea and the conspiracy of the big powers against its independence	
Eritrean Independence block – Blatta Kabsay Malu’s firm stand on the question of Eritrea independence	
Blatta Kabsay Malu - Victim of massive character assassination	
Participation in the amendment of the Customary Law of Loggo Chewa	
Blatta Kabsay Malu - Icon of Eritrean pride. A summary of his thoughts and deeds	
Blatta Kabsay Malu: one of the pioneer martyrs	
A family of 4 generation martyrs	
Pictorial impression of Deqi xneay and its surroundings	
A glimpse into the past – Household items found at the home of Blatta Kabsay Malu in Deqi Xneay	
End of life <i>Eulogy by Aba Tiquabo Abay (1950) and Fanuel Ogbamichael (2016)</i> <i>Woizero Abrehet Kabsay commemorating her father (2016)</i> <i>Semunawit Gazeta coverage of Blatta Kabsay’s assassination 1950.</i>	
Appendix : link to a captured video narration of Deqixneay region and interview with the 100 years old, eldest daughter of Blatta Kabsay Malu, Woizero Abrehet in 2016	

ታሪኽ ሂወት

ብላታ ካሕሳይ ማሉ

ሓደ ካብቶም ቀዳሞት ጀጋኑ ኤርትራውያን ንነጻነት ሃገርም ደግሞ ዘፍሰሱ

ብ
እምነቱ ተሰፋይ

ሰለዳ ትሕዝቶ

<p>ጊዜ ንእስነትን ወልቃዊ ሓበሬታን</p>	
<p>ሰደት ንትምህርቲ ከም መንእሰይ - ምምላስ ናብ ዓዲ ከም ምሁርን ዓቕሚ ኣዳም ዝበጽሖን</p>	
<p>ተጻራርነት ሃይማኖትን ፖለቲካን</p>	
<p>አበርክቶ ብላታ ካሕሳይ ኣብ ምዕባለ ፡ ከም ጭቃ ደቂጽነዓይን (de-facto) ምስለነ ወረዳ ጽልማን</p>	
<p>ጊዜ ምምሕዳር ዓባይ ብሪጣንያን ሸርሖታት ሓያላት መንግስታትን</p>	
<p>ቀጽሪ ነጻነት ኤርትራ ፡ ኣጃም ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብ ፖለቲካዊ ሕቶ ጉዳይ ኤርትራ</p>	
<p>ብላታ ካሕሳይ ማሉ ፡ ግዳይ ስም ምጽላም ፡ ደቆም ድማ ግዳይ ምስርጣይ</p>	
<p>ተሳታፍነት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብ ምምሕዳሮም ስርዓት እንዳቦ ሎጎን ጭዋን</p>	
<p>ነጻብራቕ ኤርትራዊ ብልሕን ተባዕነትን - ፍሉይ ጠባይን ተግባርን ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብጽግታ</p>	<p>ተባዕነት ብመትከላውነት ይመጽእ</p>
<p>ብላታ ካሕሳይ ማሉ ፡ ሓደ ካብቶም ፈለግ ዝተሰውኡ ፈታው ነጻነት</p>	<p>መ ስ ጠ ላ ቴ ጥጋ ነጻነት ኣይ</p>
<p>ኣብ ኣርባዕተ ወለዶታት ዘሰወአት ሰድራቤት</p>	
<p>ስእላዊ መግለጺ ደቂ ጽነዓይን ከባቢኣን</p>	
<p>ቆላሕታ ናብ ሕሉፍ ጊዜ - ኣብ ቤት ብላታ ካሕሳይ ዝተረኽቡ ኣቕሖት</p>	
<p>ምብቃዕ ሂወት መልቀሰ ብኣባ ትኳቦ ኣባይ (1950) ፡ ብፋተኤል ዑቕባሚካኤል (2016) ፡ ተዘክሮ ወይዘሮ ኣብረሀት ካሕሳይ (2016) ፡ መርድእ ብሰሙናዊት ጋዜጣ</p>	
<p>ወሰኽ / ላቕባ ሺድዮ፡ ስእላዊ መግለጺ ደቂጽነዓይን ከባቢኣን ከምኡውን ቃለ-መጠይቕ ምስ ንል 100 ዓመት ቦኽሪ ንሎም ዎይዘሮ ኣብረሀት 2016</p>	

(NB 2 መዘኻኽሪ - 1. ብልምዲ ዓዲ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ደቂጽነዓን እያ ትጽዎዕ። እቲ ቅነዕ ኣጸሓሕፋን ኣኖብን ግን ደቂጽነዓይ እዩ። 2. ህዝቢ ጽልማን ታሕታይ ሎጎጭዎን ኣብ ልዕሊ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ልዑል ፍቕርን ኣድናቕትን ከምዝነበሮ ይፍለጥ። ንብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣቲም ዘይነፃ ፡ ብኣቕርቦትን ፍትወትን ከም ዓርኪ መዘንኦም (ወዲ ማሉ) ይብልዎም ነበሩ። ንዘያዳ ሓበሬታ ደልዩ ዘዛራረብኩም ገለ ደቂ ዓዲውን ኣታ ኢሎምም ኣለዉ። መምህር ተኸሰተ ሃብቱውን ኣብቲ መዝገቡ ብምልኡ ፡ ኣታ ኢሎ ምጽውዑ ተወሳኺ መረጋገጺ ኮይኑ ረኺብዮ። እነ ግን ምስ ታሪኽ ሂወት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ድሕሪ 70 ዓመታት ይላለ ስለ ዘለኩ ፡ ንክብርም ኣቲም ክብሎም መሪጸ ኣለኹ። ኣንበብቲ ኣታን ኣቲምን ተሓዋዊሱ ከዩዳናግሪኩም ይሕብር።)

ትርጉምን ታሪኽን ስም

ቀሺ ሙሳ አሮን አብታ መዝገበ ቃላት ናይ ኤርትራውያን ኣሰማት ትብል መጽሓፍ ግሕሳይ ዝብል ስም ብከምዚ ይገልጹ። ካሕሳይ ትግርኛ ስም ወዲ እዩ። ካብቲ “ካሕሳ” ዚብል ናይ ትግርኛ ቻል ወጺኡ ፣ በዚ ካሕሳይ ዚብል ናይ ዋንነት ረባሕትኡ ዚዝውተር ስም እዩ። “ካሕሳይ” ማለት ከኣ “ናተይ ካሕሳ” ፣ ናተይ ዋጋ በደል ፣ ዚብል ትርጉም የሰምዕ። ካሕሳ ምርካብ ወይ ምቕባል፣ መተካእታ እቲ ዝጠፍአካ ወይ እተበደልካዮ ነገር ምርካብ ማለት ኣርኢያ እዩ። እምበኣርከስ ወለዲ ሓደ ወላደም ምስ ዝመውት ፣ ወይ ከኣ ንብረቶም ወይ ሃብቶም ምስ ዚጠፍእ ፣ ወይ ድማ ሓደ በደል ምስዚ ወርዶም ፣ እሞ ድሕሪ እዚ ኩሉ መከራ ፣ ሓደ ወዲ ምስ ዚወልዱ ፣ ከም ዋጋ እቲ እተበደልዎ ነገር ፣ ወላድ ስለ ዝረኸቡ “ካሕሳይ” ኢሎም ይሰይምዎ። ነቲ ወላድ ከኣ ከም ካሕሳይም ይቐጽርዎ። ኣዝዩ ዙውቲር ስም ትግርኛ።

ቀጺሉ ቀሺ ሙሳ አሮን ግሙሉ ዝብል ስም ብከምዚ ይገልጹ። ማሉ ትግርኛ ስም ወዲ እዩ። እዚ ስም እዚ ኣብቲ “ማል” ዚብል ናይ ትግርኛ ቻል እተመሰረተ እዩ። እቲ ቻል ከኣ “ጥሪት ፣ ገንዘብ ፣ ሃብቲ ፣ ኩብቲ” ወዘተ ፣ ዚሕብር ትርጉም ኣለዎ። ስለዚ “ማሉ” ዝብል ስም “ናቲ ጥሪት ፣ ናይ ኣምላኽ ገንዘብ ፣ ናይ እግዚአብሄር ሃብቲ” ፣ ዚብል ሓሳባት የመልክት። ዙውቲር ስም ወዲእዩ።

ብላታ ካሕሳይ ማሉ

ወይዘሮ ትብርህ ኣብርህ

ትውልድን ወልቃዊ ሓበሬታን

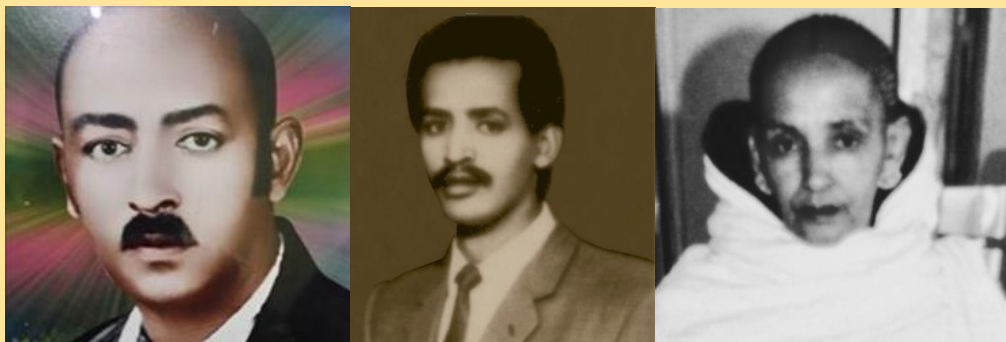
ብላታ ካሕሳይ ካብ ኣብኣም ከንቲባ ማሉ ገብሪትን ኣዲኦም ወይዘሮ ለተሃይማኖት መርሃይን ብ1899 ኣብ ዓደም ደቂጽንዓይ ተወልዱ። ክሳብ ዝዓብዩ ድማ ከም ኩሉ ቆልዓ ገጠር ብወለደም እንዳተኣልዩ ዓበዩ። ዕኹኽ ምስ በሉ ድማ

ሰራሕ ፖሊስ ጥሪት እንደ ተለማመዱ ምስክራታቸውን ባህላዊ ትምህርቲ እንዳወሰዱ ናይ ድያቆን መዓረግ ከም ዝለበሱ ይንገር። ሓሙሽተ ኣሓት ጥራሕ ከም ዝነበርኦም ይንገር። ኣሰማተን ድማ ኣሰገዱ ፡ ለተብረሃን ፡ ብርኽቲ ፡ ሃንሱ ፡ ሙሰ ይበሃላ። ኣብ ሸዊት ዕድሚኦም ናብ ጸዓትዘጋ ትምህርቲ ወንጌል ክወሰዱ ምስ ከዱ ኣብኡ ምስኦም ትመሃር ዝነበረት ንል ጸዓትዘጋ ትበርህ ኣብረሃ እተባህለት ብ1917 ተመርዕዮም ሓዳር መሰረቱ። ከምቲ ልሙድ ዝነበረ ባህሊ ወለድኻ በዓልቲ ቤትካ ትኸውን ዝመርጹልካ ዘይኮነስ ከምዚ ሎሚ ኣብ ሙዕቡል ግዜ ዝግበር ሰብኣይን ሰበይትን ባዕሎም ተመራሪጹም ሓዳር ዝምስርቱ እዮም ገይሮም። (እዚ ብሰፊሖ ኣብቲ ህርኩትን ሙዕቡልን ምንግሮም ዝገልጽ ኣርእስቲ ተገሊጹ ኣሎ)። ብላታ ካሕሳይ ማሉን ወይዘሮ ትበርህ ኣብርሀን 10 ደቂ ነበርዎም። ሹዱሽተ ኣወዳት ኣርባዕተ ድማ ኣዋልድ። ኣሰማቶም ብተራ ዝተወልዱሉ እዚ ዝሰዕብ እዩ።

1. ኣብረሀት	6. ዮሴፍ
2. ሰሎሙን	7. ሮማ
3. ኤፍረም	8. ጸገወይኒ
4. ሓረጉ	9. ኣብራሃም
5. ኣማኑኤል	10. ኣርኣዖ

ኣብረሀት ሰሎሙን ኤፍረም ሓረጉ

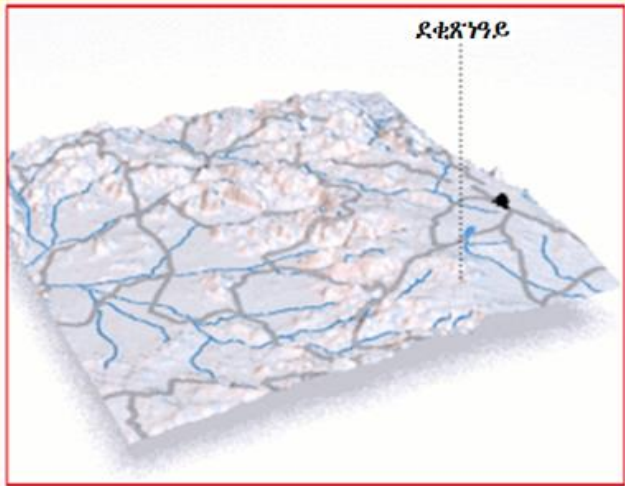

ኣማኑኤል ዮሴፍ ሮማ

ጸገወይኒ ኣብራሃም ኣርኣዖ

ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብህይወቶም ከለዉ ደቂ-ደቆም ክርእዩ በቛያም እዮም። ዘርኢ ብላታ ካሕሳይ ሎሚ ካብ ክልተ ሚእቲ 200 ዘይውሕድ ምዃኑ ወይዘር ኣብረሀት ከፈላ ዎልደመንቀርዮሰ ፣ በዓልቲ ቤት ዮሴፍ ካሕሳይ ግምት ትገብር። ኣብ ሰለሰተ ቀጻሊ ወለዶኦም ደማ ህይወቶም ንሃገርም ዝወፈዩ ካብ ደቆምን ፣ ደቂ-ደቆምን ፣ ደቂ-ደቂ-ደቆምን ይረከቡ። ኣብ ታሕቲ ርእሱ ዝኸኣለ ኣርእሱቲ ብዛዕባዚ ጉዳይ ተጻሒፉ ኣሎ።

ካርታ ሃገር ኤርትራ መቐምጦ ደቂጽነዓይ ካብ ሳተላይት ክርኦ ከሎ

ደቂጽነዓይ ካብ ድባርዋ ብመንገዷ ኣጋር ኣቆራሪጽካ ኣስታት 20 ኪሎሙተር እያ እትርሕቕ። ደቂጽነዓይ ሓንቲ ካብተን ዓበይቲ ዓድታት ናይ ጽልማ እያ። ዓበይቲን ሰንሰለታውያን ዝኾኑ ጎቦታት ከም እምባ ጠቐራን ፣ ኣያ ኹሉን ኣብ ዙርያኦ ይርከቡ። ካብቲ ጎቦታት ዝነቅሉ ፍባታት ገሊኦም ናብ ባርካ ገጸም ዝገዛዙ ኣለዉ ገሊኦም ደማ ካብ ጠራውር ደቂጽነዓይ ተበጊሶም ብታሕታይ ጽልማ (ሓል-ሓለ) ሓሊፉም ናብ ላዕለዋይ መረብ ይሕወሱ። ኩነታት ኣየራ ማእከላይን መጠነኛን ኮይኑ ኣብ ኣከባቢ 25-28 ሰንቲግራድ ደግሞ ለእ ዓመት ይጸንሖ። ወረዳ ጽልማ ብዘራእቲ ሓንቲ ካብተን ፍርያም ዝበሃላ እያ።

ካርታ ደቂጽነዓይ ካብ ጉግል ኤርዝ

ጅዮስፐሻል (Geospecial) ሓበሬታ ደቂጽንዓይ:

ኣብ ታሕቲ ተዘርዚሩ ዘሎ ጅግራፊካዊ ጭብጥታት ብዛዕባ ደቂጽንዓይ እዩ። ዝንግሪር (Latitude) ዉንግሪር (Longitude) ካብ ኤክዋቶር ዘሎ ርሕቀት ንመዕቀኒ ዝዘውተር ፣ ብራሽ ካብ ጽፍሒ ባሕሪ ፣ ክሊማዊ ዞባ ፣ መኣዘን መቐምጦ ዝሕብር ፣ ወዘተ የጠቓልል።

ምሉእ ስም :	ደቂጽንዓይ
ናይ ሃገር ኮድ :	ER (Eritrea)
አውራጃ :	ሰራየ
ወረዳ :	ጽልማ
ብዘሒ ገባር ዜጋ :	ሓበሬታ ኣይተረኽበን
ሰፍሒ መርዖት :	ሓበሬታ ኣይተረኽበን

ጅግራፊካዊ መስተማእዛኒ :

ዝንግሪር (Latitude):	ብዕሰራዊት መነጻጸሪ ዲግሪ 15.0556
ዝንግሪር (Latitude):	ዲግሪ ብደቓይቕን ሰከንድን 15° 3' 20.2" ሰሜን
ዉንግሪር (Longitude):	ብዕሰራዊት መነጻጸሪ ዲግሪ 38.7015
ዉንግሪር (Longitude):	ዲግሪ ብደቓይቕን ሰከንድን 38° 42' 5.2" ምብራቕ
ኣፈሻዊ ብራሽ (Average elevation):	2,170 ሜትሮ (7,119 ፊት)

ምንጩ ሓበሬታ: <http://mapcarta.com/>

ካርታ ሎጎጭዋን ጽልማን ካብ ጉግል ኤርዝ

ስደት ንትምህርቲ ከም መንእሳይ - ምምላስ ናብ ዓዲ ከም ምሁርን ዓቕሚ ኣዳም ዝበጽሖን

ኣብኡ ንብላታ ካሕሳይ ፡ ከንቲባ ማሉ ገብሪት ይበሃል ነበረ። እንተኾነ ግን ስም ከንቲባ ማሉ ካብ ብኡኡ ብወዳ ካሕሳይ ተፈላጥነት ዝረኸበሉ ይገንን። ከንቲባ ማሉ በሊሕ ሰብኣይ ከምዝነበሩ ይገነር ወደም ድማ ትምህርቲ ዝተወሰኹ ብልሖ ክህልዎ ናይ ኩሉሳዕ ጸዕርምን ትምህርቲምን ነበረ። ከንቲባ ማሉ ምስ ሰበሰልጣን ከዋሰኦ ዝኸእል ቋንቋን ትምህርታዊ ክእለትን ስለ ዘይነበሮም ወደም ዘመናዊ ትምህርቲ ክረክብ ናይ ለይትን መዓልትን ሕልሞም ነበረ።

ሓደ እዋን ከኣ ብኸምዚ ዝሰዕብ ሕልሙ ተጋሂዱሉ። ኣብ ሓማሰዩን ጸዓትዘጋ ዝበሃል ዓዲ ብሸወደናውያን ሚሰዩናውያን ከኒሻ ዝካየድ ቤት-ትምህርቲ ኣሰኳ ከም ዘሎ ይሰምዕ እሞ ንካሕሳይ ወዳ ካብቲ ክሳዕ መዓርግ ድቁና ተላቢሱሉ ዝነበረ ቤት-ትምህርቲ ተዋህዶ ቆሊቡ ናብ ጸዓትዘጋ ቀሺ ሰሸንሶን ንዝተባህለ ሸወደናዊ ቀሺ ከኒሻ “ሓደራ ብሰማይ ሓደራ ብምድሪ” ኢሉ ኣረከቦ ይበሃል።

ካሕሳይ ንሓደራ ኣቡኡ ኣብ ሸቶኡ ንኸበጽሖ ናይ ብሉጻት ብሉጽ ብምዃን ትምህርቲ ቀጸለ። ቀሺ ሰሸንሶን ውን ብንቕሓት ካሕሳይ ተማሪኹ ፡ ከም ቦኽሪ ወላዳ ናቡዩን ኣምሃሮን። ካብተን ኣብኡ ዝመሃራ ዝነበራ መንእሳያት ኣዋልድ ጸዓትዘጋ ከኣ ባዕሉ ሓርዩ ንወይዘሪት ትበርህ ኣብረህ ተመርዓዎ። “ሓለቓ ደቂ-ተሸም” ዝብል ሳን ዝነበሮም ሓለቓ መደበር ከኒሻ ጸዓትዘጋ ዝነበሩ ቀሺ ሰሸንሶን ከኣ ከም ኣቦ ኮይኑ ንካሕሳይ ኣመርዓዎ። ካሕሳይ ካብዚ እዋንዚ ናብ ሃይማኖት ከኒሻ ኣትዩ ነይሩ ማለት እዩ።

ካብዚ ብምብጋስ እምበኣር ንንቕሓት ከንቲባ ማሉን ካሕሳይ ወዳን ዘጽራ ነዋብታት ከነልዕል። መጀመርያ ከንቲባ ማሉ ካብቲ ብእዋኑ “እንዳ ኮቶሊኽ ኣቲኻ ፡ እንዳ ከኒሻ ተማሃርካ” ብምባል ኣብ መንጎ ወላድን ወሉድን ብሓኽሊን ብበትሪን ዝገደ ዝነበረ ባህሊ ነጹግካ ፡ ከምኡ ኸኣ ብጽሖ ወላድካ ኣብ ናብራ ገዛ ክሕግዘኒ ፡ ከብርዮኒ ኢልካ ከይሰሳዕካ “ፎ ጉልበትካ ፎ ሓገዝካ” ኢልካ “ኪድ ተመሃር” ኢልካ ምምናን ከንቲባ ማሉ ኣብቲ እዋንቲ ከመይ ዝበለ ብሉጽን ሙዕቡልን ኣተሕሳስባ ከምዝነበሮ ዘገርም እዩ። ሓደ እዋን ካሕሳይ ወዳ ጭቃ ዓዲ ኮይኑ ምስ ሰበሰልጣን ጥልያን ርክቡ እንዳሰፋሕፈሖን እንዳዕጥቐን ኣብ ዝኸደሉ ዝነበረ እዋን ፡ ሓደ ሓላፍነት ዝነበሮ ኢጣልያዊ በዓል ሰልጣን ንከንቲባ ማሉ ረኺቡ “ከንቲባ ደስ ይበልካ ንፋዕ ወላድ ወሊድካ” ኢልዎ ይበሃል። ከንቲባ ማሉ ፍሸኽ ኢሉ “ጎይታይ ንፋዕሲ ኣነ ደኣምበር ወደይ ኣይኮነን” ኢልዎ ይበሃል። እቲ ጥልያን ከኣ ከመይ ኢሉ ንከንቲባ ሓተቶ። ከንቲባ ከኣ ፡ ኣብ መንጎ ሓሙሽተ ኣዋልድ ካሕሳይ እዩ ሓደ ወደይ። ክሓርሰለይ ክሓፍሰለይ ከይበልኩ ኣምሂረዮ ኢሉ መለሰሉ ይበሃል። ሓቂ እዩ ከንቲባ ማሉ ክኸብር ፡ ከዕርፍ ከይበለ ወዳ ኣምሂሩ ፡ ኣብ ቁም ነገር ኣብጸሖዎ። ወዲ ማሉ ድማ ንሓደራ ኣቡኡ ከየዕበረ ኣብ ሸቶኡ ከብጽሖ ወሰን ዘይብሉ ጸዕርታት ኣካዩዱ። ተዓዊቱ ከኣ።

በዚ መሰረት ከኣ ናብርኡን ናብራ ህዝቢን ንከመሓይሸን ንከማዕብልን ዝገበሮ ጸዕርን ዘመዝገቦ ዓወታትን ብክፋል ናይ ዓይኒ ምስክር ስለ ዝነበርኩ ካብቲ ዘመዝገቦ ጸጋታት ከኣ ተቋዲሰ ስለ ዝኾንኩን ፡ ሓጺር ቃል ምስክርነተይ ክልግስ ሕሊናይ ስለ ዝደረኸኒ ፡ ዛ ንእሸቶ ዛንታ እዚኣ ከበርክት ተበጊሰ ኣለኹ። ብላታ ካሕሳይ ማሉ ካብ ጸዓትዘጋ ምስ ተመልሰ (ብግምት ታሕሳስ 1915 ዓምፈ) ከም ዝኾነ ወጻኢ ሓዳር ሃገረሱብ መዕቆቢቱ እትኾኖ ምስራሕ ገዛ እታ ቀዳመይቲ ዕማምም ገይሮም ወሰድዎ። ከምኡ ስለዝኾነ ድማ ነቲ ብሸንኽ ሰሚን እግሪ ጎቦ ዓዲ ዝነበረ ጎላጉል ገዲፋ

አብቲ ጎረቤት ጎረቤት ጎረቤት 50-60 ሜትር ዝኾነውን ናብቲ ሰፍሒ ናይቲ ጎረቤት ወጺኦ መሬት ጤሳ ተማስሐ። ከምኡ ዝገበረሉ ምኽንያት ከአ ናይ ነዊሕ መደብ ዘዋጽኦ ፈሊጡ ዝመረጸ እዩ። ካብተን ኣብ ሓሳብ ዓቂቡ ሒዘውን ዝጸንሐ መደባት ከአ እዞን ዝሰዕባ ክንግምት ንክእል። ብሕትውና ወይ ምብሓት ቦታ። ኣብቲ ጎልጎል እንተተማሰሒ ብመሰረት ሰርዓት ዓዲ ፡ ብዩማን ጸጋሙ ጎረባብቲ ክህልዎ ስለ ዝኾነ ፡ ብነጻላ መንደቕ ፡ ብኣራግጸ ሰብ ፡ ብሓለፍካ፤ ፡ ደፋእካ ሰላሙ ክዘረግ ስለ ዝክእል ካብዚ ንምርሓቕ።

ረብሓ ሰፍሓት መሬት ጤሳ። እቲ ንነፍሲ ወከፍ ገባር ዝወሃብ ሰፍሓት ጤሳ 36 ሜትር ካብ ድሕሪት ናብ ቅድሚት ኮይኑ ፡ ጎረቤት ከአ 7 ሜትር ዋራሕ እዩ ነይሩ። ሰፍሓት ጤሳ ብምልኳታ ከአ 36.7 ፡ 252 ትርብዒት ሜትር እዩ። እምበኣር ብላታ ካሕሳይ ማሉ እዛ ጭራም ጤሳ እዚአ ክተገላብጦ ከምዘይትክእል ምዃና ኣቐዲሙ ስለ ዝገመተ ሰፍሓት ጤሳኡ ከሰፍሕ ፡ ተመለሰ ዝብሎ ዘይብሉ ጎረቤት እንዳፈሓረ ጤሳኡ ከሰፍሕ ከም ዝክእል ስለ ዝገመተ እዩ። ከምኡ ስለ ዝገበረ ድማ ዳርጋ ካብ ናይ ኣርባዕተ ገባር ዘይንእስ ጤሳ ኣጥርፎ ፈረሰ ዘጋልብ ካንቸሎ ቦቲ እዋንቲ ዘደንቕ ኣባይቲ ሰሪሕሉ። ካብዚ ንላዕሊ ንብላታ ካሕሳይ ማሉ እተራእዮ ምርጫ ናይቲ ቦታ ከአ ናይቲ ቦታ ፍሕሸውነት ማለት ኣብ በሪኽ ቦታ እተደነነ ስለ ዝገበረ ናይ ርሑቕ ቦታ ምርኣት ክቆጸር ዝክእል ቦታ እዩ ነይሩ። ከምኡውን ካብ ጎረቤት መሰርሒ ገዛን ካንቸሎን ከም ድልየትካ እምኒ ክትፍንቅለሉ ትክእል ቦታ እዩ ነይሩ። ከምቲ እተመነዮ ከአ ኮይኑሉ።

(ምንጩ - መምህር ተኸሰተ ሃብቱ)

ተጸራርነት ሃይማኖትን ፖለቲካን

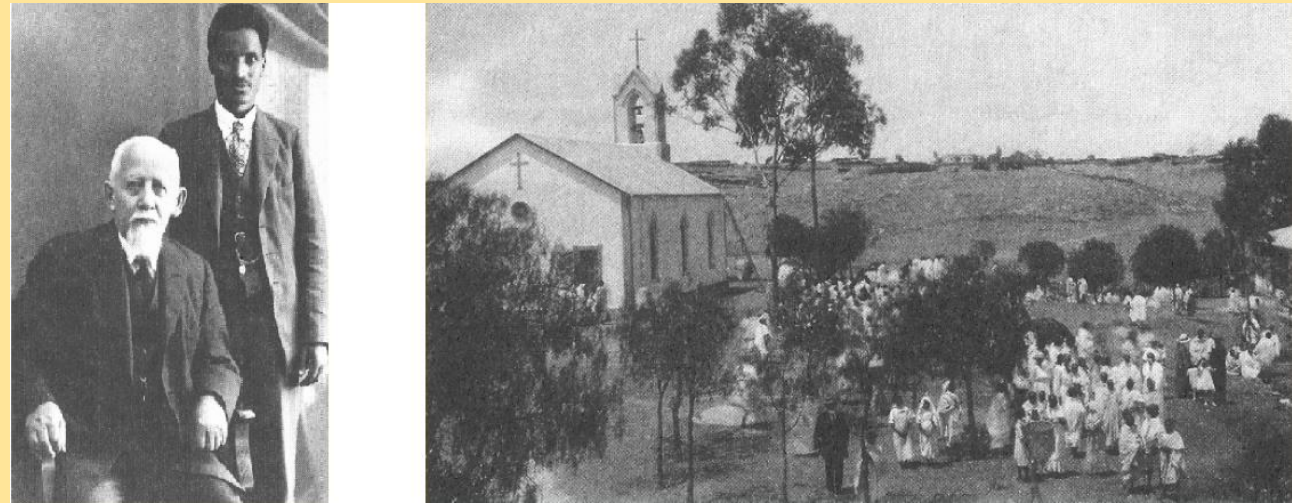
ኣብ ታሪኽ ዓለም ፖለቲካን ሃይማኖትን ሓደ ጊዜ ክተሓቓቓፉ ንርእዮም ፡ ካልእ ጊዜ ድማ ክገራጨዉ ንርእዮም ፡ ብዙሕ ጊዜ ድማ እቲ ሓደ መሳርሒ ናይቲ ሓደ ኮይኖም ፡ ንሓድሕዶም ክጠቓቐሙ'ውን ንርእዮም። ጸቡቕን ፡ ሕማቕን ፡ ቅኑዕን ሕልኽልኽውን ዝምድናታት'ውን ኣብ ኩሉ ደረጃታት ሕብረተሰብ ንርእዮሎም። ብውልቀሰብ ደረጃ ድማ ንብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣርኪባትሎም እዩ። መጀመርታ ሌላ ምስ ምሰዮን ከኒሻ ኣብ ማይ ዝብኡ ምስ ገበሩ ፡ ምሉእ ጦብላሕታ ናይ ወንጌል ትምህርቲ ረኸቡ። ኣብ ጸዓትዘጋ ዝበሃል ዓዲ ፡ ወረዳ ተኸላ ዓገባ ፡ ሓማሰዩን ድማ ብቐሺ ኣንደርስ ሰብንሶን (Anders Svensson) ዝምራሕ ቤት-ትምህርቲ ወንጌልን ፡ መጻሕፍቲ ትምህርቲን ፡ ሞያዊ ልምምድን ምህላው ኣቡኡ ከንቲባ ማሉ ይሰምዑ'ሞ ፡ ንካሕሳይ ወደም ናብኡ ክሰድዎ ዝለዓለ ትምህርቲ ይኸውን። ነዊሕ ከይጸንሑ ድማ ንካሕሳይ ወደም ፡ ካብቲ ክሳዕ መዓርግ ድያቕን ተላቢሱሉ ዝገበረ ቤት-ትምህርቲ ተዋህዶ ቆሊዖም ናብ ጸዓትዘጋ ሰደድዎ።

ኣብቲ መምህር ተኸሰተ ዝመዘገዐ ጽሑፍ ፡ ነቲ ኩነታት ብከምዚ ይገልጹ። “...ካብዚ ብምብጋስ እምበኣር ንንቕሓት ከንቲባ ማሉን ካሕሳይ ወዳን ዘነጽሩ ነጥብታት ከነልዕል። መጀመርያ ከንቲባ ማሉ ካብቲ ብእዋኑ “እንዳ ኮቶሊኽ ኣቲኻ ፡ እንዳ ከኒሻ ተማሃርካ” ብምባል ኣብ መንጎ ወላድን ወሉድን ብሓኽሊን ብበትሪን ዝገደ ዝገበረ ባህሊ ነጸግካ ፡ ከምኡ ኸአ ብጽሒ ወላድካ ኣብ ናብራ ገዛ ክሕግዘኒ ፡ ከብርሃኒ ኢልካ ከይሰሳዕካ “ፎ ጉልበትካ ፎ ሓገዘካ” ኢልካ “ኪድ ተመሃር” ኢልካ ምምናን ፡ ከንቲባ ማሉ ኣብቲ እዋንቲ ከመይ ዝበለ ብሉጽን ሙዕቡልን ኣተሓሳስባ ከም ዝገበረ ዘገርም እዩ። ሓቂ እዩ ፡ ከንቲባ ማሉ ክኸብር ፡ ከዕርፍ ከይበለ ወዳ ኣምሂሩ ፡ ኣብ ቁም ነገር ኣብጸሕዎ። ወዲ ማሉ ድማ ንሓደራ ኣቡኡ ከየዕበረ ፡ ኣብ ሸትኡ ከብጽሖ ወሰን ዘይብሉ ጻዕርታት ኣካዩዩ። ተዓዊቲ ከአ። እምበኣር ወዲ ማሉ ብዘርኢ ካብ በሊሕ ተወሊዱ ኣብ ትሕቲ በሊሕ ኣቡኡ ዓብዩ። ነዚ ጸጋዚ ትምህርቲ ደሚሩሉ ዝበለጸ ብልሕን ክእለትን ከም ዘማዕበለ ዘጠራጥር ኣይኮነን”።

“በዚ መሰረት ከአ ናብርኡን ናብራ ህዝቢን ንከመሓይሽን ንከማዕብልን ዝገበሮ ጸዕርን ዘመዝገቦ ዓወታትን ብክፋል ናይ ዓይኒ ምስክር ስለ ዝክበርኩ ፡ ካብቲ ዘመዝገቦ ጸጋታት ከአ ተቛዲሰ ስለ ዝኾንኩን ፡ ሓጺር ቃል ምስክርነቲይ ክልግሰ ሕሊናይ ይድርኽኒ” ይብል መምህር ተኸሰተ ሃብቱ። “ወዲ ማሉ” ኣብ ንእሽቶይ ዕድሚኡ ትምህርቲ ክቐስም ምስ ተሰደ ፡ ነቲ ናይ ተፈጥሮ ብልሑ ትምህርቲ ወሲኹሉ እዩ። ነቲ ትምህርቲ ድማ ስኒቕዎ ጥራሕ ዘይኮነ ፡ ብተገዳስነት ኣዋቢቐ ሒዙ ብኩሉ ወገናቱ ንቕድሚት ክገሰግሶ ጀመረ። ካሕሳይ ንትምህርቲን ሓደራን ኣቡኡ ኣብ ሸቶኡ ንክበጽሕ ፡ ናይ ብሉጻት ብሉጽ ብምዃን ትምህርቲ ቀጸለ። ቀሺ ስሸንሶን’ውን ብንቕሓት ካሕሳይ ተማራኹ ፡ ከም ቦኽሪ ወላዳ ናቡዮን ኣምሃሮን።

ካሕሳይ ካብተን ኣብኡ ዝመሃራ ዝክበራ መንእሰያት ኣዋልድ ጸዓትዘጋ ፡ ንወይዘሪት ትበርህ ኣብረሃ ፡ ባዕሉ ሓርዩ ተመርዓዎ። ካሕሳይ ካብዚ እዋንዚ ናብ ሃይማኖት ከኒሻ እምነቱ ቀየረ። ተሃደሰ ፡ ተመርዓዎ ፡ ቀረበ’ውን።

ናብ ዓዲ (ደቂጽነዓይ) ምምላስ ምስ ኮነ ፡ በዓልቲ ቤቱ ሒዙ ተመልሰ። ኣብ ሃይማኖት ከኒሻ ንብዙሕ ዓመታት ብትምህርቲ ወንጌል ተመራሑ እንዳኸደ ፡ እቶም ናይ መጀመርታ ሓሙሽተ ደቁ ፡ ማለት ኣብረህት ፡ ሶሎሙን ፡ ኤፍረም ፡ ሓረገን ኣማኑኤልን ኣብ ቤተክርስቲያን ከኒሻ ከም ዝተጠምቐ ወይዘሮ ኣብርህት ከፈላ ወልደመንቀርዮስ ፡ በዓልት ቤት ዮሴፍ ካሕሳይ ፡ ተዘንቱ። ንገለ እዋን ኣብ ቤት ዝብኡ ዝርከብ ሚሰዮን ከኒሻ እንዳተመላለሰ ሱባኮት ይሰምዕን ፡ ቁርባን ይወሰድ ከምዝነበረ ዓባዩ ወይዘሮ ለተሃይማኖት ፋፋኤል ጓል ኣማድር ፡ ንርእሳ ናይ ወንጌል ትምህርቲ ኣብኡ ትወስድ ዝነበረት ከተዘንቱ ይሰምዓ ነይረ።

ብጸጋም ዘሎ ስእሊ - ቀሺ ኣንደርስ ስሸንሶን ዝበሃሉ እዞም ኮፍ ኢሎም ዘለዉ እዮም። ንሶም እቶም ዝለዓለ ሓላፍነት ዝከበሮም ኣብቲ ናይ ሸወደን ሚሰዮን ኣብ ኤርትራ እዮም ነይሮም። ምስእም ደው ኢሎም ዘለዉ ቀሺ ገብረሰላሴ ሃብቱ እቶም ናይ መጀመርታ ወዲ ሃገር ፕረሲደንት ናይ ወንጌላዊት ሉተራዊት ቤተክርስቲያን ኤርትራ እዮም። ብዮማን ዘሎ ስእሊ - ኣብ ጸዓትዘጋ ትርኩብ ወንጌላዊት ሉተራዊት ቤተክርስቲያን ከኒሻ እዩ። ብላታ ካሕሳይ ትምህርቲ ዝቀሰሙላ ቦታ ምዃና እዩ። (ምንጩ ፡ ከኒሻ ትብል መጽሓፍ)

ድሕሪ ምምላስ ናብ ዓዳ ፡ ወዲ ማሉ እኹል ሰብኣይ’ውን ኮይኑ ትምህርቲ ደለቡ ፡ ሓደ ወደም ንከንቲባ ማሉ’ውን ስለ ዝነበረ ፡ ወራሲ ናይ ጭቅነት ዓዲ ትጽብዮ ዘላ ሓላፍነት ግህድቲ ኮነት። እታ ጭቅነት ንወደም ንኸረክብዎ ፡ ከንቲባ ማሉ ስለ ዝወሰኑ ፡ ወደም ቅድሚ ጭቅነት ምርካቡ ፡ ናብ ናይ ኣቡኡ ሃይማኖት ተዋህዶ ንክምለስ ለምኑለይ ኢሎም ነቶም ናይ ቀረባ መማኸርቶም ሓቲቶምም ይበሃል። ብዝሒ ናይ ኣመንቲ ሃይማኖት ከኒሻ ኣብ ደቂጽነዓይ ኣብቲ እዋን ካብ ሰለሰተ ሚእታዊት ኣይበልጽን እዩ ነይሩ። እቲ ቀንዲ ሰግኣት ናይ ከንቲባ ማሉ ፡ እቶም ደቂዓዳ

ብዙይ ወዲ ሃይማኖትና አይንምራሕን ዝብል ምጉርምራም ከየስዕበሉ ዝብል ስለ ዝነበረ እዩ። ከምታ ድልዩቶም ድማ ናብ ሃይማኖት ተቐህዶ ከም ዝምለስ ገበርዎ። በዚ መሰረት ወዲ ማሉ ናብ ሃይማኖት ተቐህዶ ተመሊሱ ጭቅነት ከኣ ተረከበ። ወዲ ማሉ ጭቅነት ካብ ኣቡኡ እተረከበሉ እዋን ኣብ ከባቢ 1925 ዓምፈ ኣቢሉ እዩ ዝመሰል ፡ ይብል መምህር ተኸሰተ ሃብቲ።

ጭቅነት ደቂጽንዓይ ኣብ ኢድ ኣቡኡ ባሻይ (ዳሕራይ ከንቲባ) ማሉ እያ ነይራ። ወዲሉ ሓዲሩ ግን ወዲ ማሉ ጭቅነት ኣቡኡ ከም ዝወርስ ዘጠራጥሮ ኣይነበረን። ከምኡ ድማ ኮይኑ። ወይዘሮ ኣብረሀት ፡ ቦኽሪ ጓሎም ንብላታ ካሕሳይ ብዛዕባ ዝነበረ ኩነታት ኣብቲ ግዜ ምምላስ ናብ ሃይማኖት ተቐህዶ ብከምዚ ትገልጽ “ጎይታይ ብላታ ካሕሳይ 5 ወላድ ማለት ኣነ ኣብረሀት ፡ ሰሎሙን ፡ ኤፍረም ፡ ሓረጉ ፡ ኣማኑኤል ዝተባህልና ደቆም ኣብ እንዳ ከኒሻ ከምዝተጠመቐና ደሓር ግና እቲ ሓሙሻይ ሓውና ኣማኑኤል ምስ ሞተ ምንኣሱ ካልእ ምስ ተወልደ ኣማኑኤል ዝብል ስም ተቐህቦ። እቲ ሓድሻ ዝተወልደ ኣማኑኤል ንመጀመርያ ግዜ ኣብ ቤተክርስቲያን ተቐህዶ ተጠመቐ” ኢለን የረድኡ።

ኣብዚ እዋንዚ ንወዲ ማሉ ናብ ሃይማኖት ተቐህዶ ንክምለስ ዘገደዶ ካልእ ምዕባለውን ነይሩ እዩ። መንግስታዊ ምምሕድዳር ጥልያን ኣብ ልዕሊ ከኒሻ ዝገብሮ ዝነበረ ማለት ካብ 1915 ዓምፈ ክሳብ 1932 ዓምፈ እንዳ ተረረ ይኸይድ ከም ዝነበረ ንርዳእ። ኣብ 1932 ዓምፈ ድማ ፡ ብትእዛዝ መግዛእታዊ ምምሕድዳር ጥልያን ፡ ኩለን ኣብያተ ትምህርቲ ከኒሻ ከም ዝዕጸዋን ፡ እቶም ዘካይድዎን ዝነበሩ ሸወደናውያን ከኣ ናብ ዓይም ከም ዝተሰጉ ንርዳእ። በዚ ምክንያት ከኣ ፡ ኣብ ወርሒ ታሕሳስ 1915 ዓምፈ መደበር ከኒሻ ማይ ዝብኦ ክዕጸ ፡ እቶም ኣብኡ ዝነበሩ ሸወደናውያን ናብ ዓይም ክምለሱ ትእዛዝ ተመሓላፊ ነይሩ እዩ። እምበኣር ወዲ ማሉ'ውን እዘን ክንድዝን ሰጉምትታት ጥልያን እንዳተግዘበ ፡ ተወሳኺ ምክንያታት ናብ ሃይማኖት ተቐህዶ ምምላስ ከም ዝነበረ ክንርዳእ ንክእል።

እቲ ጸቕጥታት ናብ ሃይማኖት ተቐህዶ ንምምላስ ኣብዚ ዝተሓጸረ ኣይነበረን። ካልእ ንወዲ ማሉ እተሰገኦ ጸገም'ውን ነይራቶ እያ። ንሳ ከኣ ኣብ ህዝቢ ደቂ ዓዱ ክትነቅል እትክእል ጸገም እያ ነይራ። ኣብ ደቂጽንዓይ ሃይማኖት ከኒሻ ብመጀመርያ ክተኣታቶ ከሎ ኣብ ካልእ ህዝቢ ዓድታት ዘይነበረ ተርእዮ ተፈጸሙ እዩ። ንሱ ድማ ካህናት ተቐህዶ

ቃልሲ ኣብ መንጎ ፖለቲካን ሃይማኖትን ዝገልጽ ስእሊ.

ደቂጽንዓይ ነቶም ዝኸነሹ ካህናት ተዋህዶ ዝነበሩ ደቂዓዶም ፡ ከም በዓል ቀሺ ተኸለግርያም ማህደረ ፡ ቀሺ ወልደደሱስ ክንፈ ፡ ሃለቃ ንኣምን ተሰፋዝጊ ከኒሻታት ብኣቡን ክውግዘዎም ከሲሶም ናብ ዓድዋ ወሲዶሞም። ኣብ ቅድሚ ኣቡን ቀሪቦም በዓል ቀሺ ተኸለግርያም ዕሙቕ ዝበለ ናይ ስነሃይማኖት ፍልጠት ስለ ዝነበርም ፡ ኣብ ቅድሚ ኣቡን ተኸራኸርም ነቶም ከሲሶቶም ካህናት ረቲዖም ፡ ከሲሶቶም ከኣ ብኣቡን ተገራሖም ከም ተመልሱ ይፍለጥ።

ካብ ናይ እምነት ሕቶ ወጻኢ ዝኾነ ምክንያት ድማ ፡ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብታ ናይ ቅድሞም ዝነበረት ሃይማኖት ተዋህዶ ተመልሱ። ፖለቲካ ኣብ ልዕሊ ሃይማኖት ዓወት ከም ዝረኸበት ድማ ግሁድ ኮነ። ካብ ብንእሽቶዩ ዝሰምዓ ዝነበርኩ ዘረባ ኣላ። ንሳ ድማ ብላታ ካሕሳይ ናብ ተዋህዶ ምስ ተመልሱ ዝበልዋ ዘረባ እያ ትበሃል። “እዛ ሃይማኖት ብዘይ መጠን ጽብቕቲ ነይራ ፡ እንተኾነ ንዓይ ትኸውን ኣይነትን” በሉ ይበሃል። እዛ ኣዘራርባ ንዝሰምዓ ሰብ ከም መሰላቕ እዩ ዝወሰዓ ነይሩ። እንተኾነ እቲ ከነታት ዘጋጠሞም ፡ ብምልኡ ምስ ሰማዕነ ፡ እቲ ኣመራርጻ ቃላት ናይ ብላታ ካሕሳይ ከመይ ዝኣመሰሉ ናይ ዲፕሎማት ኣዘራርባ ክእለት ከም ዝነበርም ይሕብር። ካብታ ናቶም ኣገላልጻ ዝበለጸ ጌርካ ነታ ከነታቶም ንክትገልጸ ዝከኣል ኣይመሰለንን። ዝተጠቐምሉ ኣመራርጻ ቃላትን ሓሳብን ፡ ሓደ ኣዝዩ ክኣላ ሰብ ጥራሕ ክገብራ ዝኸእል ኮይኑ ይሰመዓኒ ፡ ስለምንታይ ነቲ ምክንያት መቐየሪኦም ብዝርዝር ከዘነትዉ ኣየድለዮምን ፡ ኣብቲ ኣዘራርብኦም ቅንዕና ከም ዘሎ ኣጸቢቐ ይርኣ ፡ ከማኻንዮ'ውን ኣይደለዩን ፡ ኣብ ልዕሊ'ዚ ኩሉ ድማ ብመልክዕ መሰላቕ (humor) ገይርም ኣቕሪጦም።

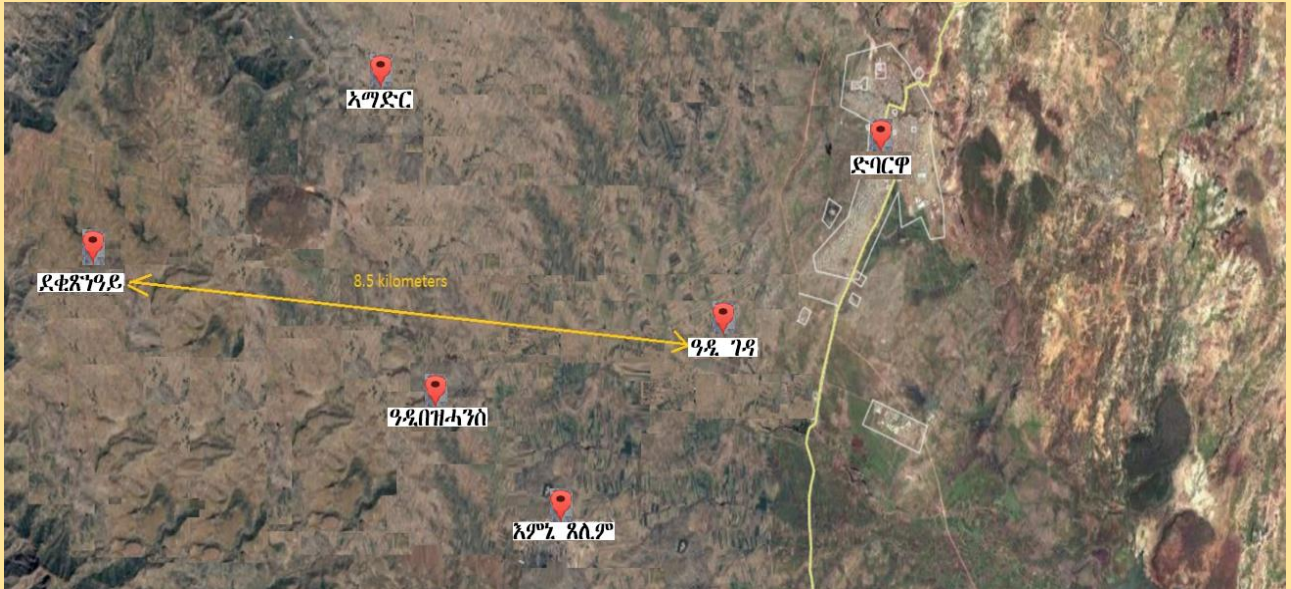
ኣበርክቶ ብላታ ካሕሳይ ኣብ ምዕባለ ከም ጭቃ ደቂጽንዓይን (de facto) ምስለነ ወረዳ ጽልማን

ህዝቢ ደቂጽንዓይ መብቁሉ ሓደ ኮይኑ ፡ ኣብ ሰለስተ ዓበይቲ እንዳታት ይኸፈል። እንዳገብሪ ፡ እንዳ ምሕጹን ፡ እንዳ ዑቕባኡ ከኣ ይበሃሉ። ስም እታ ዓዲ ከኣ ፡ ብስም ጽንዓይ ደቂ ጽንዓይ ተባህለት። ስለዚ ኣብ መጀመርያ እዋን ጽንዓይ ከም ሹም ኣሕዋት ኮይኑ ፡ ይመርሕ ከም ዝነበረ እዩ ዝእመን። ኣብ ገለ ያታታት ከም ዝግለጽ ግን ፡ እቲ ዓዳዊ ጭቅነት ክሳዕ ሾሞንተ ወለዶ ኣብ ኢድ ደቂ ገብሪ ከም ዝነበረ ይንገር እዩ። ኣብቲ እዋን እቲ ሻሙናይ ወለዶ ግን ፡ ኣብ መንጎ ደቂ ዓዲ ዘይምጥዕዓም ተፈጥረሞ ፡ ጭቅነት ናብ ሰለስቲኣን እንዳታት ተኸፋፊሉ ይበሃል።

እዚ ኣሰራርዓ እዚ ቅቡል ካብ ዝኾነሉ እዋን ጀሚሩ ፡ ክሳዕ መግዛእቲ ጥልያን ኣብ ኤርትራ እተዘርገሓሉ እዋን ጸኒዑ ከምዝጸንሐ ይፍለጥ። ኣብቲ እዋንቲ ጭቃ እንዳ ምሕጹን ከንቲባ ማሉ ገብሪት ፡ ጭቃ እንዳ ዑቕባኡ መርሁ ገድላይ ፡ ጭቃ እንዳ ገብሪ ድማ ሃብቲ ተሰፋዝጊ ነበሩ። ከም መምህር ተኸሰተ ሃብቲ ዝገልጸ ፡ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብልጫ ናይታ ዝረኸባ ትምህርቲ ተጠቐሙ ፡ ጭቅነት ደቂጽንዓይ ከጠቓልላ ክኣለ። ኣብኡ'ውን ጠጠው ከይበለለ ናብ ጽልማን ደቡብ ሎጎጭዋን ስልጣኑን ተሰማዕነቱን ኣሰፋሕፍሐ። ብላታ ካሕሳይ ምስሌነ ከለዉ ፡ እቲ ምምሕዳር ወረዳ ጽልማ ካብ ዓዲ ገዳ እምበር ካብ ደቂጽንዓይ ከምዘይነበረ ኩሉ መዛግብ ይሕብር።

ኣብቲ እዋንቲ ኣብ መሰፍናዊ ሕብረተሰብ ሹመኛታት ኣብ ዓዶም ኮይኖም እዮም ዝዳንዩ ነይሮም። ሰብ ጉዳይ እዮም ናብ ዓዲ ምስለነ ፡ ርሑቕ ይኹን ሓጺር መንገዲ ተጓዲዞም ፡ ጉዳዮም ዘሰምዑን ዳንኻት ዝረኸቡን ዝነበሩ። ብላታ ካሕሳይ ግን ፡ ዓዲ ገዳ ክኸውን ናይ ሰራሖም ቦታ ምምራጻም ፡ ሓልዮት ናይ ህዝቦም ከርተት ኢሎም ከይገባዙ'ዶ ይኸውን ኢልካ ምግማት ጥራሕ እዩ ዝኸኣል። ስለዚ እዚ ሎሚ ልሙድ ዝኾነ መነባበሪኻን ናይ ሰራሕ ቦታኻን ዝተፈላለዩ ቦታ ኮይኑ እንዳተመላለስካ ትሰርሕ (shuttle) ብላታ ካሕሳይ ኣብቲ ግዝይኦም ከምኡ ምግባርም ኣዝዩ ምዕቡልን ፍትሓዊን ኣተሓሳስባ ከም ዘተኣታተዉ ይሕብር።

ወረዳ ጽልጣ አብ አውራጃ ሰራየ ሰለ ትርኩብ ፡ ምናልባት እቲ ቤት ጽሕፈቶም አብ ዓዲ ገዳ ምግባርም ፡ ስሉጥ ናይ መጎግዓዚን መራኽቢን ቦታ ምስ አምሓዳሪ አውራጃ ሰራየ አብ መንደፊራ ክኾነሎም'ውን ሓሲቦም ክኾኑ ይኽእሉ እዮም። አብ ታሪኽ ሂወቶም ምጽሓፍ አገዳሲ ዝኾውን ግን እቲ ብመደብ ምስራሖምን መሰላጢታት ከናድዩ ምሕሳቦምን እዩ።

ብላታ ካሕሳይ ማሉ ምንባርም አብ ደቂጽንዓይ ናይ ስራሕ ቦታ ድማ አብ ዓዲ ገዳ ብምግባር ናይ 8.5 ኪሎሙተር ምምልላስ ይገብሩ ነይሮም።

አብ ትሕቲ ምምሕዳር ወረዳ ጽልጣ ዝነበራ ዓድታት እዞን ዝሰዕባ እየን።

<h2 style="color: red;">ንኡስ አውራጃ ደባርዋ</h2> <p style="color: blue;">ዓድታት ወረዳ ጽልጣ</p>	
ደባርዋ ከተማ	ዓዲ ክብሎ
ተማጅላ	ዘርቤን
ዓዲ ገልገል	ዓዲ ገባይ
ሓልሓለን ዓዲገዳን	ሀርጉድ
ዓዲ ሓርቦ	እምኒ ጸሊም
ዓዲ በዝሓንስ	ደቂጽንዓይ
ደብረቁስቃም	ዓዲ ዋጦት
አቡነ-በጹ-አምላኽ	ገብለቀላይ
ገዛ ላምዛ	ቃኞብዳ
ዓዲ ሎጎ	ዓዲ ባረ?
ዓዲ ብዘገ	አማድር
ዓዲ ገረድ	ዓዲ ነኸዐ
ዕዳጋ ድሕና	ዓዲ በሊሕ
ጽንዕቶ ኩንኤል	እገላ

አተኩሮ ብላታ ካሕሳይ ማሉ አብ ልምዓት (ካብ መዝገብ መምህር ተከሰተ ሃብቱ)

ደቂጽነዓይ አብ ጠራውር ዝኾነ መልክዓ ምድሪ ኤርትራ እተደኮነት ብምኃና ፡ ልሙዕ ሓመዳ እንዳተጋሕጠጠ ናብ መርየት ጋሽ-ባርካ ተጋሪቱ እዩ። መርየት ደቂጽነዓይ ብወዝቢ ክርኦ ከሎ ቆርቦቱ ሰፍሕ ዝበለ እዩ። እዚ ከኣ ወሽጡ ንዘይፈልጦ ብሓቂ ደቂጽነዓይ ሰፊሕ መሪየት ኣለዎ ንብ ምባል ከዘምብሎ ይኸእል። ካብዚ ዝተላዕለ ከኣ አብ እዋን ደርጊ መርየት ክድየሰን ክደላደልን ከሎ ፡ ገለ ጎረባብቲ ዓድታት ካብ መርየት ደቂጽነዓይ ተጨሪሙ እንተዘይተዋህበና ኢለን ፍንጭራዕ ኢለን ነይረን እዩን። እንተኾነ ግና መርየት ደቂጽነዓይ ቆርቦቱ ደኣ ይሰፋሕ እምበር ትሕዝት ኡሰ ዓቕብን ቁልቁልን ዝበዝሐ መርየት እዩ። በዚ ምክንያት ድማ ናይ ሕርሻ እቶቱ ዘርዊ ኣይኮነን። እምበኣር ኣብዚውን ምስ ወዲ ማሉ ብዝተሓሳሰር ኩነታት ሓደ ሕቶ ከንልዕል። ንሱ ኸኣ ወዲ ማሉ ካብ ጸዓትዘጋ ክምለስ ከሎ ሓደሰት ኣምራትን ክእለታትን ኣጥርዩ እዩ መጽዩ። ነቲ ዘጥረዮ ኣምራትን ክእለታትን ብኸመይ ከተግብር ፈቲኑ ፡ ወጽኢቱ ከ ከመይ ነበረ ፡-

ብመጀርያ አብ ልዕሊ ባህርያዊ ትዕድልቱ ንቕሓት ኣእምርኡ ኣደቢሩ። ምስ ዝዘኣተዉ ኢጣልያውያን ብርእሰ ተሓማምነት ከዋሰኦ ዝኸእል ክእለት ቋንቋ ጥልያን ኣዳቢሩ። ከምኡውን አብ ቤት-ምህርቲ ጸዓትዘጋ መሰረታዊ ጥያ ጽርብት ዕንጻይትን ስነ-ህንጻን ማእለማን ተማሂሩ። ወዲ ማሉ ነዚ ጥያ ሓዘል ትምህርት-ታትዚ ሸለል ኢሎ ከምዘይሓለፎ ዘጠራጥር ኣይከውንን። ከምኡውን ካብ ቤት-ምህርቲ እንተዘይረኸቦውን አብ ከባቢኡ ዝርእዮ ዝነበረ ልምዓታዊ ምንቅስቃሳት ብተመሰጦ ይምልከት ከም ዝነበረ ፡ ናብ ዓዲ ምስ ተመልሰ ዩካይዶ ዝነበረ ናይ ልምዓት ንጥፈታት ንባዕሉ ምስክር እዩ።

አብ ከባቢ ኣሰመራ እትርከብ ናይ ልዕሊ መርየት ትኹን ናይ ትሕቲ መርየት ማይ ኣላታ ተባሂላ እትግመት ቦታ ትዕበ ትንኣስ ብዘየገድስ ብመንግስቲ ንሓርሱቶት ጥልያን እንዳተዓደላ አብ ፈቐድኡ ብሓይሊ ንፋስ ዝዝወራ ማይ ዝጭንጉዓ ጥቶርታት እንዳስተዩ ፡ ከባቢ ኣሰመራ ብጀራዲንን ብመፍረ እንሰሳታትን ትካላት ጥልያን ዓይኒ ገበጣ እያ መሰላ ነይራ። ወዲ ማሉ ነዚታት ክርኦ ከሎ ከመይ ዝበለ ወሽጣዊ ቅንኣት ዮንድዶ ከም ዝነበረ ዘይዝንጋዕ እዩ።

እምበኣር ወዲ ማሉ ካብ ጸዓትዘጋ ናብ ዓዱ ምስ ተመልሰ እንታይ ጠቓሚ ትልምታት ኣዋህሊሉ ከምዝመጸን ብኸመይ ዝበለ መንገዲ ድማ ከተግብር ከምዝጸዓረን ክንርኦ ኢና።

1) ዕማም ትምህርቲ

ካብ ምስራሕ መንበሪ ቤቱ ቀጺላ ዝቐረበት ዉጥን ጉዳይ ትምህርቲ እያ። ቀዳማይ ካብ ባህሊ ከኒሻ ተበጊሱ ብዘሕደር መንፈስ ጥቕሚ ትምህርቲ እዩ። ማለት ከኒሻ አብ ከባቢኡም ምዱብ ትምህርቲ ይሃሉ ኣይሃሉ ብዘየገድስ ፡ ንሳ ከብቲ ኮይኑ ካብ ዓዲ ዝረሓቐ ኣባል ስድራ ቤት እንተዘይኮይኑ አብ ገዝታቶም ንደቆም ክእለት ምንባብን መሰረተ ጽሕፈትን ዘየምህር ከኒሻ ኣይነበረን። ካብ ስድራ ከኒሻ ጽሓፊታይ ኣንበቡለይ ኢሉ ዝሸገር ሰብ ኣይነበረን። በዚ ምክንያት ድማ ነፍሲ ወከፍ ኣባል ስድራ ከኒሻ መጽሓፍ ቅዱስ ብቋንቋኡ ከንብብ ፡ አብ እዋን ጸሎቱውን በቲ መጽሓፍ መዝሙር እንዳተመርሐ ብምዝማር ክሳተፍ ናይ ግድን እዩ ነይሩ።

ወዲ ማሉ እምበኣር ሰዓቢ ሃይማኖት ከኒሻ አብ ዝነበረሉ እዋን ነዚ አብ ላዕሊ ዝተገልጸ ልማድ ከማልእ ነይርዎ። እንተኾነ ግና ድልዩቱ በዚ ጥራይ ዝውሰን ኣይነበረን። አብ ልዕሊ ፍልጠት ንባብን ጽሕፈትን ትግርኛ ናይ ጥልያን ቋንቋን ጽሕፈትን ንደቁ ከምህር ሃንቀውታ ነይርዎ እዩ። ነዚ ዘተግብረሉ ሰብ ክረክብ ከኣ ዓሚቕ ዳህሳስ ኣካይዱ። ነዚ

ዝበቅዕ ሰብ ከኣ ቀለተ ሓጎስ ዝተባህለ (ወዲ ዓዲ ፈለሰቲ) ተረኸበ። ኣቶ ቀለታ ሓጎስ ኣብቲ ወዲ ማሉ ኣተማህረሉ ማለት ጸዓትዘጋ ዝተማህረ ሰብ እዩ ነይሩ። ኣቶ ቀለተ ሓጎስ ንደቂ ወዲ ማሉ ትግርኛን ጣልያንኛን ክምህር ተሰማሚዖም ኣብ ማእከል ገዛ ወዲ ማሉ ሰራሕ ትምህርቲ ተጀመረ። እንተኾነ ግና እዚ ወጥን እዚ ዕዉት ኣይነበረን። ምክንያቱ ኣቶ ቀለተ ብኡ ንብኡ ኣብ ዕስክርና ጣልያን ኣትዩ ናይ ኣእምሮ ሕማም ስለዘጥረዩ ኣነ ብቐልዕነቱ ንኣቶ ቀለተ ሓጎስ ዝፈልጦ ናይ ኣእምሮ ሕማም ከምዝነበሮ ሰብ ምንግሩ እዩ። በዚ ምክንያት ትምህርታዊ ውጥን ወዲ ማሉ ምሉእ ብምሉእ ኣይተዓወተን።

2) ዕማም ሸግር ዝስተ ማይ ምፍታሕ

ኣቐዲሙ ትሕዝቶ መርየት ደቂጽነዓይ ኣብ ኣተገልጸሉ እዋን ከም ዝረኣናዮ ፡ ደቂጽነዓይ ኣብ ጥርዚ መርየት ስሙር ከውሒ ዝበዘሐ ቦታ ከም ዘላ ተገለጹ ነይሩ እዩ። ስለዚ ዝነጠበ ማይ ኮረር ኢሉ ናብ ታሕታይ ጽልማን ጋሽ ባርካን ስለዝኸደድ ፡ ማይ ከዕቁብ ዝኸእል ልዕሊ ባይታዊ ይኹን ትሕተ ባይታዊ መርየት የብሉን። በዚ ምክንያት ከኣ እታ ዓዲ ኣብ እዋን ሓጋይ ክብ ዝበለ ናይ ዝስተ ማይ ጸገም ከም ዝነበረን ዘሎን ግሁድ እዩ። ካብዚ ዝተላዕለ ቀዳሞት ኣቦታትና ነዚ ጸገም እዚ ንክብድህዎ ቡበእዎኑ ይፍትኑ ነይሮም እዮም። ንኣብነት ማይ ጉርንጉሖ ፡ ማይ ላዓቀ ፡ ማይ ነቲጸ ፡ ብንእሱውን ምቕታል ኣንበሳ ዝበሃላ ዒላታትን ሓርብታትን ፈቲኖም ነይሮም እዮም። እንተኾነ ግና ንምሉእ ሓጋይ ዘርዊ ማይ ኣይረኸቡን።

ወዲ ማሉኽ ነዚ ጸገምዚ ብኸመይ ክብድህ ተላዕለ። ቅድም ቀዳድም ሸግር ዝስተ ማይ ዓዲ ተገንዘቡ። ኣቦታትና ውን ነዚ ሸግርዚ ክፈትሑ ከም ዓቕሞም ጸዕሪ ኣካዩዶም ከምዘይተዓወቱ ኣስተውዒሉ። ነዚ ጸገምዚ ክሰገረሉ ዘኸእል ማላ ካብ ዝባን ሓማሰየን ዓቲሩ ከምዝመጸ ኣሚኑ ተበገሰ። ንሱ ኸኣ ናይ ፈረንጂ ፍልጠት ተክኖሎጂን ብምጥቓም ክብድህ ከም ዝኸእል ጥራይ ኣሚኑ ተላዕለ። ነዚ መንገዲዚ ብምሓዝ ናይ ኩዕታ ማይ ልምዲ ዘለዎም ጠላይን ናብ ዓዲ ኣምጺኡ ፡ ኣብቲ ከባቢ ገደናታት ናይቲ ዓዲ ብኩዕታ ማይ ክርከበሉ ዘኸእል ቦታ ክመርጽሉም ኩዕታ ክጅምር ተንቀሳቀሰ። ማይ ቀብሮ ኣብ ዝበሃል ቦታ ሰራሕ ኩዕታ ተወሰነ። ምስኡ ኣተሓሓዙ ውን ንኩዕታ ማይ ዝሕግዝ ተክኖሎጂያዊ መሳለጥያታት ካብ ምምሕዳር ጣልያን ናይ ኣውራጃ ሰራዮ ኣፍቂዱ ሰራሕ ቀጸለ።

እንተኾነ እቲ ኩዕታ ሓደ ሜትሮ ዝኣክል ናብ ታሕቲ ከዩንቆልቆለ እተጋደመ ጸለም ንጹፍ ከውሒ ኣጋጠሞ። እቲ ኩዕታ ግን ኣብኡ ደው ኣይበለን። ለይቲ ለይቲ ካብ መንግስቲ እተረኸበ ሚና (ነታጉ) እና ኣሰርካ መዓልቲ መዓልቲ ከኣ ከውሒ ብጉልበት ሰብ እንዳፈለጸኻ ሰራሕ ቀጸለ። ባህ ኣይበል እቲ መራሒ ሰራሕ ዝነበረ ጥልያን ግና (ንቀጽል ደኣ እተቐብረ ማይ ኣብ ወሽጢ መሊኡ ኣሎ ፡ ኣሸንኳይዶ ኣብዚሰ ኣብቲ ልዕሊ እዚ ዓዲ ዘሎ ጎቦኳ ኣብ ወሽጡ ባሕሪ እዩ ሓቐፉ ዘሎ) እንዳበለ ነቲ ኩዕታ የቐጽሎ ነበረ ይበሃል። ካብዚ ዝተላዕለ ፡ ክሳብዚ እዋንዚ ብደቂ ደቂጽነዓይ (ጎቦ ጎቦ ዓዲ ኣብ ወሽጡ ማይ ኣለዎ) ዝብል እምነት ቅቡል እዩ።

እንተኾነ እቲ ኩዕታ ቀጸለ። ልዕሊ 10 ሜትሮ ዝዑምቆቲ ዒላውን ተኳዕተ። እተረኸበ ዓይኒ ማይ ግን ኣይነበረን። እቲ ዝተረኸበ ትሕዝቶ ማይ ግን ናብ ክረምቲ ከጸንብር ዘኸእል ዉሑድ ዓቕን ዝነበሮ ማይ እዩ። ስለዚ ኣገልግሎት ማይ ጨብሮ ውን ካብ ወርሒ ለካቲት ዝሓልፍ ኣይነበረን።

ከምኡ ክኸውን ከኣ ባህርያዊ እዩ። ምክንያቱ እቲ ዝባን ገዛ ዝበሃል ገደና እቲ ዓዲ ኩሉ ኣብ ልዕሊ ጸለም ንጹፍ ከውሒ ስለ ዘሎ ማይ ከምህልል ዘኸእል ባይታ ኣይነበሮን። ወዲ ማሉ ውን በዚ ጸዕሩ ኣይተዓወተን። ብሓገዝ ዘመናዊ ምዕቡል ተክኖሎጂ ውን እንተኾነ ሸግር ዝስተ ማይ ደቂጽነዓይ ክፍታሕ ኣይተኸእለን። ብ 1992 ዓም መንግስቲ

ኤርትራ ሸግር ዝሰተ ማይ ንኸቃልል ብዘወሰደ ተበግሶ ፡ ካብተን ኣብ ጽልማ ማይ ክኮግተለን ዝተመርጸ 11 ዓድታት ደቂጽነይ ሓንቲ እያ ነይራ። እንተኾነ ግና እቶም ናይ ኩዕታ ማይ ሰብ ሞያ ምስ ደቂጽነይ ተማኸርም ማይ ክኸብሱ ዝመረጸዎ ቦታ ኣብታ ገደና ስለ ዝነበረ ክኸብሱ ምስ ጀመሩ ዘይንደል ንጹፍ ጸሊም ከውሒ ስለ ዘጋጠሞም ፈቲኖም ከይተዓወቱ ኣቋሪጹም።

ወዲ ማሉ ኣብ ማይ ጨብሮ ዝፈሰሰ ሓሳብን ጸዕርን ዘርዊ ረብሓ ኣይረኸበሉን። ሸግር ዝሰተ ማይ ደቂጽነይ ውን መዕለቢ ኣይረኸበን። ወዲ ማሉ ሕጂ ውን ተስፋ ከይቀረጸ ካልእ ማላታት ከሰላሰል ጀመረ። ማይ ሰላሰል ከኣ ኣብ ኣእምርኡ ቅጅል በለቶ። ማይ ሰላሰል ካብ መርየት ደቂጽነይ ሰሚናዊ ክፋል ፡ ካብ ጎላጉል ዝባን ዓዲ ናህባይ ዓዲ በሊሕን ማእከላይ ርሕቀት ዘለዎ ፡ እተኣኻኸበ ማይ ክዎ ወሓይዝ ትቕበል ዓሚቕ ቦታ እያ። ማይ ሰላሰል ካብ ዓዲ ደቂጽነይ ኣሰታት 3-4 ኪሎሙተር እትርሕቕ ብሰሚን ደቂጽነይ እትርከብ ቦታ እያ። ክትወርዳ ከሎኻ ድፋዕ ቁልቁለት ፡ ክትወጸ ድማ ተራር ዓቕቦት ዘለዎ ዓሚቕ መውረዲ ወሕጅ እያ። ስለዚ ርሕቀታን ዓቕቦታን ናብ ጎረቤት ገዲፍካ ፡ ብቑዕ ዓቕሚ ማይ ክርክበላ ከም ዝክእል ወዲ ማሉ ኣመነላ። ዓዲ ብምልኡ ተሓባቢሩ ድማ ብጉልበት ሰብ ኩዕታ ተጀመረ። ከም ኣጋጣሚ ኮይኑ መርየት ሳዕከል (ብቀሊል ዝኮዓት) እምና ከኣ ብቀሊል ዝፍንቀል ስለዝነበረ ፡ ስራሕ ተሳሊጡ ማይ ፈለቕለቕ በለ። እንተኾነ ግና ተራር ዓቕቦት ስለዝነበረ ፡ ኣዲታት ማይ ተሓንጊጠን ነቲ ዓቕቦት ክድይብኦ ኣድካሚ ነበረ። ነዚ ንምቅላል ከኣ ዓበይቲ ዕሳባታት እንዳተፈንቀለ ብሰያፍ ዘውጽእ መንገዲ ተጸሪጎት ፡ እቲ ዓቕቦት ተመሓይኹ። ስለዚ ኣገልግሎት ዝሰተ ማይ ሰላሰል ንሓያሎ ዓሰርተታት ዓመታት ንሰብን ንማልን ኣገልጊላ።

3) ፈተነ ሕርሻዊ ልምዓት ወዲ ማሉ

ወዲ ማሉ ንዲላ ማይ ጨብሮ ይኮግተሉ ኣብ ዝነበረ እዋን ኣብ ጥቓ ዲላ ማይ ጨብሮ ግራት ስለ ዝነበረቶ ፡ ምስታ ወጥን ዲላ ማይ ጨብሮ ኣጸገሎ ኣብ ማእከል እታ ግራቱ ዲላ ማይ ኣኹዲቱ ነይሩ እዩ። እንተኾነ ግና እቲ ንጹፍ ጸሊም ከውሒ ኣብታ ግራቱውን ስለ ዝነበረ ብቑዕ ዓቕን ማይ ክረክብ ኣይከኣለን። ነቲ ናይ ክረምቲ ዝፍብን ከምኡ ኸኣ ኣብቲ እዋን ክረምቲ ካብቲ ከውሒ ዝነዘዐ ወሑድ ማይ ኣብቲ ዲልኡ እንዳጥህለለ ፡ ኣብ እዋን ቀውዲ እኽሊ ምስ ተዓጸደ ፡ ነቲ ግራቱ ኣሕምልቲ በቲ ኣብ ዲላ እተጥህለለ ማይ ብጉልበት ሰብ ብዝንቀሳቀሰ መዘወር ገይሩ ካብ ዲላ ናብ ጋብላ (ሻሰካ) እንዳጥህለለ ብምስታይ ክሳዕ ወርሒ ጥሪ ኣቢሉ ሓምሊ ሓጋይ ይበልዕ ነይሩ እዩ። ኣብቲ ወሰና ወሰን ናይቲ ግራቱ ውን ከም ቀላሚጦስ ፡ ዲቃ ፡ በለሰ ፡ ከምኡውን ቡባይነቱ ኣሕምልትን ፍረታትን ኣልሚዑ ነይሩ እዩ።

4) ምጽራግ መገድታት

ምጽራግ መገድታት ካብ ደቂጽነይ ኣብ እዋን ወዲ ማሉ ዝጀመረ ኣይነበረን። ምክንያቱ ኣቐዲሙ ከምተገልጸ መርየት ደቂጽነይ ዓቕቦት ቁልቁል ዘጥቅዎ ስለ ዝኾነ ፡ ካብ ቀደም ጀሚሩ ንኣሳልጦ ዕዮታት ወዲ ሰብ በዳሂ ኮይኑ ስለዝረኸቦ ፡ ወዲ-ዓዲ ነቲ ብድሆታት ንክሰግሮ ሰፍ ዘይብል ጸዕሪ ወፍዩሉ እዩ። ስለዚ ከም መንገዲ ጉርዒ ዓባት ፡ ጉርዒ ማይ ነጠባ ፡ ዓቕብ ኣይቲ ሓጎል ፡ ዓቕብ ማይ ቀላቁል ፡ ዓቕቦት ዓዲ ዘመር ፡ ዓቕቦት መቐይሖ ፡ ዓቕቦት ማይ ጣጡ ፡ ዓቕቦት ሒላዘንግዕራን ፡ ማይ ኣዛብእን ብቀዳሞት ኣቦታት እተኸፍቱ መንገድታት እዮም። ካብዚ ቀጺሎም ከኣ ብእዋን ወዲ ማሉ እተሰርሑን እተመሓየኹን ከኣ ፡ ዓቕቦት ማይ ሰላሰል ፡ ዓቕቦት ኣይትሓጉል (ምምሕያሽ) ፡ ዓቕቦት ዓዲ ዘመር (ምምሕያሽ) ፡ ዓቕቦት ዲላዘንግዕራ (ምምሕያሽ) ተገይሩሎም እዩ።

5) ሓድሽ ቅዲ ምህናጽ ቤተክርስቲያን ተዋህዶ ደቂጽነይ

ቤተክርስቲያን ደቂጽነይ ክሳዕ መፈራቕ 1930 ዓምፈ ኣቢሉ ከም ዓለሙ ብሳዕሪ ኣጉዶ ወይ ድማ ብህድሞ ተሰሪሑ

ዝጸንሐ ክኸውን ነይርዎ። ኣብቲ እዋንቲ ግን እቲ ሎሚ ዘሎ ህንጻ ብ 1927 ብግእዝ ከም እተሰርሐ ዘመልከት ጽሑፍ ኣብቲ ህንጻ እቲ ቤተክርስቲያን ተንጠልጠሎ ይርከብ። እዚ ዝተገልጸ ዓመተ ምህረት ብግእዝ ናብ ኣቆጻጽራ ፈረንጂ እንተቀይርናዮ ኣብ ከባቢ 1935 ዓምፈ እዩ ዘብጽሓና። ምንምኳ እቲ ዕማም ምስራሕ ቤተክርስቲያን ወራይ ኩሎም ሰዓብቲ ሃይማኖ ተዋህዶ እንተነበረ ውን ፡ ቀንዲ ኣላዩን ወፋይ ተዋሳኢይ ናይቲ ወራይ ግን ወዲ ማሉ ከም ዝነበረ ሓደ ሓደ ምልክታት ኣለዉና። እዚ ድማ ኣብ ንህንጻ ዘገልግሎ ንጥረ ነገራዊ ጸጋታት ናይቲ ከባቢ ናይ ምልላይን ፡ ንምምልማል ኣንፈት ስነ-ህንጻ ዘለዎም ደቂ ዓዲ ምልላይን ምምልማልን ፡ ናይ ስነ-ህንጻ ወዲ ማሉ ዓቢ ተራ ከምዝነበር ኣየጠራጥርን። ንህንጻ እቲ ቤተክርስቲያን ዘገልግል ሓደ ካብቲ ጥረ ነገራው ጸጋታት ናይቲ ከባቢ ተባሂሎ ብቀዳምነት ክጥቀስ ዝክእል እምኒ እንዳ ኣርብዓተ-እንስሳ እዩ። ምክንያቱ እቲ ዝተጠቐሰ እምኒ ጽቡቕ ኣእማን እዩ ነይሩ። ስለዝኾነ ንህንጻ ይሃብካ እዝገ ዘብል እዩ ነይሩ።

እታ መጀመርያ ብእምኒ እንዳ ኣርብዓተ-እንስሳ እተሰርሐት ህንጻ ኣብ ደቂጽንዓይ ቤተክርስቲያን ተዋህዶ እዩ። ነቲ ቤተክርስቲያን ብኮንትራት ዝሰርሐ ናይ ስነ-ህንጻ ክኢላ ኣብርሃ ፈኑቲ ዝበሃል በዓል ሞያ ሓንፈጽ እዩ ነይሩ። በቲ ሰርሐ ምስጉን ኮይኑ ተረኺቡ እዩ። ከምዚ ዝበለ ንጡፍን ክኢላን ንምርካብ ከኣ ፍረ ጸዕሪ ወዲ ማሉ ከም ዝነበረ እዩ ዝዘነብዩ። ካልእ ምስ ምህናጽ ቤተክርስቲያን ተዋህዶ እተኣታተወ ንጥረ ነገር ከባቢ ከኣ ነይሩ እዩ። ንሱ ከኣ ኣብ ሰራሕ ህንጻ ፡ ኖራ ናይ ምጥቓም ማላ እዩ ነይሩ። እቲ ቤተክርስቲያን ብሰሚንቶ ንክህነጽ ሞገኡ ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ኣዘዩ ከም ዝገህር ፍሉጥ እዩ ነይሩ። ስለዚ ድማ ኣብ ከባቢ ዝርከብ ንጥረ ነገር ብምጥቓም ፈቲሖም። ኣፈታትሖኡ ድማ ከምዚ ዝሰመ ነበረ።

ምዕራባዊ ክፋል መርየት ደቂጽንዓይ መርየቱ በለቕ እምኑ ከኣ እምኒ ኖራ እዩ። ኣብዚ ቦታ እዚ እምበኣር ዘይተመዘመዘ ናይ ንጥረ ነገር ጸጋ ኣሎ። ኣብቲ ቤተክርስቲያን ብሓድሻ ቅዲ እተሰርሐሉ እዋን ግን እዚ ጸጋዚ ብጋህዲ ተራእዩ እዩ። ንመጀመርያ ጊዜ እዚ ጸጋዚ ኣብ ዓቢ ጥቕሚ ንክውዕል ዘክእሎ ሓደ ኣጋጣሚ ነበረ። ንሱ ከኣ ገብረ-ዓቃ ተወልደ ዝበሃል ወዲ ዓዲ ዓስከር ጥልያን ኮይኑ ኣብ ትሪፑሊ (ሊብያ) ንኣያሎ ዓመታት ዘገልገለ ሰብ ፡ ኣብ ዓድና ነይሩ። እዚ ሰብ እዚ ኣብ ዕስክርና ከሎ ኣብ ክፍሊ ህንጻ ግዲ የገልግል ነይሩ ኮይኑ ፡ ጥበብ ኣሰራርሓ ኖራን ጥቕሙን ወፍዩ ንሰራሕ ቤተክርስቲያን ደቂጽንዓይ ዓቢ ቁም ነገር ዘበርከተ ሰብ እዩ ነይሩ። ብመሪሕነቱ ድማ ኣብ ከባቢ ማይ ጨው መጥበሲ ኖራ ሰሪሖም ፡ ደናጉላ ኣእማን እንዳ ኣረዩ ኣብቲ ህንጻ ዕንጨይቲ እንዳንደዱ ይጠብስዎ ሞ ፡ ነቲ እተጠብሰ ኖራ ብኣእዱግን ብገልበት ሰብን እንዳ ኣገ-ዓዙ ኣብ ዓዲ ኣእትዮም ኣብ ጥቓቲ ቤተክርስቲያን መፍልሐ ኖራ ጉድጓድ ሰሪሖም እንዳ ኣፍልሑ ብምጥቓም ፡ ቤተክርስቲያን ብጸንዓት ተሰሪሑ። ካብ 1935 ዓምፈ ክሳብ ሎሚ ድማ ብጸንዓት የገልግል ኣሎ።

6) ልምዓት ምግራብ

ካብቲ ናይ ደቂ ጽንዓይ መሬት እምባ-ኮለል ብኣንፈቱ 3 ቦታታት ክክልል እሞ እዚ ከኣ እንዳ ምሕጹን ብወገን እምባ-ኮለል ማይ ለዓቀ ፡ እንዳ ዑቕባኡን እንዳ ገብረን ከኣ ብወገን ማይ ጉርንጉሖን ማይ ዘጋሩን ቦታ ክዕደል ዓዲ ተሰማምዑ። ኣብዘን ክልታት እዚኣተን ቡብመልሓቱ ነፍሰወከፍ ገባር ወዲ ዓዲ ዓዓሰርተ ቀላሚጦስ ዘትክል ቦታ ክወሃቦም ብልሓቱ ከኣ ጠለ-በጊዕ ብዘየሰሉኽ መንገዲ ሓጽር ክሕጸር ስምምዕ ተገብረ። ድሕሪዚ መርየት ተዓዲሎ መትከለ ቀላሚጦስ ጎዳጉድ ተኳዲቱ ሓጽር ተሓጸረ። ፈልሲ ቀላሚጦስ ከኣ ካብ ቤት ጽሕፈት ሓለዋ ገረብን ልምዓትን መንደፈራ መጽዩ ተዓደለን ተተክለን። እቲ ተክለ ብጽቡቕ ኩነታት ጸዲቐ ኣተዓባቢኡ ዘብህግ ኮነ። ወዲ ማሉ ብመንገዲ ልምዓቱውን ቀዳማይ ዓወቱ ዓተረ። በዚ ዓወትዚ ወዲ ማሉ ብምምሕዳር እንግሊዝውን ከም ዝተመሰገነሉ ኣብ ዝሰዕብ ክንርድኦ ንክእል።

7) ምትእትታው ልምዓት ሕርሻ ብዱኽዒ

ጥቅሚ ዱክኒ ካብ ብዙሕ እዋን ጀሚሩ ብዉሒድ ይፍለጥ ነይሩ እዩ። ኣቦታትና ብርክት ዝበላ ኩብቲ ምስ ዝከበርኦም ኣብቲ ማሎም ዝቐመጣሉ በረኻ ግራት ይጽግዑም ኣብቲ ጽጉዕ ግራት ቅልል ዝበለ ሓድር ካዛ ገይሮም ማሎም ኣብኡ የቐምጥዎን'ዎ እቲ እተን ማል ዘውድቕኦ ዒባ ይኹን ዓኘር ጠለብጊዕ ነቲ ግራት የልምዮ ነበረ። እዚ ዓይነት ኣለማምዓ ግራት'ዚ ጸብራ ይበሃል ነበረ። እቲ ካብ ገዛን ካብ ደንቤኻን ዝርከብ ዝነበረ ዱክኒ ግን ብዕቲብ ናይ ምጥቓም ልምዲ ኣይነበረን። ዝኾነ ካብ ገዛ ወይ ደንብ ዝርከብ ዝነበረ ዱክኒ ዕነ እንዳተባህሊ ናብ ጎዱፍ እዩ ዝድርብ ነይሩ። በዚ ምክንያት ጎዱፋን ከኣ ኩርባታት ጎሓፍ ኮይኖም ጠንቂ ጥዕና ይኾኑ ነበሩ። ጉሓፍ ገዛኻን ደንቤኻን ኣኪብኻ ብጉልበት ሰብን ኣድጊን እንዳወሰድኻ ግራት ምዱኳዕ ግን ብዘመን ምምሕዳር እንግሊዝ እዩ ናብ ገጠር ክተኣታቶ ዝጀመረ። ኣብ ደቂጽነዓይ ድማ ብመጀመርያ ወዲ ማሎ እዩ ዘተኣታተዎ። ካብኡ ንነጀው ኣሸንጋይዶ ኣብ ደንብኻ ዝርከብ ዱክኒ ፡ ጎዱፋት'ውን ተጓሕጉሖም ነጸፎም እዮም። በዚ ምክንያት ከኣ እቲ ናይ ሓባር ዝነበረ ጥንታዊ ደንባታት ፡ ደንብይ ደንብኻን ፡ ዒባይ ዒባኻን ፡ ዱክበይ ዱክዕኻ ኮይኑ ተፈላልዩ። ብመጀመርያ ግራት ብምዱኳዕ ንኣብነት ወዲ ማሎ ዝሰዓቡ ደቂ ዓዲ ደቂጽነዓይ ከኣ ሰዓብቲ ሃይማኖት ከኒሻ ነበሩ።

8) ምትእትታው ዘመናዊ ትምህርቲ ናብ ደቂጽነዓይ

ወዲ ማሎ ብንግህኡ ጥቅሚ ዘመናዊ ትምህርቲ ተገንዚብዎ እዩ። ቀልጢፋ ናብ ዓዱ ከተኣታታዎ ከኣ ዓሚቕ ሃረርታ ነይርዎ። እንተኾነ ነዚ ከላልጥ ሓንቲ ጸገም ነይራቶ። ንሳ ከኣ ርሕቀት ዓዲ ደቂጽነዓይ ካብ ከተማ እዩ። ምምሕዳር እንግሊዝ ኣብ ምዝርጋሕ ኣብያተ ትምህርቲ ድሓን ተበግሶ ከም ዝነበረ እዩ ዝፍለጥ። እንተኾነ ግና ቁጠባዊ ዓቕሚ መንግስቲ እንግሊዝ ቦቲ ካልኣይ ኩናት ዓለም ዘሰዓቡ ዕንወት ተዳኺሙ ስለ ዝነበረ ፡ ከምኡ'ውን እቲ ኩናት ዓለም ኣብ ኤውሮፓን ርሕቕ ምብራቕን ክሳዕ መፋርቕ 1945 ዓምፈ ስለዝቐጸለ ፡ ምምሕዳር እንግሊዝ ነቲ ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ድልዩት ትምህርቲ ዘርዊ ዓቕሚ ኣይነበሮን ክበሃል ይከኣል። ብተወሳኺ'ውን ጣልያን ተኺልዎ ዝኸደ ንብረት እንግሊዝ ኣዕኒዎ ስለ ዝኾነ በዲልዎ እዩ። እምበኣር እተን ኣብቲ እዋን እቲ ዝኸፈታ ዝነበራ ብመንግስቲ ዝምወላ ኣብያተ ትምህርቲ ወይ ኣብ ዉሽጢ ከተማታት ወይ ከኣ ኣብ ምቕማጥ ምስለነታት እዩን ነይረን። በዚ መሰረት ንኣብነት ኣብ ኣውራጃ ሰራዮ ካብ 1943 ክሳብ 1945 ዓም ተኸፊተን ዝነበራ ቤት-ትምህርቲታት ፡ ኣብ መንደፈራ ፡ ዓዲ ኳላ ፡ ዓረዛ ፡ ዱርኮ ፡ ሸኻ ወዲ ብሰራት ፡ ተራእምኒ ፡ ዓዲ ገዳ ሓሓንቲ ቤት ትምህርቲ ዝከበርኦን ክኾና ከለዎ ፡ ድርኮ ፡ ዓረዛ ፡ ሸኻ ወዲ ብሰራት (ኣብ ክንዲ ዳንባ ምንጭ) ፡ ተራእምኒን ፡ ዓዲ ገዳን ምቕማጥ ምስለነታት ስለ ዝነበራ እዩን።

በዚ ዉጥን እዚ እምበኣር ደቂጽነዓይ መንግስታዊ ቤት-ትምህርቲ ንክትረክብ ቡዙሕ ዓመታት ክትጽብ ነይርዎ። ወዲ ማሎ ግን ካልእ ኣቋራጭ መንገዲ ክድህስስ ጀመረ። ብከምዚ ዝሰዕብ ከኣ ተንቀሳቀሰ። ኣብ ደቂጽነዓይ እንዳቦይ ቀሺ ተክለማርያም ፡ እንዳቦይ ቀሺ ወልደየሱስ ፡ እንዳቦይ ሃለቃ ንኣምን ፡ እንዳቦይ ካፍል ፡ እንዳቦይ ሃለቃ ኣድሓኖም ፡ (ከምኡ'ውን ብዉሽጢ ወዲ ማሎ) ዝበሃሉ ሰድራ ቤታት ከኒሻ ነይረን እዩን። ኩሎም እዚኣቶም ኣብ ሓደ ጽላል ሃይማኖት ከኒሻ ከለዉ ብማሕበሮም ግን እንዳቦይ ቀሺ ወልደየሱስ ፡ እንዳቦይ ካፍልን ፡ እንዳቦይ ሃለቃ ኣድሓኖምን ምስቲ ኣብ ኣሰመራ ብገዛ ከኒሻ ዝፍለጥ ማሕበር ክኾኑ ከለዉ ፡ እቶም ዝተረፉ እንዳቦይ ቀሺ ተክለማርያምን ፡ እንዳቦይ ሃለቃ ንኣምንን ግን ማሕበሮም ምስቲ ብእንዳ ኩሰትሮም ዝፍለጥ ኣብ ዕዳጋ ሓሙስ ዝርከብ ማሕበር እዩ ነይሩ። ካብ መጀመርያ ሓደ ማሕበር'ኳ እንተነበረ ዳሕራይ ግና እታ ሓደ ማሕበር ትበሃል ዝነበረት ሸወደናዊት ማሕበር ከኒሻ ብንእሸቶ ኣፈላላይ ትርጉም መጽሓፍ ቅዱስ ዝተላዕለ ፍልልይ ምክንያት ኣብ ክልተ ስለ ዝተመቐለ እቶም ደቂ ሃገር ኤርትራውያን ከኒሻ ከኣ ገሊኦም ናብቲ ገለ ድማ ናብዚ ኮይኖም ብዘይምልኮቶም ጉዳይ ተመቐሉ። ምምሕዳር መግዛእቲ ጥልያን ኣብ ኤርትራ ብዓወት እንግሊዝ ተደምሲሱ ብምምሕዳር እንግሊዝ ምስ ተተክኦ ግና እተን ብዘመን ጣልያን ተዓጊተን ዝነበራ ማሕበራት ከኒሻ ናጽነት ረኺቡን ከም ድላዩን ኣብ ኤርትራ ክንቀሳቀሳን ከሰተምህራን ተፈቐደለን። እታ ብእንዳ ንስትሮም (ዕዳጋ ሓሙስ) ትፍለጥ ዝነበረት ሸወደናዊት ማሕበር ከኣ ሓገዝ ገንዘብ እንዳገበረት ኮቶም ኤርትራውያን ሰዓብታ ዝኾኑ ከኒሻ ከተበረታትዮም ጀመረት። ወዲ ማሎ ነዚ ኣብ ግምት

ብምእታው ምስቶም ከኒሻ ደቂጽነዓይ ማለት ምስ በዓል ቀሺ ተክለማርያምን ሃለቃ ንኣምንን ክቀራርብ ጀመረ። ብኣታቶም ኣቢሉ ድማ ምስቶም ኣብ ኣስመራ ዝከብሩ ዝነበሩ ኤርትራውያን ኣሕሉቕ እታ ማሕበር ንክቀራርብ መሰሎኹ መንገዲ ረኸበ። እቶም ኣብቲ እዋን፣ ብእንዳ ሸወደናዊት ማሕበር ተወኪሎም ንሃገራዊት ማሕበር እንዳ ንሱትሮም ዝመርሑ ዝነበሩ ደቂ ሃገር ከኣ ቀሺ ገብረ ሃዋርያት ዑቕባልደት ዓዲ ቁንጺን ቀሺ ኣብራሃ ርስቱ ኮንደባን ነበሩ። ወዲ ማሉ ምስ ኣቶም ብምልዛብ ከኣ ንሃይማኖ ከኒሻ ንምስፍሕፋሕ ደቂጽነዓይ ክፋት ማዕጸ ከም ዘለዎ ኣእመኑ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ንምክፋት ጸዕሪ ክግበሩ ኣእመኖም። እንተኾነ መምህራን ካበይ ከም ዝርከቡ ሓደ ዓቢ ብድሆ ነበረ። ብከምዚ ዝሰዕብ ከኣ ወዲ ማሉ ፈትሖ።

ካብ ደቂጽነዓይ ቀሺ ተክለማርያም ምስ ክልተ ደቆም ኮይኖም ትምህርቲ ሃይማኖትን ቛንቃ ትግርኛን ክዓሙ። ዝተረፈ ትምህርቲ ከም እንግሊዝ ፣ ቁጽሪ ፣ ስነፍልጠት ፣ መሰረታዊ ሕብረተ-ትምህርትን ወዘተ ብግዜ ጣልያን ካብ ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ሞላቕ ከይዱ ፣ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኣብ ናይ ኣድሸንቲሰት ቤት-ትምህርቲ መባእዳ ትምህርቲ ወዲኡ ፣ ጣልያን ካብ ኤርትራ ምስ ለቐቐ ናብ ኤርትራ ዝተመልሰ ፍረዝጊ ዘፈሩ ዝተባህለ ወዲ ዓዲ-ሓርቦ ክዓም ከምዝክእል ወዲ-ማሉ ንበዓል ቀሺ ገብረሃዋርያት ኣእመኖም።

በዓል ቀሺ ገብረሃዋርያት ከኣ ምስታ ኣብ ሸወደን እትርከብ ኣደ ማሕበር ተጸሓሒፎም ኣእመንዎ። ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ ብ1946 ዓም ተኸፍተት። እዛ ቤት-ትምህርቲ እዚኣ ፍሪኦ ዕዉት እዩ ነይሩ። ወዲ ማሉ ግን ንእዋኑ መሰጋገሪት ክትኮኖ እምበር ብቐዕቲ ቤት-ትምህርቲ ከምዘይነበረት ኣቐዲሙ ገምጊምዎ ነይሩ እዩ። ናይ ነዊሕ እዋን ዕላማ ወዲ ማሉ ኣብ ደቂጽነዓይ ብመንግስቲ እትእለ ቤት-ትምህርቲ ብቐልጠፍ ክትከለሉ እዩ ነይሩ። እዚ ብከመይ ክቀላጠፍ ከም ዝክእል ብሚላታት ኣብ ምድህሳስ ኣተወ። ብከምዚ ዝሰዕብ ድማ ኣሳለጦ።

ኣብ 1946 ዓም ሓደ ሚላ ቀየሱ። ካብዚ እዋን እዚ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ ሓደ ዓይነት ናይ ተምሃሮ ናይ ምውሰዋስ ኣካላት ምርኢት ከተዳሉ ተወሰነ። ነዚ ጉዳይ እዚ ክመርሓሉ ዝክእል ሰብ ከኣ ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝነበር ዝነበረ እስጢፋኖስ ቀሺ ካሕሳይ ዝበሃል ወዲ ደቂጽነዓይ ካብ ኣዲስ ኣበባ ስድራ ክርኢ መጽዮ ኣብቲ ዓዲ ተረኸበ። ኣቶ እስጢፋኖስ ነቲ ምርኢት ንክመርሖ ዝመረጸ ምክንያት ከኣ ኣብ 1941 ዓም ወተሃደራዊ ሓይልታት እንግሊዝ ንሓይልታት ጣልያን ካብ ምሉእ ቀርኒ ኣፍሪቃ ሓግሒጎም ምስ ኣውጽእዎም ፣ እቲ ካልኣይ ኩናት ዓለም ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ደኣሉ ኣብቂዑ ነይሩ ምበር ኣብ ካልእ ከባቢታት ዓለምሲ ብናህሪ እዩ ዝቐጽል ነይሩ። ስለዚ መንግስቲ እንግሊዝን መሻርኽቲን ንዝሰዕብ ከ-ነታትውን ተዳሊኻ ምጽናሕ ዝብል ሚላ ብምብጋስ ኣብ ከተማታት ኤርትራ ይኹን ኢትዮጵያ ንግሆ ንግሆ ኣጋ ጽባሕ መንእሴት ደቂ ሃገር እንዳኣከበ ናይ ወተሃደራዊ ስልጠና ተዓሊም የካዩድ ነይሩ እዩ። ኣቶ እስጢፋኖስ ቀሺ ካሕሳይ ከኣ ኣብ ኢትዮጵያ ኣብ ከምዚ ዝበለ ተዓሊም ተሳቲፉ ነይሩ እዩ።

ወዲ ማሉ ናብ መንደፊራ ከይዱ ንናይ ኣውራጃ ሰራዮ ኣመሓዳሪ ምስ ተሓጋዝኡ ናብ ደቂጽነዓይ መጺኡ ምብጻሕ ክገብረሉ ዕለት ቆጸራታት ኣትሒዞ ይምለስ። ናብ ዓዲ ተመሊሱ ድማ ምድላዎት ምርኢት ብከመይ ይካዩድ ከም ዘሎ የተባብዕ።

እቶም እተጠቐሱ ኣጋይሽ ወዲ ማሉ በታ መዓልቲ ቆጸራ ደበኸ በሉ። ወዲ ማሉ ነቶም ዕዳማት ኣጋይሽ ኣብ ኣፍደገ ደቂጽነዓይ ተቐቢሉ ናይ ልምዓት ቀላሚጦስ ደቂጽነዓይ ዑደት ክገብሩ ይዕድሙም። እቲ ቀላሚጦስ ናይ ክልተ ሚትሮ ደሊቡ ንፋስ እንዳወንጨፎ ክትርእዮ ከሎኻ ኣእምሮ ዘጥልል ባህታ ዝህብ ምርኢት እዩ ነይሩ። እዚ ማለት ወልዶ ቀላሚጦስ እንዳተቐጸለዩ ንወዲ ማሉ ምስጋንኡ ፈንይሉ እዩ ክበሃል ይከኣል። ኣጋይሽ ናይ ቀላሚጦስ ዑደቶም እንዳቀጸሉ ከለዉ እስጢፋኖስ ቀሺ ካሕሳይ ተምሃሮ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ ኣዳልዩ ኣብ ዝባን ምቕማጥ እንባ ደሻይ ብንግህኡ ተረኸበ። ኣጋይሽ ዑደት ልምዓት ቀላሚጦስ ወዲኡም ብወዲ ማሉ ተሰንዮም ናብ ዝባን ምቕማጥ ኣባ

ደሻይ አምርሱ። እቶም አጋይሽ ቅልቅል ምስ በሉ እስጢፋኖስ ሆየ ምስቲ ክምህ ዘይብል ድምጹን ድፍረቱን ነቶም ተመሃሮ (attention) ማለት ትጠንቀቅ ዝብል ትእዛዝ ፈነወሎም። ተምሃሮ ብዝገባእ ትእዛዝም ፈጸሙ። እንደገና (about turn) ናብ ድሕሪት ዝሩ ማለት እዩ። ተመሃሮ ከአ ጸጋመይቲ እግሮም ካብ መርዮት ከየልዓሉ ብየማናይ ጎኖም ሸለውለው ኢሎም ካብ ቅድሚት ናብ ድሕሪት ዘሩ። እንደገና እስጢፋኖስ (quick march) ዝብል ትእዛዝ ሃብ ተምሃሮ ከአ ብናይ ስምረት ሰጉምቲ እንዳተጓዕዙ ፡ እስጢፋኖስ ከአ ጎኒ ጎኖም እንዳተጓዕዙ (left right, left right) ማለት ጋም ማን ጋም ማን ማለት እዩ። በዚን ክንድዚን ምርኢት ተፈጸመ።

ነቶም አጋይሽ እቲ ምርኢት ንባዕሉ ዘይኮነስ እዚ ኩነታት እዚ ኣብዚ ክባቢ ደቡብ ነጠሩ ብከመይ ክፍጠር ከአለ ዝብል ሕቶ ኣብ ኣእምሮአም ከይተቐርጸ ኣይተረፈን። ኣብ መወዳእታ እታ ኣብ ኣእምሮ እቶም አጋይሽ ዝነበረት ሕቶ ብጋህዲ ብከምዚ ዝሰዕብ ነቶገት። እቲ ላዕለዎይ ኣመሓዳሪ ኣውራጃ ሰራዊ ዘይኮነስ እቲ ምስኡ ዝነበረ ተሓጋዝ እንግሊዛዊ (ካብ መንደፊራ ኣብዚ ክሳዕ ዝበጸሕ ብጀካ ኣብ ሸኻ ወዲ ብስራትን ተራእምኒን ዓዲ ገዳን እንተዘይኮይኑ ኣብ ካልእ ቦታ ቤት-ትምህርቲ ኣይረኣናን። ኣብዚ ቦታዚ ብከመይ ቤት-ትምህርቲ ክርከብ ተኻእሉ?) ኢሉ ነቲ ብጻዩ ሓተቶ። እቲ ዋና ሓላፊ ከአ ነቲ ሓታቲ (እዚ እንታይ ዘገርም ኣለዎ። ካብ መንደፊራ ኣብዚ ክሳዕ እንኣቱኽ ከምዚ ናይዚ ዓዲ ናይ ልምዓት ዓወት ርኢኻዶ?) ኢሉ ንሕትኡ ብሕቶ መለሸሉ።

አጋይሽ እምበኣር ኣብ ልዕሊ ወዲ ማሉ ዓቢ ግምት ኣሕዲርም ከም ዝኸዱ የርእየና። ሕጂውን ኣተኩሮ ወዲ ማሉ ናብ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ ዘይኮነስ ናብ ጉዳይ ብመንግስቲ እትእለ ቤት-ትምህርቲ ደቂጽነዓይ እዩ። ኣብዚ እዋንዚ ምሉእ ታሕታይ ሎጎጭዋ ዝነበሩ ኣብያተ ትምህርቲ ብመንግስቲ እትእለ ቤት-ትምህርቲ ዓዲ ገዳን ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይን ዋራይ እዩን። እንተኾነ ኣብ ክባቢ 1943 ዓም ኣቢላ እተተኸለት ቤት-ትምህርቲ ዓዲ ገዳ ምንም እኳ ኣብ ናይ መጀመርያ እዋን ጽቡቕ ትግሰግስ እንተነበረት ፡ ኣብ ክባቢ 1946 ዓም ግና ብምክንያት ዋሕዲ ተምሃሮ እናዘሓለት ክትከይድ ጀሚራ እንዳ ኣንቀልቀለት ትኸይድ ነበረት።

በዚ ኩነታት እዚ ሚስተር ኣንሱተር ስነል ዝበሃል ሓላፊ ጉዳይ ትምህርቲ ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ምኩሕ እንግሊዛዊ ክሳዕ ሰለሰተ ግዜ ናብ ዓዲ ገዳ እንዳተመላለሰ ህዝቢ ኣኪቡ ብዛዕባ ቤት-ትምህርቶም ኣወንታዊ ሰጉምቲ ክወሰዱ ይመክርን የተባብዕን ነበረ። እንተኾነ ሰማዲ እዘኒ ኣይረኸበን። መኸሩ ምሰላዋ ምስ ኣበዮ ቤት-ትምህርቲ ዓዲ ገዳ ኣብ መፋርቕ 1946 ዓም ተዓጽዖ። ጽምእት ትምህርቲ ዝነበሮም መንእሰያት ዓዲ ገዳ ተራእምኒ እንዳተመላለሱ ክመሃሩ ተገዲዶም።

እዚ ኩነታት እዚ ንወዲ ማሉ ጽቡቕ ኣጋጣሚ ኮይኑሉ። ድሕሪ ምዕጻው ቤት-ትምህርቲ ዓዲ ገዳ ወዲ ማሉ ምስ ምምሕዳር እንግሊዝ ኣውራጃ ሰራዊ ተላዚቡ ኣብ ዉሽጢ ካንጨልኡ ካብ ዝነበሩ ኣባይቲ ንቤት-ትምህርቲ ወፍዩ ኣብ ቤት-ትምህርቲ ዓዲ ገዳ መምህር ዝነበረ ሰሎሙን ወዱ ብፍቓድ ምምሕዳር እንግሊዝ ኣምጺኡ ኣብ ዉሽጢ ካንጨልኡ ከም ዝኸፈት ገይርዎ። ብ1948 ከአ ስራሕ ጀሚራ። ኣየ ወዲ ማሉ ንሰኻስ ከም ሰብ ዶኾን ትሓልፍ ትኸውን ዘብልዩ ነይሩ። ነዚ ኩነታት'ዚ ኣብ ግምት ብምእታው ይመስለኒ ኣብዚ እዋንዚ ሓደ ማሰኛ ንወዲ ማሉ ከምዚ ዝሰዕብ ኣውሎ ዘውደቐሉ።

ቆልዓ ተወሊድካ ሓየት ሉዋ
ኣንታ ዘይትጥሓስ ሓጽር ጋባ
ኣንታ ዘይፍንቀል ከውሒ ሩባ
የማን ዘሎ ጭርናዕ ከይቶኽባ
ጸጋም ዘሎ ጭርናዕ ከይቶኽባ
ዓደ ቦኻ ገበርኪያ ኩርባ
መንግስቲ እንግሊዝ ርእያ ተዛሪባ
ጽልማ ሎጎ ጭዋ ርእያ ተዓዚባ
ናባኻ ትብል ኣላ ዓለም ተረከባ
እተባህለሉ

ቀጸሉ ድሕሪ እዛ ቤት-ትምህርቲ እዚኣ ቤት-ትምህርቲ ኣማድር ጀመረ። ኣብዚ እዋን'ዚ እምበኣር ኣብ ታሕታይ ሎጎጭዎ ዝነበረ መባእታውያን ኣብያተ ትምህርቲ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይን ብመንግስቲ ትእለ ቤት-ትምህርቲ ደቂጽነዓይን ቤት-ትምህርቲ ኣማድርን እየን።

ቤት-ትምህርቲ ኣማድር ክትክፈት ዝበቐዓትሉ ምኽንያት ኣብ ኣስመራ ዝቐመጡ ዝነበሩ በዓል ቀሺ እምባዩ ሃብተዝጊ ዝበሃሉ ከኒሻ ደቂ ኣማድር ናይ ወንጌላዊት ቤት-ተክርስትያን ሕቡባት ኣባላት ከኒሻ ስለ ዝነበሩ ኣብ ዓዶም ኣማድር ቤት-ትምህርቲ ክክፈተሎም ብዘክድዎ ቃልሲ እዩ። ኣብዚ ጉዳይ እዚ ከዐውት ዘኻሎም ምኽንያት ከኣ እዘን ዝሰፈሩ ሰለስተ ነጥብታት። ንሳተን ከኣ፡

1. ብፍላይ ቀሺ እምባዩ ምሁር ሰብ ስለ ዝነበሩ ተዛሪቦም ከሰምዑ ዝክእሉ ብምንባሮም
2. ኣብቲ እዋንቲ ናይ ምሉእ ኤርትራ ኣብያተ ትምህርቲ ኢንሰፕክቶር (ተቐጻጻሪ ሓለቓ) ዝነበሩ ደሰሓቕ ተወልደመድህን ቀሺ እምባዩ ወዲ ሃይማኖቶም (ከኒሻ) ስለዝነበሩ።
3. ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ ካብ ተኸፍተትሉ እዋን ጀሚሮም ከኒሻ ዝኾኑ ደቂ ኣማድር ካብ ኣምድር እንዳተመላለሱ ኣብ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ ይመሃሩ ስለዝነበሩ ብምዋቃስ ፡ ኣማድር ክቱር ናይ ትምህርቲ ድልዩት ከም ዘለዎ ንናይ ኤርትራ ሓለፍቲ ጉዳይ ትምህርቲ ብምርዳእ ክዕወቱ ስለ ዝክእሉ እዩ።

ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ ምንም እኳ ብስፍሓትን ብትሕዝቶ ትምህርታን ክትምዕብል ተስፋ እንተዘይነበራ ዝርካቡ ኣበርክቶኣ ዝነጻጽ ኣይነበረን። ብብዝሒ ተምሃሮ እንዳተጨነቐት እያ ነይራ። መብዛሕትኦም ደቂ ከኒሻ ዝኾኑ ካብ ደቂጽነዓይ ፡ ዓዲ ጭዓት ፡ ጽንዕቶ ፡ ዓዲ ሓርቦ ፡ ዕዳጋድሕና ፡ ኣማድርን ዓዲ በሊሕን ዝመጹ ነበሩ።

እቶም መምሃራን ከኣ ኣባይ ቀሺ ተክለማርያም ምስ ክልተ ደቆም ፡ መምህር ፍረዝጊ ዘርፉን ፡ ቀደስ ገብሪሄት እትበሃል ንል ኣንስተይቲ ናይ ደቂ ኣንስተዮ ናይ ኢደ ስርሓት መምህርን ኢዮም ነይሮም። ምንም እኳ ቀዳማይ ፡ ካልኣይ ፡ ሳልሳይ ፡ ራብዓይ ክፍሊ ዝብል ናይ ትምህርቲ ደረጃ እንተዘይነበሮ ፡ ዓቕምኻ ብዝክእሎ ትምህርቲ ምውህላል እዩ ነይሩ። ምንም እኳ ምዱብ ናይ ትምህርቲ ደረጃ ክመዘን ዝክእል ናይ ክፍልታት ኣሰራርዓን ንዕኡ ዘብቅዕ ምሁር ዓቕሚ ሰብን ገንዘብን እንተዘይነበራ ፡ እቶም ኣብእ ኣርባዕተ ፡ ሓሙሽተ ዓመት ዝተማህሩ ብዕድመ ከኣ ድፍእ ዘበሉን እንዳተመላለሱ ናብ ሓደሻቲ ዝክፈታ ኣብያተ ትምህርቲ ከኒሻ ብመምህርነት ይዋፈሩ ነይሮም እዮም። ንኣብነት ፡

መምህር ኣልኣዛር ንኣምን (ደቂጽነዓይ) ናብ ዓዲ ንፋስ ፡ ካርነሽም

መምህር ኣርኣዶ ገብረግዚኣብሄር (ዓዲ ሓርቦ) ናብ ኳዜን ፡ ካርነሽም

መምህር ገብረዩሱስ ተኸለሃይማኖት (ኣማድር) ናብ ዓዲ ቁንጺ ፡ ደቂ ዳሽም

መምህር ክፍለዝጊ ተ/ማርያም (ደቂጽነዓይ) ናብ ሓጺና ፡ ኣፈልባ

መምህር ኪዳነ ብርሃን (ደቂጽነዓይ) ናብ ሓጺና ፡ ኣፈልባ

መምህር ሕድራት ተ/ማርያም (ደቂጽነዓይ) ናብ ደቂጽነዓይ

መምህር ሳህለ ምልደጋብር (ዓዲ በሊሕ) ናብ ሸከቲ

መምሃራን ኮይኖም ተዋፊሮም እዮም። እዚኦም ከሎም ካብ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ደቂጽነዓይ እተዋፈሩ እዮም። ብድሕሪኡ ግን ብመንግስቲ እትእለ ቤት-ትምህርቲ ደቂጽነዓይ እንዳብለለት እታ ቤት-ትምህርቲ ከኒሻ ግን እንዳደኸመት ስለ ዝኸደት ድሕሪ ቁሩብ እዋን ተዓጽወት።

እታ ብመንግስት እትእለ ቤት-ትምህርት ደቂጽንዓይ ውን ኣብ ዉሽጢ ካንጨሎ (ደንበ) ወዲ ማሉ ኮይና ሰራሕ ብዘገባእ ክተሳልጥ ከም እትክእል ግሁድ እዩ ነይሩ። ወዲ ማሉ ከኣ ነዚ ጸገም'ዚ ክፈትሕ ዝክእል መገዲ ከሰላሰል ጀመረ። ዝረኸቦ ሚላ ከኣ ኩለን ጎደቦ ዓድታት ተሓባቢረን ኣብ ሓደ ማእከል ዝኾነ ዓዲ ንኩለን ጎደቦታት ከርዊ ዝክእል ቤት-ትምህርት ምስራሕ ዝብል ኣበል ሓሳብ ወደቐ። ምክንያቱ ከኣ ምምህዳር እንግሊዝ ቤት-ትምህርት ሰራሕ ትምህርት ክዘርግሓሎም ኣብቲ እዋንቲ ዘይሕለም እዩ ነይሩ። ምክንያቱ ድማ ኣቐድም ኣቢሉ ተገሊጹ እዩ። ስለዚ ዝነበረ ኣማራጺ ጎደቦ ዓድታት ተሓጋጊዞን ኣብ ማእከል ዝኾነ ቦታ ቤት-ትምህርት ክሰርሓ ፡ ምምሕድዳር መንግስት ድማ ናይ ትምህርት መሳለጥያታትን መምህራንን ክቕርብሎም ምርድዳእ ተበጽሖ። በዚ መሰረት ከኣ ወዲ ማሉ ነቲ እተሓሰበ ቤት-ትምህርት ንምስራሕ ፡ ጽንዕቶ ፡ ዓዲ ኩኑኤል ፡ ዓዲ ሓርቦ ፡ ዓዲ በሊሕ ፡ ዓዲ ናህባይ ፡ ደቂጽንዓይ ፡ ጨዓት ዝበሃላ ዓድታት ተሓባቢሩ ኣብ ሓደ ማእከል ዝኾነ ዓዲ ቤት-ትምህርት ክሰራሕ ተሰማምዖ። ደቂጽንዓይ ከኣ ብኣቃማምጠኣ እታ ማእከል ዝኾነት ዓዲ ብምዃና ቤት-ትምህርት ኣብኣ ክሰራሕ ተሰማምዖ። መንግስት ምምሕድዳር'ውን ነቲ ሓሳብ ብጽቡቕ ፍቓድ ተቐቢሉ ኣጽዲቐዎ። ኣብ ታሕታይ ሎጎጭዎ ብምትሕብባር ጎደቦታት ብሕብረት ክትሰራሕ ዝጀመረት ቤት-ትምህርት እዚኣ እያ።

ጸዕሪ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣሕጎሊ ሰዋ መርገም ንምግዳፍ።

መዓለን ብከመይን ከምተጀመረ ዘይፍለጥ ፡ ኣብ ኩሉ ዕለተ ካልኣይ ቀብርታት መቐበሊ ጋሻ ተባሂሉ ዝጹሞቕ ሰዋ ነይሩ እዩ። እቲ ካልኣይ ቀብሪ ዝበሃል ሓደ ሰብ ምስ ዝመውት ቡቲ ዕለተ ሞቱ ተረኺቦም ክቀብሩ ዝክእሉ ኣብ ከባቢ ጎደቦታት ዝርከቡ ቤተ-ዘመድን ፈተውትን ሞራይ እዮም እምበር ፡ ኣብ ርሕቕ ዝበለ ቦታታት ዝርከቡ ቤተ-ዘመድ ኣብቲ ሓመድ ድበ ወይ ኣብ ዕለተ ቀብሪ ክርከቡ ስለዘይክእሉ ፡ ቡቡዮትኡ ኣብ ርሕቕ ቦታታት ዝርከቡ ቤተ-መፈተውትን ተረኺቦም ሓዘኖም ዝገልጹሉ ዝክእሉ ዕለት ካልኣይ ቀብሪ ይበሃል። ኣብዚ ዕለት እዚ እቲ ወዲ ዓዲ ኩሉ ተቐባሊ ጋሻ ስለ ዝኾነ ቡብገዝኡ ሰዋ ጸሚቐ ክዳሎ ነይርዎ። እቲ ስነሰርዓት ካልኣይ ቀብሪ ምስ ኣብቅዕ ካብ ርሕቕ ቦታ ዝመጹ ቀባሮ ኣብ ተወሰኑሎም መዕረፊ ዝላ ኣትዮም ሓዞም ዝመጹ ምግባም እንዳበልዑ ካብቲ ኣብቲ ከባቢ ዝርከብ ጎረባብቲ ዝውቲ ሰዋ ብመቐንን ተኣኪቡ ይወሃቦም።

ብድሕሪ ምሳሕ ግን እቶም ዓዶም ንምምላስ ዘይህወኹ ኣጋይሽ ኣዘማድን ፈተውትን ሰላም ክንብል ብዝብል ምክንያታት እናዞሩ ናይ ሰዋን ቡንን መስተንግዶታት ከም ዝቐጽል ግሁድ እዩ። ኣብ ርእሲዚ'ውን ካልኣይ ቀብሪ ክበሃል ከሎ ናይ ሓደ መዋቲ ሞራሕ ዘይኮነስ ኣብቲ ወርሓት እቲ ናይ ዝሞቱ ናይ ክልተ ወይ ካብኡ ንላዕሊ ስለ ዘጣምር ብዝሒ ቀባሮ ይተዓጸጸፍ። ከምኡ'ውን ካብቲ ጎደቦ ዓድታት ዋላ'ውን ኣብ ሓመድ ድበ ተረኺቦም ቀቢሮም እንተኾነ ውን ዓዲ እከለ ኬድና ሰዋና ሕፍስ ወዲልና ዘይንመጽእ ብዝብል ኣተሓሳስባ ክመጹ ስለ ዝክእሉ ብዝሒ ቀባራይ በዚውን ይብርክት። እዚ ኩነታት እምበኣር ሞት ወራዩ ስለ ዘይገድፍ እንተቐልጠፈ ኣብ ወርሒ ፡ እንተደንገዩ ከኣ ኣብ ክልተ ወርሒ ሓደ ስለዝህሉ ፡ እዚ ሰዋ እንዳጸሞቐካ ቀባሮ ምእንጋድ ንኣዲታት ኣድካሚ ንቐፎ ከኣ ኣግሓሊ ከም ዝነበረ ግሁድ እዩ።

እዚ ልማድ እዚ ኣብ ደቂጽንዓይ ሞራይ ዘይኮነስ ኣብ ምሉእ ሎጎ ጭዋ እውን ከምኡ ከም ዝነበረ እዩ ዝፍለጥ። እንተኾነ ግና ልማድ ኮይኑ “ናይ ኣቦ ንመን ንግቦ” ወይ ከኣ “ዓሻ ዝተኸሎ ለባም ነይነቐሎ” እናተባህለ ይቐጽል ነበረ እምበር ኣሕጋልነቱ ኣብቲ ህዝቢ'ውን ሰዉር ኣይነበረን። በዚ ምክንያታት ከይኮነ ድማ ኣይተርፍን “ሰዋ መርገም” እተባህለ። ወዲ ማሉ ነዚ ሃሳዩ ልማድ እዚ ንከትርፍ ተዓጢቐ ተላዕለ። ነዚ ልማድ እዚ ንከትርፍ ከኣ ንጉድኣቱ ኣመልኪቱን ኣብሪሁን ንክዝተየሉ ናብ ባይቶ ዓዲ ኣቐረቦ። እንተኾነ ግና ወዲ ማሉ ነዚ ሓሳብ ኣብ ባይቶ ደቂጽንዓይ ምስ ኣቐረበ ብመጀመርያ ዝቐረበሉ ናይ ተቐውሞ ሕቶ ፡ ንዓና ኣብ መላእ ሎጎ ጭዋ ቀብሪ ክንከይድ ከሎና ብሰዋ እንዳተቐበሉናስ ንሕና በይንና ንኣጋይሽና ክንደፍን ከሎና ኣዮክፈኣልናን'ዶ ነበረ። ወዲ ማሉ ከኣ ፡ ንሕና ደኣ ናይ ዓድና ባህልና ንወሰን እምበር ሎጎ ጭዋስ ኣይ ሳልሱቲ ኣይ ራብዕቲ ናባና ክትሰዕብ እያ ፡ እንታይ

በለ በሉኒ ኢሉ ተኸራኸረ። በዚ ሰዋ መርገም ኣብ ደቂጽንዓይ ተረፈ። ሎጎጭዋ ውን በብሓደ ረዓመቶ። በዚ መሰረት ድማ ኣብቲ ብ1937 ዓም ግእዝ እተሓደሰ ሕጊ ሎጎጭዋ ብከምዚ ዝሰዕብ ተሓገ።

ሕጊ ሎጎ ጭዋ ዓንቀጽ 71 ብዛዕባ ቀብሪ ከምዚ ይብል - ዝምተ ሰብ ናብ ድብ ጥራይ ቤተሰቡ ይተኣከቡ። ምናልባሽ ሰብ ኣውያት እንተውሓድዎም ግና 5 መዓልቲ ይቋጸሩ። በታ ሓሙሽይቲ መዓልቲ ዘመዱ ቤተሰብ ናይ ምወት ዝከኣሎም እንተኮነ ነቶም ዘኸታማት ሓገዝ ይህብዎም። ዘይከኣሎም እንተኮነ ከኣ ኣልቂሶም ንዓዶም ይምለሱ። ስለዚ ኣብ ቀብሪ ሰዋ ከይሰተ ብሕጊ ኩልኩል እዩ። ነዚ ሓሊፉ ሰዋ ቀብሪ ዝገበረ ሰብ ሰላሳ ፈ ንቤትትምህርቲ ይዕደ። ሕጊ ሎጎ ጭዋ ገጽ 58 ዓንቀጽ 71 ብ1937 ዓም ግእዝ ተሃደሰ ይብል።

ምድያሰን ምስፋሕን መሬት እምባ-ኾለል ዓዲ

በቲ ዝከበረ ባህላዊ ኣነባባር መርየት እምባ-ኾለል በብንኡስ እንዳኡ ካብቲ ናይ ገደና መርየት እንዳተሰልዐ ንመሰርሒ ጤሳ ወይ ድማ እንዳ ተሰለዐ ንመሰርሒ ጤሳ ወይ ድማ ንመሰርሒ ዓበይቲ ብስምምዕ ማይ ቤት ዝሕዛእ ቦታ እዩ። እቲ እምባ ኾለል ሰፍሕ ዝበለ ምስ ዝኸውን ከኣ ንመሰርሒ ዓበይቲ ዝሕዛእ መርየት እዩ። ክሳዕ እዚ ንዛረበሉ ዘሎና እዋን ግን ከምኡ ዝበለ ኣሰራርሓ ናይ ሓባር እምባ-ኾለል ኣብ ደቂጽንዓይ ኣይነበረን። ኩሉ ወዲ ዓዲ በብብልሓቱ ኣብ ዑናኡን ኣብ ቃድራኡን ቤት ዘሰርሕ ዝነበረ።

ኣብ ቅድም ዝበለ እዋን ኣሰራርሓ ዓበይቲ መግዛሕትኡ ብመልክዕ ኣጉዶ ስለ ዝነበረ ኣብ ጽብብ ዝበለ ቦታ እተን ናይ ነፍሰወክፍ ማይ ቤት ዝኾና ስድራታት ተኣኻኺበን ኣብ ሓንቲ ማእከለይቲ ናይ ሓባር ደንበን ኣኸቢበን ይሰርሓ እዋ : ዒባይ ዒባኻ : ዱኸዐይ ዱኸዐኻ ዘይብሉ ማሎም ኩለን ኣብ ሓደ ናይ ሓባር ደንበ እዩን ዝኣትዋ ነይረን። በዚ ምክንያት ከኣ ደንበ ዓዲ ክፍለዝጊ : ደንበ ዓዲ ማዕቐባይ : ደንበ እንዳ ቴድሮስ : ደንበ ዝ ተክላይ ወዘተ እንዳተባህለ ይፍለጥ ነይሩ። እዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ኣሰራርሓ ኣባይቲ ንቐጠባ መሬት ሓጋዚ እዩ ነይሩ።

ኣብቲ ዳሕራይ ግዜ ግን ብፍላይ መግዛእቲ ጥልያን ኣብ ኤርትራ ካብ እተዘርገሓሉ ጉሃላን ድርጎናን ስለ ዝጠፍኦ : ነቲ ዓልዩታዊ ስድራታት ኣብ ሓደ ከባቢ ተጸቢበን ናይ ምንባር ዝነበረ ልማድ ክብድሆ ጀመረ። ሓደሰቲ ሰራሕቲ ኣባይቲ ግለ ሰባት ኣሰፊሖም ዝከብርሉ ናይ ምሰራሕ ሃረርታ እንዳ ማዕበለ መጸ። ኣብ ርእሲዚ ውን ብዝሒ ሰብ እንዳዓበዩ ስለ ዝመጸ : እቲ ካብ ጥንቲ ኣብ ቀቃድራኻን ኣብ ዕናኻን ቤት ናይ ምሰራሕ ልማድ ነዚ ሓድሽ ምዕባለታት እዚ ክጸወሮ ኣይከኣለን። ስለዚ ሓድሽ ህዝቢ ዘርዊ ሚላ ዕደላ ጤሳ ክድለ ነይርዎ። ንሱ ኸኣ ምስፋሕ መሬት እምባ ኾለል እዩ። ካብ መሬት እንዳመንጥ ይቆረሰ ዝብል ሕቶ ግን ኣብ ቦትኡ ነበረ።

ወዲ ማሉ ነዚ ብድሆ እዚ ውን ንክፈትሕ ተዓጢቐ ተላዕለ። መፍትሒኡ ከኣ ምስፋሕን ምድያሰን እምባ ኾለል ምኻኑ ንደቂ ዓዱ ከእምን ሰፊሕ ጎሰጋስ ኣካዩደ። ጎሰጋሱ ኣብ ዘተኣማምን ደረጃ ምስ በጽሖ ድማ ንዕላምኡ ኣብ ሸቱኡ ክበጽሕ ክድግፍዎ ዝኸእሉ ሸማግለታት ዓዲ ኣቐመ። ነዚን ክንድዚን ምስ ኣሰለጠ ነቲ ዝድለ መሬት እምባ ኾለል ናይ ዓዲ ሸማግለታት እንዳተሓገዙ ዝረገዱሉ ሰለስተ ገለልተኛ ሸማግለታት ኣቐመ። ንሳቶም ከኣ ኣዝማቶ (ዳሕራይ ደግያት ዘበሉ) ምራጭ ጉዳም ምሰሌነ ሊባን ኣባ ሃይለ ሓለቓ እንዳባ እንድርያስ ዝነበሩ ሓደ ፍሉጥ ወረጃ ሃገር ዝነበሩ ወዲ ታኺታ ኮይኖም ነቲ እምባ-ኾለል ረገጽዎ ይበሃል። ጸገም እምባ-ኾለል ደቂጽንዓይ ከኣ ብከምዚ ተፈትሖ። እምባ-ኾለል ውን ሰፍሖ።

ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ምምሕዳር ዓባይ ብሪባንያ

ካልኣይ ውግእ ዓለም መስከረም 1 1939 ጀሚሩ ፡ ኣብ መብዘሕትኡ ሃገራት ዓለም ተላቢዑ ካብ 50 ሚልዮን ንላዕሊ ዝግመት ኣህዛብ ምስ ኣህለቕ ፡ መስከረም 2 1945 ድማ ብዓወት ሓይልታት ኪዳናዊ ስምረት ዓለም ማለት ኣመሪካ ፡ ዓባይ ብሪባንያ ፡ ሩሲያ ፡ ፈረንሳ ተዛዘመ። ሓይልታት ሰራዊት እንግሊዝ ፡ ንሓይልታት ኢጣልያ ስዒርም ንኤርትራ ካብ ግዝኣት ፋሺስታዊት ኢጣልያ ሓራ ኣውጽእዮ። 8 ምያዝያ 1941 ድማ ኣስመራ ኣተዉ። ሸሕ'ኳ እቲ ብካልኣይ ውግእ ዓለም ዝፍለጥ ምቅትታል ኣብ ካልኣት ሃገራትን ኣህጉራትን ጌና ይቐጽል እንተነበረ ኣብ ኤርትራ ግን ወተሃደራዊ ምምሕዳር እንግሊዝ ቤትጽሕፈቱ ከፊቱ ሰርሑ ጀሚሩ ነይሩ።

ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ምምሕዳር እንግሊዝ ምስ ኣተወት ህዝቢ ኤርትራ ከም ኣምጻኢ ነጻነት ገይሩ እዩ ተቐቢልዎም እቲ ኩሉ ሳዕ ዝተመነይዎ ነጻነት ድማ ዝረኽቦ እዩ መሰልዎ ነይሩ። ግን ነዊሕ ከይጸንሐት ኩሉ እቲ እንግሊዝ ዝገበረቱ ኣንጻር ድልየት ህዝቢ ኤርትራ ጥራሕ እዩ ነይሩ። ምምሕዳር እንግሊዝ ነቲ ዓልዮት ፈላላዩ ምምሕዳር ናይ ግዝኣት ጥልያን ከም ዝቐጽል ገበርዎ። እቶም ናይ ጥልያን ሰበ ስልጣን ኣብ ኤርትራ ዝነበሩ ድማ ከምቲ ዝነበርዎ ከም ዝቐጽሉ ተገብረ። ምምሕዳር መንግስቲ እንግሊዝ ኣብ ኤርትራ ንድልየት ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ግምት ፈጸሞም ኣየእተዎን። ካልኣይ ውግእ ዓለም ምስ ኣብቅዕ ህዝቢ ኤርትራ ልክዕ ከም ካልኣት ኣህዛብ ኣብ ሰራሕ ምስኣንን ፡ ጥሜትን ሕሰራንን ወደቐ። ዝተፈላለዩ ሕግግትውን ኣብ ምሉእ ሃገር ተላቢደ። ብዙሓት ተዓሲዓም ዝነበሩ ወተሃደራትን ከምኡውን ኣብ ሸቕሊ ዝኣተዉ ነዚ ከተማታት ኤርትራ መልእኮ። ናይ ምምሕዳር እንግሊዝ ድልየት ስለ ዝነበረ ድማ እቶም ጠላይን ከም ቀደሞም እቲ መግዛእቲ ኣብ ልዕሊ ደቂ ዓዲ ቀጸልዎ።

ነዚ ብገዛእቲ ዝመጸ ኩነታት ንምምካት ደቂ ዓዲ ማሕበራት ብምቕም መፍትሒ ነቲ ሸግራት ናይ ዋሕዲ ምግቢ ፡ ሕግም ፡ ፍልልይ ብዓሌት ብሓባር ክቃላስዎ ተገደዱ። መብዘሕትኦን እተን ማሕበራት ኣብ ሃይማኖታውን ብሹምኛታት ዝምራሕ ጉጅለታትን ፡ ነጋደን መሰልቲ ዝቐማ እዩን ነይረን። ምምሕዳር እንግሊዝ ነዊሕ ከይጸንሐ ኣብ ምዝማት ፋብሪካታትን ካልእ ክቡር ንብረት ሃገርን ኣተዉ። ስለምንታይ ኣብ ከምኡ ዓይነት ምዝማት ከም ዝኣተዉ ገሊጻም ናይ ታሪኽ ተመራመርቲ ከምዚ ይብሉ። ኣብቲ እዋን እቲ ሱዳን ኣብ ትሕቲ ግዝኣት እንግሊዝ እያ ነይራ። እቲ ሕልምም ድማ ንኤርትራ ዝንቀሳቀስ ሃብታ ኩሉ ዘሚትካ ፡ ከም ሓንቲ ድኻ ሃገር ብናይ ገዛእ ርእሳ ጸጋታት ክትመሓደር ዘይትኽእል ንምምሳል እሞ እቲ ምዕራባዊ ወገን ናይ ኤርትራ ናብ ሱዳን ክሰላዕ እቲ ተሪፉ ዘሎ ድማ ንኢትዮጵያ ክውራ ከም ዝነበረ ይግምቱ።

ስበሰልጣን ምምሕዳር እንግሊዝ ኣብ ኤርትራ (ምንጩ www.ehrea.org)

አብዚ እዋን እዚ ህዝቢ ኤርትራ ሃረርታ ነጻነቱ ብዘለዓለ ደረጃ ዝደልዮ እኳ እንተነበረ እንተኾነ ጥርኑፍ ሓይሊ ከቃልሶ ዝኸእል ብዘይምንባሩ መንግስቲ ዓባይ ብሪጣንያ እቲ ንብረት ምዝማትን እቲ ንህዝቢ ኤርትራ ብሃይማኖት ይኹን ብአውራጃ ንሓድሕዱ ከም ዝተሃናኹት ምግባር ዓጢቐ ሓቱ። ሓማሴን ሆቴሌ ከም ቤትጽሕፈት ላዕለዋይ ምምሕዳር ብሪጣንያ ናይ ኤርትራ ኣብ ኣስመራ ኮይና ተገልግል ነበረት።

ብ 5 ግንቦት ፡ 1941 “ማሕበር ፍቕሪ ሃገር” ዝተባህለት 12 መራሕቲ ዝኣባላታ ፡ ሹዱሸተ ተኸተልቲ ሃይማኖት ክርስትና ሹዱሸተ ድማ ተኸተልቲ ሃይማኖት ምስልምና ብዝኾኑ ማሕበር ኣቐሙ። ካብቶም ዝተመርጹ ኣባላት እዞም ዝሰዕቡ ይርከብዎም። ፊተውራሪ ገብረመስቀል ዎልዱ ፡ ደጃዝማች ሓሰን ዓሊ ፡ ብላታ ደምሳሰ ዎልደሚካኤል ፡ ሓጂ ኢማም ሙሳ ፡ ብርሃኑ ኣሕመዲን። ገዛእቲ ብሪጣንያ ንህዝቢ ኤርትራ ከም መሰጋገሪ እዮም ክጥቀምሉ ሓሲቦም። ኣብ 1942-43 ዝነበረ ጊዜ ብሪጣንያን ጀርመንን ኣብ ሊብያ ከቢድ ኩናት ገጠመን ነበራ ፡ ኤርትራ ድማ ንእንግሊዛውያን ከም ቀንዲ መዓስከር ኮይና ተገልግል ነበረት ፡ ከም ውጽኢቱ ድማ ወተሃደራውን ኢንዱስትሪውን ንጥፊታት ኣብታ ሃገር ይካደድ ነበረ። ገለ ካብኡ ንምጥቃስ ፡ ኣብ ጉራዕ ዝነበረ ናይ ነፈርቲ መገጣጠሚ ትካል ፡ ዓበይቲ ናይ መካይን መተዓራሪይን መሸጢ ትካላት ኣብ ጊንዳዕን ኣስመራን ቆይሙ ነበረ። ዓብዩ ትካል መጸገንን መስርሕን ናይ ኩናት መራኽብ ኣብ ምጽዋዕ ቆመ። ኣብ ጊዜ ኩናት ንወተሃደራት እንግሊዝ ከሰንቐ ዝኸእል ዓበይቲ ትካላት ናይ ፍፋታታትን ኣሕምልትን ፡ ሕርሻታት ውን ኔርዎም እዩ።

ድሕሪ ምዝዛም ኩናት ኣብ ሊብያ ፡ ብሪጣንያ ኩላ ኣብ ኤርትራ ዝነበሮም ዘመናዊ ናይ መፍረ ትካላት ናብ ካልኦት ግዝኣታ ዝነበራ ዓድታት ኣሰጋገርቶ። ምምሕዳር ዓባይ ብሪጣንያ ኣብ ምዝማት ዓበይቲ ይኹን ንኣሸቱ ትካላትን ንብረትን ምስ ተዋፊረት እዚ ዝሰዕብ ደርፊ ይድረፈላ ነበረ።

“ኣይ እንግሊዝ ወዮ ኖኳል ሰልዱ
ካብ ሃብታምን ድኻን ዝበልዕ ኣዋሊዱ
ጓሕጉሑና ከደ ንሎንድራ ዓዱ”

ገለ ካብቶም ዓበይቲ ትካላት ብምምሕዳር ብሪጣንያ ዝተበታተኑ ፡

1. ኣብ ጉራዕ ፡ ጊንዳዕን ማይ ሓባርን ዝነበረ ክሳዕ 20 ሚሊዮን ዶላር ኣሚሪካ ዝግመት ናይ መፍረ ትካላት ፡ ናብ ካልኦት ሃገራት ተሰደዱ ፡ ገለ ካብቲ መሳርሒ ድማ ንወጻኢ ሃገራት ተሸጡ።
2. ሓንቲ ካብተን ኣብ ወደብ ምጽዋዕ ዝነበራ መዐሸግ መራኽብ ናብ ፓኪስታን ተሸይጣ።
3. 16 ዓበይቲ መራኽብ ንሃብታማት ሰባት ኣብ ብዙሓት ዓድታት ዝርከቡ ተሸጡ።
4. 500 በራሚል ነዳዲ ካብ ሓተምሎ ተሰርቀ
5. 400 ኣቢሉ ዝኸውን መንበሪ ገዛውቲ ኣብ ዙላ ብዘይ ሓደ ምኽንያት ብምልኡ ዓንዩ።
6. ወተሃደራት ብሪጣንያ ሓንቲ ኣብ ማርሳ ፋጥማ ትርኩብ ፋብሪካ ትካል ዘሚቶማ
7. ካብ ኣቕርደት ናብ ምጽዋዕ ክዝርጋሕ ተመዲቡ ዝነበረ መንገዲ ባቡር ምሉእ ንምሉእ ዓንዩን ካብ ቦትኡ ተኣልዩ ድማ ተሸይጡ
8. መብዙሕትኣን እተን ኣብ መግዛእቲ ጥልያን ተሰሪሕን ብግቡእ ዝዓይ ዝነበራ ትካላት ፡ ወይ ተዓጽዮን እዩን ወይ

ድማ ናብ ወጻኢ ሃገር ጉዲዘን እየን። ንዘመናዊ ምዕባሌታት ኤርትራ ግና ንምንታይን ምምሕዲር ብሪጣንያ ከዕንዎ ተገዲዱ፤ ካብ ብመጀመርታኡ ናይ ገዛእቲ ብሪጣንያ ካብ ክፍሊት ባርካ፣ ሳሕል ምስ ሱዳን ሓዊሰካ እቲ ዝተረፈ ድማ ምስ ኢትዮጵያ ሓዊሶም ግዝኡቶም ንምስፍሕፋሕ እዩ ኔሩ ዕላማኦም። ነዚ ዕላማ ክወገን ንምግባር ፡ ብሪጣንያ ንኹሉ ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ዓበይቲ ቁጠባዊ ንጥፊታት የዕንያ ፡ ኤርትራ ከም ሃገር ብቑጠባ ነብሳ ከተመሓደር ከምዘይትክእል ንድሌታቶም ከእምኑ ጀመሩ። ከም ውጽኢት ምቁጻይ ቁጠባ ኤርትራ ብብሪጣንያ ፡ ንህዝቢ ኤርትራ ግዳይ ሞይትን ሸቕለት ኣልቦንነትን ክኾኑ ኣገደዶም። ኣብ ርእሲ ዚ ድማ ምሕደራ ብሪጣንያ ጸቓጥን ጨቋንን እንዳኾነ ነገራት ከጋድድ ጀመረ። ብሪጣንያ ኣብ ኤርትራ (ምንጩ፡ www.ehrea.org) ኩልም እተቐጸሩ ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛታት ኢጣልያውያን ነበሩ ፡ ኩሉ ንጥፊታት ንግዲን ሸቕጥን ድማ ብኣብ ኤርትራ ዝቐመጡ ዝነበሩ ኢጣልያውያንን ኣይሁዳውያንን ተባሕተ ፡ ከም ውጽኢቱ ድማ ቁጽሪ ሸቕለት ኣልቦንት መንእሴት ሰማይ ክዓርግ ተራእዩ። ህዝቢ ኤርትራ ቦቲ ብገዛእቲ ዝተውሰደ ጨቋኒ ሰጉምትታት ፡ ተቓውሞኦም ብጋህዲ ከሰምዕ ይክእል ኣይነበረን። ኣብ ርሒቓት ገጠራት ድማ ተመሳሳሊ ሸግራት ይርከብ ነበረ ፡ ብሕልፊ ድማ ኣብ መታሕት ቦታታት። እቲ ቀንዲ ምክንያት ንዕግርግርን ዘይምርድዳእን ዝኾነ ድማ ኣብ መንጎ ሸማግለታትን ተቐማጦን ፡ ብሕልፊ ነበርቲ ብሔረ ትግረ ዝነበረ ግጭት እዩ።

ኣብ ከበሳታት ድማ ሕጽረት ንማሕረስ ዝኾነውን መሬት ስለ ዝነበረ ፡ ከምኡ ድማ ብሪጣንያ ንዘበዘሐ መሬት ንሕርሻ ክኾነውን ስለ ዝሓዘእዎ ፡ ዕግርግር ክፈጥር ጀመረ። ከም ውጽኢቱ ድማ ብዘሕ ዝበለ ብኢጣልያውን ዝውነን ሕርሻታትን ዲጋታትን ድማ ዓነወ። ገለ ካብቶም ደቀባት ካብ ሕጊ ወጻኢ ክኾኑ ጀመሩ ናብ መታሕት ገጸም ድማ ተጓዕዙ ፡ ወጽኢቱ ድማ ንቲ ዝነበረ ዘይምርግጋእን ዕግርግርን ተወሳኺ ኮነ። ኣብ ነፍሲወከፍ ክፋሊ ኤርትራ ተቃውሞን ፡ ዘይምርግጋእን ዕግርግርን ነበረ። ብሓፈሻ ኣብ ዓመታት 1941-45 ፡ ንህዝቢ ኤርትራ ናይ ምርግጋእ ግዜ ኣይነበረን። ህዝቢ ንናጽነት ዝነበሮ ድሌት እናነሃረ ከደ ፡ ንድልዩቱ ናብ እተወደበ ናይ ናጽነት ምንቃቕሰ ዝክእል ኣካል ግን ኣይነበረን። ምምቕቓል ማሕበር ፍቕሪ ሃገር ኣቐዲሙ ከምዘተገልጸ ፡ ኣብ መጀመርታ ማሕበር ፍቕሪ ሃገር ንናጽነት ህዝቢ ኤርትራ ክትንቀሳቀስ እያ ተመስሪታ ፡ ግና ኸኣ እታ ማሕበር ንሕልሚ ህዝቢና ብግብሪ ክትልውጥ ዓቕሚ ወሓዳ። ኣብ ዓመታት 1943-44 ኣብ መንጎ ኣባላታ ምምቕቓል ተራእዩ ፡ ገለ ካብኡቶም ንሓራ ኤርትራ ደገፉ ፡ ገለ ካብኡም ድማ ፈደረሽን ምስ ኢትዮጵያ ደገፉ። ኢትዮጵያ ፡ ኢጣልያውያን ኣብ ኤርትራ ካብ ዝሰዓሩ ጀሚራ ፡ ንወደባት ባጽዕን ዓሰብን ምቁጽጸርን ተጠቓምነት ኣፍ ደገ ባሕሪ ንምርካብ ድማ ንኤርትራ ከም ኣካል ናይ ግዛእታ ከም ትግብኣ ትዛረብ ነበረት። ንኣጀንዳኦም ክወገን ንምግባር ገዛእቲ ኢትዮጵያ ንኤርትራውያን ክውድቡ ጀመሩ። ብመጀመርታ እቶም ካብ ጭቆና መግዛእቲ ኢጣልያ ሃዲሞም ዝኾኑ ፡ ገለኦም ሸቕለትን ፡ ገለኡቶምውን ጊልያ ናይ ኢጣሌያውያን ዝነበሩ ኤርትራውያን እቶም ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝሓቱ ዝነበሩ። መራሕቲ ኢትዮጵያ ነቶም ቦቲ እዋን እቲ “ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ” እናበሉ ዝሰበኩ ዝነበሩ ኤርትራውያን ክውድቡም ጀመሩ። ገለ ካብኡቶም ኣሰፋሃ ወልደሚካኤል ፡ ደጃዝማች ገብረመስቀል ሃብተማርያም ፡ ብላታ ዲዊት ዑቕባዝጊን ብላታ ክፍልዝጊን ነበርዎም። እቶም ካልኣት ንሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝተቐበለ መሳፍንትን ኣብ ከበሳ ዝነበሩ መራሕቲ ሃይማኖትን ነበሩ።

ኢጣልያውያን ኣቡነ ማርቆስ ከም ፓትሪያርክ ናይ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ቀበኢምዎ ነበሩ ፡ ድሒሮም ግና መሬት ቤተክርስቲያን ንሕርሻ ምስ ወሰደዎ ፡ ንምምሕዲር ብሪጣንያ መሬቱ ክመለሰሉ ተላበወ ፡ ብሪጣንያ ግና ንናይ ቤተክርስቲያን መሬት ንምምላስ ዝኾነ ሰጉምትታት ኣይወሰደን። ድሒሮም ኢትዮጵያውያን ገዛእቲ ንፓትሪያርክ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ኢሎም ስለ ዝሰበኹ መሬት ክምለሰሎም ምጻኖም ቃል ኣተወሉ ፡ ከም መሰረት ውዕል ዝተባህለ ድማ ገበረ። እቶም ካልኣት ንሕብረት ኢትዮጵያ ዝደገፉ ተመሳሳሊ ምክኒያታት እዩ ነይርዎም ፡ ኩሎም ብኢጣልያውያን ዝተወርሰ ንብረት ኮነ ንዋት ነበሮም። ስለዚ ንብረቶም ንክምለሰሎም ሓገዝ ናይ ኢትዮጵያ ደለዩ። መራሕቲ ኢትዮጵያ ድማ “መሬት ንወዲ ዓዲ” ብዝብል ጭርሖታት ነቲ ህዝቢ ተቐበልዎ። እዚ ድማ ተኣማንነትን ደገፍን ናይቲ ህዝቢ ረኺቦም ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ከሕብርዋ ሓይሊ ረኺቡ።

አብ መወዳእታ 1944 ፍቅሪ ሃገር ፡ ሰማ ናብ “ማሕበር ፍቅሪ ፡ ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ” ወይ “ማሕበር ሕብረት” ተቐየረ። አብዚ ድማ ዓብይ ተራ እተጸወቱ ፡ አብኻ ማርቆስ ፡ ደጃዝማች በዩን በራኽ ፡ ብላታ ደምሳሰ ወልደሚካኤል ፡ ፊተውራሪ ሓረጎት አባይን ደጃዝማች አርኢያ ዋሰን ነበሩ። አብኻ ማርቆስ ኢትዮጵያ እታ እንኮ ሃገር ክርስትያናት እያ እናበሉ ክሰብኩ ጀመሩ። እዚ ድማ አብ መንጎ ህዝቢ ኤርትራ ምፍልላይ ክፈጥር ጀመረ። ከም ውጽኢቱ ድማ ከተሓሳስም ዝጀምረ ሃገራውያን ንክርስትናን ምስልምናን ሓቕፋ ንናጽነት ኤርትራ ዘቃልስ ጥርናፊታት ክገብሩ ጀመሩ። ሓደ ካብቶም ናይዚ ዳሕረዋይ ምንቅስቃስ ጠርነፍቲ ኢብራሂም ሱልጣን ነበረ። ኢብራሂም ሱልጣን ብ1916 አብ ከረን እዩ ተወለዱ። ታሪኽ ሂወት ኢብራሂም ሱልጣን ንምንባብ አብዚ መጋወሪ ጽቐዮ።

<http://emnetu.com/eritrea%20biography/biography%20of%20Ibrahim%20Sultan%20Ali%20R.pdf>

ካብ ብሄረ ትግረ እዩ ዝነበረ ፡ ብኣማሓደርቲ ናይ ዒዲ ድማ ብዙሕ ሸግርን መሰናኸላትን ኣሕሊፉ እዩ። አብ መጀምርታ ተቃውሞታቶም ኣንጻር እቶም ሸማግለታት እዩ ዝነበረ ፡ ድሒሩ ግና ኣንጻር ኢጣልያውያን ውን ክለዓል ጀመረ። ኢጣልያውያን አብ ቤትማእሰርቲ ኣእተውዎ። ካብ ሃይማኖት ዝተላዕለ ኣፋላይ ከይግበር ድማ ንህዝቢ ይመኽሮም ነበረ። ካልእ ፍሉጥ ተቋማዊ ድማ ዓብደልቃድር ከበረ ነበረ። ንሱ ብ 1902 አብ ገማግም ቀይሕ ባሕሪ እዩ ተወለዱ። ታሪኽ ሂወት ዓብደልቃድር ከበረ ንምንባብ አብዚ መጋወሪ ጽቐዮ።

<http://emnetu.com/eritrea%20biography/biography%20of%20Abdelkadir%20kebire%20R.pdf>

ዋላኳ ዓብደልቃድር ከበረ ካብቶም መሰረትቲ ናይ ማሕበር ፍቅሪ ሃገር እንተነበረ ፡ ንሱ ምስ ክልተ ብጾቱ ማሕበር ፍቅሪ ሃገር ዕላማ ናብ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ከተዘንብል ምስ ጀመረት ገዲፎምዋ ወጹ። ደጃዝማች ሓሰን ዓሊ ሓደ ካብቶም ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝቃወሙ ዝነበሩ እዩ። ንሱ ብ1883 አብቲ ኣቐዲሙ ብሰራዩ ዝፍለጥ ኣውራጃ አብ ዓዲ ሓንሶ ተወልደ። ንዝነበሮ ልዑል ንቕሓት ኣእምሮን ንሰባት ዝህቦ ዝነበረ ምኽርን አብ ኣህዛብ ክርስትያንን ኣሰላምን ዓብይ ኣክብሮት ነበረ። ካልእ ካብ ከበሳ መራሕ ተቃወምቲ ራእሲ ተሰማ ኣሰበሮም እዩ። ታሪኽ ሂወት ራእሲ ተሰማ ኣሰበሮም ንምንባብ አብዚ መጋወሪ ጽቐዮ።

<http://emnetu.com/2016%20update/Biography%20of%20Raessi%20Tessema%20Asberom.pdf>

ንሱ ብ1870 እዩ ተወለዱ ፡ ብዝነበሮ ፍትሕን ጽንዒትን ድማ እዩ ዝፍለጥ። አብ 1943-44 አብ ዝነበረ ጊዜ ህዝቢ ምስ ኣንድነታውያን ክሓብር ከምዘይብሉ ይምህር ነበረ። ተቃውሞ ህዝቢ ኤርትራ አብ 1940ታት ወልደአብ ወልደማርያም ብ1905 አብ ኣውራጃ ሰራዩ አብ ዒዲዛርና እትበሃል ቦታ ተወለዱ ፡ ሓደ ካብቶም ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝቃወም ዝነበረ እዩ። ብጊዜ ምምሕዳር ብሪጣንያ ኣቀዲሙ ከም መምህር ድሒሩ ድማ ኣሰናዳኢ ሰሙናዊት ጋዜጣ ኮይኑ ይሰርሕ ነበረ። ህዝቢ ኤርትራ ብመንነቱ ባህላዊ ክብርታቱን ክኾርዕ ከም ዘለዎ ይምህር ነይሩ ፡ ኣንጻር ዝኾነ ዒይነት ናይ መግዛእቲ ስርዓት ድማ ነበረ። አብ ቋንቋ ትግርኛ ዝነበሮ ምልክትን ልዑል ብኸዓት ናይ መደረ ንኣቓልቦ ህዝቢ ክሰሕብ ጀመረ ፡ ብህዝቢውን ተቐባልነት ክረክብ ጀመረ። ከም ውጽኢቱ ድማ ብማሕበር ፍቅሪ ሃገርን ገዛእቲ ኢትዮጵያን አብ ዓይኒ ጸላኢ ክኣቱ ጀመረ። አብ 1944 ኩሎም እዞም አብ ላዕሊ ተጠቂሶም ንናጽነት ኤርትራ ሃረር ዝበሉ ዝነበሩ ኤርትራውያን ፡ ተኣኻኺቦም ንናጽነት ህዝቢ ኤርትራ ዘቃልስ ሓድሽ ማሕበር ከምስርቱ ምድላዎት ገበሩ። ኮነ ድማ ሓደ መዓልቲ ኢብራሂም ሱልጣን ፡ ወልደአብ ወልደማርያም ፡ ደጃዝማች ኣብራሃ ተሰማ ፡ ደጃዝማች ሓሰን ዓሊ ፡ ደጃዝማች ዑመር ሰፋፍን ፡ ብርሃኑ ኣሕመዲንን ተራኺቦም አብ ቁርኣን መሓሉ ፡ ብድሕሪቱ ድማ እንዳ ደጃዝማች ኣብርሃ ገዝኡ ብምኻድ አብ መጽሓፍ ቅዱስ ጠቐያም ብዝኾነ ናይ ሃይማኖት ምፍልላይት ንኸይፈጥሩ ንዝኾነ ወጻእተኛ ድማ ኣብቲ ናቶም ቃልሲ ንናጽነት ኤርትራ ንኸየእትዉ መሓሉ። አብ ምዝዛም ኣኼብኦም “ኤርትራ ንኤርትራውያን” እትብል ሓዲሽ ማሕበር ኣቐመ። ምንጩ:- "ታሪኽ ህዝቢ ኤርትራ"

ሸርሐታት እንግሊዝን ጣልያንን አንጻር ነጻነት ኤርትራ

ጉዲይ ኤርትራ አብ መጋብእያ ሕቡራት ሃገራት ብምብጽሑ ንህዝቢ ኤርትራ አሐጎሶ ፡ ምክንያቱ ናይ ምምራጽ መሰሉ ክዕቀቡሉ ኢሉ ስለ ዝሓሰበ። ድሒሩ ግና ህዝቢ ኤርትራ ውድብ ሕቡራት ሃገራት አብ ሕቶ ህዝቢ ኮነ መሰላቱ ከም ዘየገደሶ ክበርሃሉ ጀመረ። ምያዝያ 1945 ኩለን ናይ ፖለቲካ ሰልፍታት ወክልተን ናብ መጋብእያ ሕቡራት መንግስታት ክሰዱ ተፈቐደለን።

ካብ አልራቢጣ አል ኢሰላምያ ሸኽ ኢብራሂም ሱልጣንን ዓብደልቃድር ከቢረን ተመርጹ። እንተኾነ አብታ ድሮ መዓልቲ መገሸኦም ልኡኻት ኢትዮጵያ ንዓብደልቃድር ከቢረ አብ ማእከል ከተማ አስመራ ቀተልዎ። ንሱ ካብ 1941 ጀሚሩ ምእንቲ ነጻነት ኤርትራ ብርቱዕ ቃልሲ ዘካየደ ሃገራዊ እዩ ነይሩ። ብሞቱ ድማ ብዙሕ ህዝቢ ጎሃዩ። መንግስታት እንግሊዝን ጣልያንን ሕልሞም ንምትግባር አንጻር ነጻነት ኤርትራ ብዙሕ ተንኮልን ብልሓትን ተጠቓሞም እዮም።

ተጠቐቅቲ ነጻነት ኤርትራ ናብ ሕቡራት ሃገራት ክኸኹ አብ ካይሮ ዝተሰኣልዎ እዩ። ኢብራሂም ሱልጣን ፡ ሞሓመድ ዓብደላ ፡ ገብረሚካኤል ቦራኽ.

ወክልትን ልኡኻትን ሰልፍታት ኤርትራ ፡ ብዘይካ ማሕበር ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ፡ አብ አመሪካ ምስ አተዉ ነቲ ናይ ሕቡራት መንግስታት መጋብእያ ፡ ኤርትራ ነጻ ሃገር ኮይና ባዕላ ጉዳይ ሃገራ ከተመሓደር ከም ዝኾነ ድልዩቶም ገለጹሎም። እንተኾነ ግን ወክልቲ መንግስታት እንግሊዝን ኢጣልያን ኤርትራ አብ ክልተ ዞባታት ክትክፈል ዝብል ሓሳብ ሒዞም ቀረቡ። እቲ ሓሳብም ድማ አውራጃታት ባርካን ሳሕልን ሰንሒትን ናብ ሱዳን ክጽምቡራ ከበሳን ሰምሃርን ደንክልን ድማ ምስ ኢትዮጵያ። ኢብራሂም ሱልጣን ብጹቱን ነዚ ሓሳባት አበርቲዖም ተቓወምዎ ናይ ማሕበር ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ወኪል ተድላ ባይሩን ብጹቱን ግን ነቲ ዝቐረበ ሓሳብ ተቐበልዎ።

ኣብ 1950 ናይ ሕቡራት ሃገራት ኮሚሽን ኣባላት ምስ ሃገሪ ሃይለ ስላሴ ዝገበርዎ ኣኼባ ዘርእ ሰጸለ። ካብ ጸጋም ንዮማን - ወኪል ናይ ቦርማ ፣ ወኪል ናይ ኖርወይ ፣ ናይ ሕሃ ወኪል ፣ ወኪል ፓኪስታን ፣ ወኪል ደቡብ ኣፍሪቃ ፣ ወኪል ንተማላ (ምንጩ፡ መጽሓፍ ዘውዱ ረዳ)

እቲ ብእንግሊዝን ኢጣልያን ዝቐረበ ሓሳብ ናይ ሕቡራት መንግስታት መጋባእያ ነጻነት ኤርትራ ድማ ካብ ምክፍፋል ደሓነት። እቲ ናይ ጎዚኻ ንጎረባብቲ ሃገራት ምርካብ ሓሳብ ስለ ዝፈሸለ ህዝቢ ኤርትራ ሕጉስ እኳ እንተነበረ ሕቡራት ሃገራት ግን መሰላት ናይ ህዝቢ ኤርትራ ከተኸብር ድልውቲ ከምዘይነበረት እንዳተጋህደ ክኸይድ ጀመረ። መንግስቲ ኢትዮጵያን ማሕበር ኣንድነትን ኤርትራ ክትከፋፈል እሞ እቲ ናቶም ብጽሒት ሒዞም ክኸዱ ምድላዮም ንህዝቢ ኤርትራ ኣቐጦዮ። ቀጽሪ ሰልፍታት ነጻነት ኣድላዩነት ናይ ሃይማኖት ፣ ኣውራጃ ፣ ብሄር ፍልልይካ ወጊድካ ፣ ንነጻነት ኤርትራ ዱልዱል ስምረት ፈጠርካ ቃልሲ ምክያድ ተረድኣን።

ኢብራሂም ሱልጣንን ካልኦት ከምኡ መሰልቲ ተጣቦቐቲ ነጻነት ኤርትራን ገና ኣብ ንዩ ዮርክ ከለዉ ሓንቲ ንሰመረት ማሕበር ናይ ኩለን ሰልፍታት ደለይቲ ነጻነት እትሓቁፍ ንምምስራት ተበገሱ። እታ ማሕበር ድማ ቀጽሪ ነጻነት ኤርትራ ዝብል ስም ለበሰት። ሕቡራት መንግስታት ድማ ብሓመሽተ ሃገራት ዝቐመት ሸማግለ ናብ ኤርትራ ሰዲዳ ድልዩትን ትምኒትን ህዝቢ ኤርትራ እንታይ ምኅኑ ኣጽኒዓ ጸብጸብ ከተቐርብ መደብ ኣውጸኡት።

ቀጽሪ ነጻነት ኤርትራ ፣ ጽኑዕ ኣጃም ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብ ፖለቲካዊ ሕቶ ኤርትራ

ናይ ብላታ ካሕሳይ ፖለቲካዊ ቃልሲ ኤርትራ ፣ ነጻ ሃገር ንምግባር ኣብ ጽሑፋት ብዘተሕ ኣይርኩብን እዩ። ብዛዕባ ዝተኻፈልዎ ኣኼባታት ይኹን ዝገበርዎ መደረታት'ውን ደሊኻ ኣይትረኽቦን ኢኻ። ስለዚ እቲ ቃልሶም ኣብታ ናቶም ዞባ ዝተሓጸረት እዩ ዝመስል። ናብ ማዕረግ ይገኹ ከም ዝነበሩ ፣ ገለ ካብ ቤተሰቦም ይሕብሩ እዮም። እቲ ዘመተ ኣንጻርም ብማሕበር ኣንድነት ግዙፍ ብምንባሩ ኣብቲ ዙብኦም ሰዓብቲ'ውን ብብዝሒ ስለ ዘይረኽቡ ፣ እቲ

ምንቅስቃሴም ተደራሽ ዝከበረ ይመስል። ካብ ህዝቢ ጽልጣን ታሕታይ ሎጎጭዎን ዓቢ ኣኹብሮን ተደናቕነት ረኺቦም ክነሰም ፡ ኣብታ ናይ ፖለቲካ ምንቅስቃሴ ግን ብሓይሊ ብርቱብ ዘመተ ካብ ወክልቲ መንግስቲ ኢትዮጵያ ብዙሓት ሰዓብቲ ኣይረኽቡን። መርገጺኦም ክቕይሩ ዝመጽዎም ልኡኻት ድማ ቁጽሪ ኣይነበርዎን። በዚ ምክንያት ድማ ንዋፊታቱ ኣብ ዘቡኡ ተሓጺሩ ዝከበረ እዩ ዝመስል።

መምህር ተኸስተ ሃብቱ ሸሕኳ ብዕድመ ኣብቲ እዋንቲ መንእሴይ እንተነበረ ፡ ጽቡቕ ዝኸሪ ናይቲ ዝግበር ዝከበረ ፖለቲካዊ ንዋፊታት ስለ ዝከበሮ ፡ ቀሪጽዎ'ውን ስለ ዝጸንሐ ፡ እቲ ዘለዎ ሓበሬታ ናይ ቀዳማይ ምንጪ (primary source) ስለዝኾነ ፡ ብምልኡ ጠቐሰ ኣብ ዝቐጽል ገጻት ኣስፈረዮ ኣለኹ።

ኣብ መፋርቕ ወርሒ ጥቅምቲ 1947 ዓ ም ብፈረንጂ ኣስታት ሰዓት 3 ድሕሪ ቀትሪ ኣብ ደቂጽነዓይ ደወል ቤተክርስቲያን ይድወል። በዚ ዕለትዚ እሞ ድማ ድሕሪ ቀትሪ ደወል ዝድወል ወይ ቀብሪ ወይ ከኣ ካልእ ብሀጽጽ እሞ ብደወል ከጸውዕ ዝኸእል ምክንያት ኣይነበረን። ኣብቲ እዋን'ቲ ኣነ ወዲ 16 ዓመት ኣቢሊ ነበርኩ። እንቶኹን ምድዋል ደወል ቤተክርስቲያን ደንጽዩኒ ነይሩ። እንተኹን ግን ኣመት ኩነታት ክፈልጥ ናብ ቤተክርስቲያን ኣቢሊ ኣምራሕኩ። እንተኹን ህዝቢ እቲ ዓዲ ከምዚ ናተይ ኩነታት ይኹን ፡ ወይ ድማ ነቲ ደወል ዘደወለ ጉዳይ ኣቐዲሙ ብወሸጠ-ወሸጠ ፈለግዎ ጸኒሑ ይኹን ፡ ናብ ቤተክርስቲያን ኣቢሊ ክውሕዝ ረኣኹም። ኣነ ከኣ ምስጠሩ ኣብኡ ምስ በጻሕኩ ፡ ክርደኣኒ ይኸውን ብዝብል እምነት ተደሪኽ ምስ ሰበይ ናብ ቤተክርስቲያን ኣምራሕኩ። ህዝቢ ኣብ ጥቓቲ ደገ-ሰላም ዝከበረ እግሪ ገረብ ኣውሒ ተኣከበ። ኩሉ ግዜ ዓዳዊ ጉዳይ ምስ ዝርከብ ፡ ኣብኡ እዩ ኣኼባ ዝካየድ። ኣደራሽ ዓዲ ማለት እዩ።

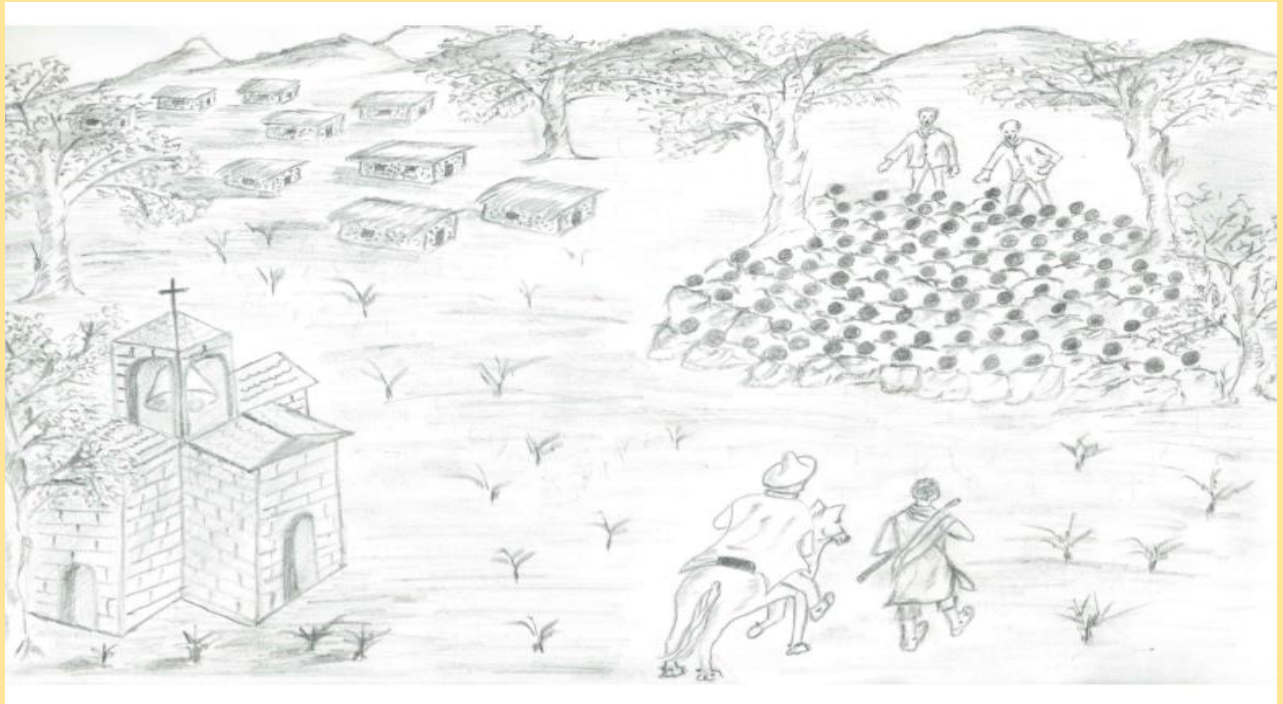
ድሕሪ ቁሩብ ምጽባይ ፡ ክልተ ኣነ ዘይፈልጦም ክዳን ከተመኛ ዝተኸድኑ ፡ ምስ ገለ ደቂ-ዓዲ መጸኢም ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ደው በሉ። ጸኒሐ ከም ዝተረዳእክዎ ካብ ኣስመራ ዝመጹ ደቂ ደቂጽነዓይ እዮም። ሓዲኦም ተወልደብርሃን ገብረጽዮን ይበሃል እቲ ካልኣይ ከኣ ኣብዘገሊ ሃይላት ዝበሃሉ እዮም። እቶም ክልተ ኣጋይሽ ንጉባኤ ሰላምትኦም ምስ ኣቐረቡ ፡ ናብ ዘምጽኦም ጉዳይ ኣተወ። ብከምዚ ዝሰዕብ ከኣ ኣቐረብዎ።

እወ ዓድና ብመጀመርያ ጸውዒትና ኣኸበርኩም ኣብዚ ብምቕራብኩም ከነመሰግን ንፈቲ። ካብዚ ቀጸልና ከኣ ናብ ዘምጽኣና ጉዳይ ክንኣቲ። ንሱ ከኣ ከምዚ ዝሰዕብ እዩ። ራቢጣ ማለት ምስ ኢትዮጵያ ክሓብር ዘይደለ ፡ መብዝሕትኦም ኣሰላም ዝኾኑ ፡ ጸላእቲ ኢትዮጵያ እዮም ብምባል ንራቢጣ ኣናሸዮም ኣብዚ እዋንዚ ኣብ ሃገርና ንዓና ዘይቀዱ ሕቶ ይፍጠር ኣሎ። እዚ ሕቶ ብከመይ ትምልሸዎ ፡ እንታይ ይሕሸኩም ፡ መን ክገዝኣኩም ትመርጹ ፡ ዝብል ሕቶ ይለዓል ኣሎ። እዚ ሕቶ'ዚ ናይ ጸላእትና ሕቶ ድኣ እምበር ፡ ንዓና ዘርብሕ ሕቶ ኣይኮነን። ንሕና መን ከም ዝሕሸናን መን ከም ዝገዝኣናን ኣዳዕዲዕና ንፈልጥ ህዝቢ ኢና። ሰለዚ ንሕና የማን ጸጋም ከይበልና ዕላማና ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ሓንቲ ኢትዮጵያ እያ። ንጉሰና ብፈጣሪ እተቐብኡ ጃንሆይ ንጉሰ ሃይለስላሴ ኢዮም።

ባንዲራና ከኣ ብፈጣሪ እተዋህበት ባንዲራ ኢትዮጵያ ኣዳና እያ። ሰለዚ መርገጺና ነዚ እንዳመሰለ ከሎ ኣብ ከተማ ዘሎና ኣሕዋትኩምን ደቂ ዓድኹምን ሓደ ዓቢ ጸገም ገጠሙና ኣሎ። ንሱ ኸኣ ደቂጽነዓይ ዓዲ ራቢጣ እያ ካብ ዝብል ፡ ናይ ሓሶት ወረ ተበጊሶም ፡ ኣብ ከተማ ንዘሎና ደቂ ደቂጽነዓይ ኣወጊዞምና። ኣንስትና ካብ ጎረባብተን ሓዊ ምልማን ተክልኪለን ፡ ደቅና ምስ ደቂ ጎረባብቶም ከይጻወቱ ተገለሎም። እዚ ዝኾነሉ ምክንያት ድማ ኣብ ገጠር ዘሎ ይኹን ኣብ ከተማ ዘሎ ወዲ ደቂጽነዓይ ፡ ኩሉ ራቢጣ እዩ ስለ እተባህለ እዩ። በዚ ምክንያት ከኣ ከተማ ዘለና ኣሕዋትኩም ስለ እተሸገርና ፡ ተኣኪብና እንታይ ንግበር ኢልና ተመኻኸርና ሰለስተ ሸማግለ መሪጽና ናብ ዓዲ ንልኣኽ ተባሂሉ ፡ ናብ ዓድና ዝለኣኹ ሰለስተ ሸማግለ ተመሪጽና ፡ እንተኹን እቲ ሳልሳይና ዝኾነ ኣቶ ኣብራሃ

አርአያ ዝተባህለ ብጻይና ብዘጋጠሞ ዘይተሓሰበ ጸገም ምኽንያት ክመጽእ ስለ ዘይከኣለ ፡ እንሆ ክልቴና ሞራይ መጺና ኣሎና።

ሰለዚ ዓድና ዓዲ ዓበይትን ፡ ዓዲ ለባማትን ፡ ዓዲ ወራዙትን ክክሱ ፡ ከመይ ኢሉ ብራቢጣነት ይጥርጠር። ንስኻትኩም ትመስሉ ዓበይትን ወራዙትን ዘለዉዎ ዓዲ ፡ ኣብ ምሉእ ሎጎ ጭዋ ከይበሉ ብራቢጣነት ይሕመ ፡ ዝብል ጎሰጋስ ቡቶም ኣጋይሽ ተኻየደ።

ጭቃ ዓዲ ከይፈለጡ ማሕበር ኣንድነት ካብ ኣሰመራ ዝሰደድዎም 2 ልኡኻን ንህዝቢ ኣኪቦም ከደናግርዎ ከለዉ ዝገልጽ ስኢሊ

እዚ ዓይነት ጎሰጋስ እንዳተኻየደ ከሎ ፡ ወዲ ማሉ ኣብ ዝወግለ ወዲሉ ምስ ሓሙሽተ ሹዳሽተ ሰዓብቲ ናብቲ ኣኼባ ደቡኽ በለ። ኣብ ካልእ እዋን ብዘይካ ኣብ መጋባእያ ሓደ ወይ ክልተ ጠበናጁ ዝተግጠቑ ሰባት ኣኹቲሉ እዩ ዝጎዓዝ ነይሩ። ናብዚ ናይዚ ዕለት እዚ ኣኼባ ክመጽእ ከሎ ግን ነዊሕ ጳዕዳ ጭርኡ ነስ እንዳበለ ደኣሉ ዝተጸምበረ እምበር ጠባንጃ ዝበሃል ኣዮኸተለን። ኣብዚ ቦታ ኣኼባ ምስ በጽሖ ፡ እታ ፍልጥቲ ካብ ርእሱ ዘይትጠፍእ ባርኔጣ ኣልዕል ኣቢሉ ርእሱ ናብ ቅድሚት ከም ድፍእ ኣቢሉ - ደኣንዶ ወዲላትኩም ኢሉ - ተጸምበረ። ህዝቢ ኩሉ ከኣ ብድድ ኢሉ ብሓንቲ ቃል - እግዚኣብሄር ይመስገን - በለ። ቡቲ ዝመጸሉ ሸነኽ ቅድሚት ሓንቲ ጽፍሕ ዝበለት እምኒ ሓርዩ ከኣ ብጥቓ እቶም ኣጋይሽ ተቐመጡ።

ወዲ ማሉ ኮፍ ምስ በለ እቲ ኣኼባ ጸዋ በለ። ንመኽፈቲ ዘረባ ይኸውን ብዝብል ይመስል ወዲ ማሉ እዚ ዓድና ደኣ ደኣን ድዩ ከምዚ እተኣከቡ ዝብል ሕቶ ኣቐረበ። ከምቲ እተባህለ ንመኽፈቲ ዘረባ ይኸውን እንተተባህለ እዩ እምበር ፡ ነቲ ብዛዕባ ኣጀንዳ ኣሚቲ ስኢንዎ ኣይኮነን። ሸዑ እቶም ካብ ኣሰመራ ዝመጹ ኣጋይሽ ብዛዕባ ኣኼባ ኣሕጽር ኣቢሎም መግለጺ ሃብዎ። ወዲ ማሉ ካብ ዝምልከቶም ኣካል ከየፍቀድኩም ፡ ስለምንታይ ተኣኪብኩም ኢሉ ከጉባዕብዕ ምኽኣለ ነይሩ። እንተኾነ ግና ናብኡ ክኣቲ ኣይደለዩን። ልሙድ'ውን ኣይነበረን።

ወዲ ማሉ ካብቶም ካብ ኣሰመራ ዝመጹ ኣጋይሽ ሓበሬታ ምስ ረኸበ ፡ ነቲ ነቶም ኣጋይሽ ዝሃብዎ ሓበሬታ ኣነኣእስ

አቢሉ ፡ ስለቲ ጉዳይ እዚባ እቲባ ከይበለ ፡ ሰብ ሃዲዱና ምስ ሰብ ተጓኒና ዘብል ነገር የብሉን። ሕጂ ንሕና ካብዚ ኣኼባዚ ክንፍጽሞ ዝግበእና ሓደ ነገር ኣሎ። ብዛዕባ እቲ ኣብ ሃገርና ተላዲሉ ዘሎ ሕቶ እተጻሪ ፡ ሓንቲ ናይ ዓለም ዓባይቲ መንግስታት ተወከልቲ ዝሓቕፈት መርማራት ኣትያ ተቐርቦ ሕቶታት ፡ ንዓድና ወኪላ ትምልስ ሽማግሌ ከነዳሉ ኣሎና በለ።

ካብዚ ቀጺሉ ውን ሰዓቢ ወዲ ማሉ ዝኾነ ቦሮምቦራስ ገረንሰኣ ተኸልዝጊ ዝበሃል ፡ ብታህዋኽ ብድድ ኣሉ ዓድና እወ ፡ ኣሸንኳይዶ ብዘይፈልጦ ጉዳይ እዚዶ እዚባ ክብልሲ ነቶም ጽምዲ ብዕራየይ'ውን ቃጽፖ ግራተይ'ውን ኣምላኽ ባሪኹ እንተሂቡኒ ደኣለይ ክጥቀም ዝኸእል እምበር ፡ ኣነ ብምርጫይ ክንብር ዝኸእል ነገር የብለይን። ስለዚ ንዓይ ዝነገሰ ንጉሰይ ዝበረቐ ጽሓዩይ እዩ መትከለይ ኢሉ ኮፍ በለ።

ከምዚ ዝበለ ዘይንጹርን ህወኸን ዝኾነ ኣቀራርባ'ዚ ፡ ንወዲ ማሉ ዘርዊ ኣቀራርባ ኣይነበረን። እሞ ድማ ቡቲ እሙን ደጋፊኡ ዝበሃል ሰብ ብምቕራብ ኣይተሓጎሱን። ምክንያቱ እቲ ዝነገሰ ንጉሰይ ዝበረቐ ጽሓዩይ ዝብል ጭርቆ ፡ መትከል ወዲ ማሉ ኣይነበረን። ቦሮምቦራስ ገረንሰኣ ተኸልዝጊ ዘቐረቦ ግን ፡ ንወዲ ማሉ ዘሓጎሰ መሲልዎ እዩ። ምክንያቱ እቲ ንሱ ዘቐረቦ ጭርቆ ፡ ምስቲ ጭርቆ ደለይቲ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዘይሳነ እዩ ዝብል ኣተሓሳስባ መሲልዎ እዩ ዘቐረቦ። ንነገሩስ ነቲ ብዛዕባ ጉዳይ ሃገር ቀሪቡ ዝነበረ ሕቶስ ፡ ኣብቲ እዋንቲ ካብ ኤርትራዊ ሓረስታይ ንላዕሊ መንዶ ኣነጺሩ ዝርድኦ ሰብ ነይሩ እዩ።

ወዲ ማሉ ኣብቲ ኣኼባ ኣነ እዩ ዓንሰባ ነቲ እዩ ዝሰዕብ ዝብል ፍልልያት ሓዊ ክእጎድ ኣይደለዩን። ወዲ ማሉ እምበኣር ሕጅስ ናብ ምምራጽ ሽማግሌታት እንተነምርሕ ይሓይሽ ኢሉ ናብ መሰርሕ ምርጫ ቅድሚ ምእታወ ብዛዕባ ኣመራርጻ ሽማግሌ ከምቲ ኩሉ ሰብ ዝገብር ዘሎ ፡ ንሕና ከኣ 6 ሰባት ንመርጽ እሞ ፡ እቶም ሰለስተ ነቶም ኣብ ኢትዮጵያ ዝብሉ እቶም ሰለስተ ከኣ ነቶም ካልኣት ዝውክሉ ጌርና ንምረጻም። ምክንያቱ እቶም ኢትዮጵያ ዝብሉ እንተተዓወቱ ነቶም ዝተረፉ ዑቕባን ጽላልን ይኾንዎም። እቶም ካልኣት እንተተዓወቱ ከኣ ነቶም ኢትዮጵያውያን ዝብሉ ዑቕባን ከለላን ይኾንዎም በለ። እቶም ካልኣት ዝብሎም ዘሎ ብዘይካ ወዲ ማሉ ኣነጺሩ ዝፈልጦም ሰብ ኣይነበረን።

ኣብዚ እዋንዚ ባሻይ ሃብቲ ተሰፋዝጊ ብድድ ኢሉ ፡ ንወዲ ማሉ ኣንታ ንዓናስ ከምዚ ይገበር ከምቲ ይኹን ትብለና ኣሎኹ። ኣንታ ንሰኻስ ካበዮኖት ኢኹ። ናትካ መትከል ኣይተረደኣናን እሞ ፡ ክንርሕቀካ ወይስ ክንሰዕብካስ ኣነጽረልና ብዘሰምዕ ኣገላልጻ ብመልክዕ ሕቶ ኣቐረበሉ። ወዲ ማሉ ድማ ነታ ዝቐረበትሉ ሕቶ ግምት ከይሃበ - ደኣን ኣያ ሃብቲ ነታ ባዕሉ ካብ መግዛእታዊ ምምሕዳር ጣልያን ዘውሃቦ ቁምነገር ዘይነበራ ሹመት ባሻነት ጎሰዩ ፡ ደኣን ኣያ ሃብቲ ንሱ ንግደፎ'ሞ ፡ ናብቲ ጀሚርናዮ ዘሎና ወራይ ምርጫና ንመለስ ኢሉ ብዛዕባ ናብ ምርጫ ሽማግሌታት ተሳገረ። በዚ መሰረት ድማ - ሰለስተ ንሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝብሉ ሰለስተ ከኣ ንመትከል ወዲ ማሉን ጉጅልኡን (ኤርትራ ንኤርትራውያን) ዝብሉን ነናይ ክልቲኡ ሰልፍታት ድማ ሽማግሌታት ተመርጹ። ካብዞም ሹዱሽተ ተመረጹቲ ዚኣቶም እቶም ሰለስተ ናይቲ እተመዘገቡ ጉዳይ ቁሩብ ኣፋፍኖት ዝነበሮም እዮም። እቶም ዝተረፉ ሰለስተ ጉዳይ ናይቲ እተመርጹሉ ቅንጣብ ኣፋፍኖት ዘይነበሮም እዮም። ወዲ ማሉ እቶም ካልኣት ዝብሎም ዘሎ ነቶም ኣንጻር ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝኾኑ እዩ።

ብድሕርዚ ፍጻሜታት ኣብ ዓዲ ጸነዓይ እቶም ካብ ኣስመራ ዝመጹ ኣጋይሽ ፡ ወዲ ማሉ ብዝኣለሞ ሚላ ኣይርኹባት ኣይሰኡናት ኮይኖም ናብ ኣስመራ ተመለሱ። ንዝለኣኹም ህዝቢ እንታይ ፈጸምና ኢሎም ጸብጸብ ከም ዘቐርብሉ ግን ንበሃሊኡ ይጭንቅ እዩ። ብድሕርዚ ኣብ ምሉእ ታሕታይ ሎጎ ጭዋ ደቂጽንዓይ ረቢጦም ፡ ደቂጽንዓይ ረቢጦም እንዳተባህለ ወሬታት ክንዛኡ ጀመረ።

አብዚ እዋን'ዚ ናይ ማሕበር ሕብረት ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ናይ ታሕታይ ሎጎ ጭዋ ወኪል ዝክበረ ባሻይ ገብረገርግሽ ገብረ ዝበሃል በዓል ገዛ ላምዛ (ጥቓ ድባርዋ) ነቲ ንዓዲ ጽንዓይ ራቢጣ ኮይኖም ዝብል ወረ ምስ ሰምዐ “ አታ እዞም ደቂጽንዓይ እንታይ ግበሩ ትብልዎም ፡ እቲ ኣብ ልዕሊኦም ዘሎ ሃልሃልታ ኣሸንኳይ'ደ ነቶም ኣብቲ ወሽጢ ዘለዉሰ ንዓና'ኳ ተመጣጢሩ ሸብብ እንዳበለ ይልብልበና ኣሎ” ኢሉ ይበሃል።

አብዚ እዋን'ዚ ጀሚሩ ምምጻእ መርማሪት ሸማግለ ናይ ሓያላን መንግስታት ዓለም እንዳተቐረበ መጸ። አብዚ ግን መቐቓል ናይዛ መርማሪት ሸማግለ ትበሃል እንታይ እዩ ፡ ንዝብል ሕቶ ምምላስ ግቡእ ኮይኑ ይሰመዓኒ ፡ ነዚ ንምግባር ከኣ ነቲ ኣብቲ እዋን ዝክበረ ፖለቲካዊ ኩነታት ዓለም ብሓጺሩ ምምልካት የድልየና እዩ።

ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ምወድኡ ፡ ንኤርትራ ብከመይ ዝበለ ኩነታት ካብ መግዛእታዊ ጥልያን ተመንዚዖ ናብ ምምሕዳር እንግሊዝ ከም ዝወደቐት ፡ ብዙሕ ተጻሒፉን ተነገሩን እዩ። ጥልያን ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ደኣ ትሰዓር እምበር ፡ እቲ ኩናት ዓለምሲ ኣብ ሰሜን ኣፍሪቃን ፡ ኤውሮፓን ፡ ርሑቕ ምብራቕንሲ ብናህሪ እዩ ዝቐጽል ነይሩ። እዚ ከም ዘለዎ ከሎ ፡ ብሓደ ግንባር ተጠርኒፈን ንጸረ መጥቃዕቲ ጀርመንን ፡ ጥልያንን ፡ ጃፓንን ዝምክታ ዝክበሩ እንግሊዝን ፡ ፈረንሳን ፡ ሶቭየት ሕብረትን ፡ ሕቡራት ዓድታት ኣመሪካን ፡ ኣብቲ እዋን እቲ ብመጻኢ ዓወታተን ተኣማሚንን ስለ ዝክበሩ ፡ ክሳብቲ ኩናት ዘብቅዕ ኣብ ኣፍሪቃ ግዝኣት ጥልያን ንዝክበሩ ማለት ንኤርትራን ፡ ሶማሊያን ቀጸላውን ንሊብያ እንግሊዝ ከተመሓዳድረን ክትጸንሕ ፡ እቲ ኩናት ምስ ኣብቅዕ ግና ዕድል ናይዘን ሃገራት እዚኣተን ብስምምዕ እተን ኣርባዕተ ሓያልት ሃገራት ማለት እንግሊዝ ፡ ፈረንሳይ ፡ ሶቭየት ሕብረትን ኣመሪካን ብዝገብርኦ ስምምዕ ክውሰን ዝብል ወዕል ተገይሩ ነይሩ እዩ። በዚ መሰረት እዚ ከኣ ፡ እቲ ኩናት ብዓወት እዘን ኣርባዕተ ሓያልት መንግስታት ኣብ መፋርቕ 1945 ዓም ፈረንጂ ስለ ዘብቅዑ ፡ እዘን ኣርባዕተ መንግስታት ናይ ሓባር ቤት ምክሪ ሚኒስተራት ጉዳያት ወጻኢ መሰረታ።

መጻኢ ፖለቲካዊ ዕድል ናይተን ግዝኣት ጥልያን ዝክበሩ ሰለስተ ሃገራት ከኣ ፡ በዛ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱት ናይ ኣርባዕተ ሓያልት መንግስታት ቤት ምክሪ ሚኒስተራት ጉዳያት ወጻኢ ክውሰን ተገብረ። ኣባላት እዛ ቤት ምክሪ እዚኣ ግን ፡ ሓደ እዋን ኣብ ሎንዶን ሓደ እዋን ድማ ኣብ ፓሪስ ተጋቢኦም ኣብ ስምምዕ ክበጽሑ ኣይከኣሉን። ኣብ መወዳእታ ግን ካብ ኣርባዕቲኤን ሓያልት መንግስታት እተዋጽኦት መርማሪት ሸማግለ ክትቐውም ተሰማምዖ። እዛ መርማሪት ሸማግለ ከኣ ፡ ናብ ኤርትራን ሊብያን ሶማሊያን ከይዳ መጻኢ ድልየት ህዝቢ ኤርትራን ሶማሊያን መርማራ ፡ ናብታ ዝለኣኸታ ቤት ምክሪ ሚኒስተራት ጉዳያት ወጻኢ ጸብጻብ ከተቐርብ ተወሰነ።

እምበኣር እታ ናብ ኤርትራ መጻኢ ካብ ህዝቢ ኤርትራ ብዛዕባ መጻኢ ፖለቲካዊ ዕድል ኤርትራ ርእይቶ ክትእክብ ትጽቢት ዝግበረላ ዝክበረት ኣካል እዛ መርማሪት ሸማግለ እዚኣ እያ። እዛ እተባህለት ሸማግለ ብ 12 ሕዳር 1947 ዓምፈ ኣስመራ ኣተወት። ቅድሚ እዛ ሸማግለ ኣስመራ ምእታዎ ፡ ምምሕዳር እንግሊዝ ኣቐዲሙ ህዝቢ ኤርትራ ቡቡዓዳ ሰለስተ ሸማግለታት መሪጹ ከዳሉዎ ፡ ናብታ መርማሪት ሸማግለ ቀሪም ብዛዕባ መጻኢ ፖለቲካዊ ዕድል ሃገርም ሓሳብ ህዝቢ ዓዶም ከረድኡ ዝብል መምርሒ ኣመሓላሊፉ ነይሩ እዩ። በዚ መሰረት ድማ እዩ ካብ ደቂጽንዓይ ኣቐድም ኣቢሎም እተመርጹ። እንተኾነ ግና ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብዘተኣታተዎ ብልሓት ፡ ኣብ ደቂጽንዓይ ካብ ክንዲ ሰለስተ ሸማግለ ጥራይ ሹዳሽተ ሸማግለ እዩም ዝተመርጹ። እዚ ትእዛዝ ዝጠሓሰ ተግባርዚ ምምሕዳር እንግሊዝ ይፍለጦ ኣይፍለጦ ባዕሉ ዋንኡ። ብላታ ካሕሳይ ማሉ ግን ነዚ ብልሓት ተዓጢቑ ዝመሃዘን ዝተግበሮን እዩ። ምክንያቱ ኣብቲ እዋንቲ ናይ ገጠር ህዝቢ ከበሳ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝብል እምበር ናጽነት ኤርትራ ዝብል ዉሑድ እዩ ነይሩ። ዳርጋ ኩሎም ሰዓብቲ ክርስትና ሃይማኖት ናይ ገጠር ኤርትራውያን ኩሎም ደገፍቲ ኢትዮጵያ እዩም ነይሮም። ስለዚ ኣብቲ እዋን'ቲ ኣብ ደቂጽንዓይ ንናጽነት ኤርትራ ዝማጎት ሰብ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ንበይኑ እዩ ነይሩ። ስለዚ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ላዕልን ታሕትን ኢሉ ፡ ብጸቕጢ ዝመርጸም ደገፍቲ ብላታ ካሕሳይ ኢና ዝብሎም ሰዓብቲ እንተረኸቡ ኣብታ ናይ ምርጫ ዳስ ኣሰሊኹ ኣእትዩ ድምጺ እንተረኸበ እዩ ዝገዩ ነይሩ። ስለዚ እታ ምርጫ ሸማግለታት ዓዲ ከም ድላዩ ገይሩ ኣፈጸምዎ እዩ።

ሸማግለታት ህዝቢ ታሕታይ ሎጎጭዋ ምስታ መርማሪት ሸማግለ ናይ ኣርባዕተ ሓያላን መንግስታት ዝራኸቡሉ ቦታ ተራእምኒ ኣብ ዝበሃል ዓዲ እዩ ነይሩ። ኣብቲ መርማሪት ሸማግለ ናብ ኤርትራ ኣብ ዝኣተወትሉ እዋን ፡ ፖለቲካዊ መልክዕ ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻዊ ኣዘራርባ ኣብ ክልተ ዓበይቲ ቀጽርታት ዝተመቐለ እዩ ነይሩ ክበሃል ይከኣል። ንሱ ኸኣ:-

ሀ. ቀጽሪ ናጽነት ኤርትራ ፡ ሰልፊ ኣልራቢጣ ኣልኢሰላምያ ኣል ኤርትራያ ፡ ሰልፊ ኤርትራ ንኤርትራውያን ፡ ሰልፊ ሓዳሽ ኤርትራ ሻራ ኢጣልያ ማለት ኢጣልያ ብገዛኢትነት ዘይኮነትሲ ብምግዝትነት ምስ ኣማዕበለትና ነጻ ክንከውን ዝበል ዕላማ ዝሓዘ እዩ። ካልኦት ነኣሸቱ ሰልፍታት'ውን ነበሩ።

ለ. ማሕበር ፍቕሪ ሃገር ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ሓንቲ ኢትዮጵያ ዝበሃላ እዋን ነይረን። እምበኣር እዚ ብኣባላት ሸርካ ኢትዮጵያ “ራቢጣ” እናተባህለት ትውገዝ ሰልፊ እታ ቀንዲ ንናጽነት ኤርትራ ትቃለሰ ዝነበረት ኣል ራቢጣ ኢሰላምያ ኣል ኤርትራያ ማለት እያ።

ናይ ቀረባ እዋን ሰኢ ተራእምኒ። (ምንጩ፡ Flickrriver.com)

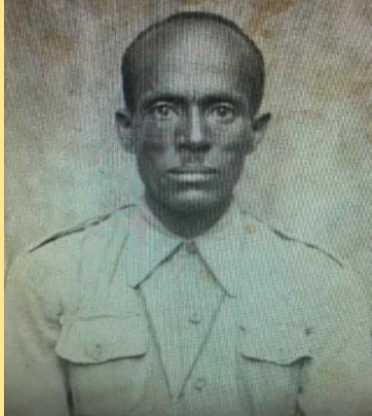
እምበኣር ኣኼባ ተራእምኒ ኣብ ከምዚ ዝበል ፖለቲካዊ ሃዋህው ብ 30 ሕዳር 1947 ዓምፈ ንግሆ ሰዓት 7 ተኸፍተ። ህዝቢ ታሕታይ ሎጎ ጭዋ ካብ ዓዱ ክንግዝ ሓዲሩ ኣብ እዋኑ ኣብ ቦቲኡ ተረኽቡ። ሃብቱ ተስፋዝጊ ዝበሃል “ኣቦ ነጋሪ እዚ ዋንታ” ወዲ ደቂጽነዓይ ኣብ ሰማንያ ዓመት ዕድሚኡ ከም ዓለሙ ብእግሪ ተገዲዞ ኣብ ቦታ ኣኼባ ተረኽቡ። ብበዓል ተወልደብረሃን ገብረጽዮን ፡ ኣብዝገሊ ሓይላትን ፡ እቶም ካብ ኣሰመራ ናብ ደቂጽነዓይ መጸኢም ዝነበሩ ኣጋይሽ ፡ ኣብ ተራእምኒ ንሃብቱ ተስፋዝጊ ረኺቦም ሓንቲ ሓደራ ኣውደቑሉ። ኣያ ሃብቱ ሎሚ ዓድና ብኣኻ ለምዑት ብኣኻ ጠፍኡት። ንሕና እታ ኣጋይሽ ዝኣተወላ ዳስ ከነሕቁፈካ ኢና። ንሰኻ ኣብኣ ተጸቢኻ እቶም ብላታ ካሕሳይ ማሉ ዝተባህሉ ማለት ህዝብና ናጽነት እዩ ዝደለ ዝብሉ ሸማግለታት ዓድና እቲው ክብሉ ከለዉ ዓው ኢልካ “ኣይናትናን እዮም ኢልካ ኣውጅ” ይብልዎ። ሃብቱ ተስፋዝጊ ተልእኾኡ ተቐበለ። ኣብ ኣፍደገ ዳስ እንዳተጸበዩ ከሎ ካብ ወሸጢ ዳስ ሸማግለታት ደቂጽነዓይ ዝበል ድምጺ ምስ ሰምዐ ባላምበራስ ገረንሰኣ ተኸልዝጊ “ሸርካ ብላታ ካሕሳይ ማሉ” ነጠሩ ክኣቱ ክብል ከሎ ሃብቱ ተስፋዝጊ ከምታ ዝተነግረቶ “ኣይናህናን እዩ ኣይናህናን” ዝብል ድምጺ ይፍኑ። ኣብቲ ከባቢ ዝጸንሑ ደገፍቲ ማሕበር ሕብረት ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ሓንቲ ኢትዮጵያ ዝኾኑ ዕዋላታት ንባላምበራስ ገረንሰኣ ተኸልዝጊ ኣልዲሎም ናብ ወጻኢ ቀጽሪ ዳስ ይድርብዎ። ብደገ ዝጸንሑ ተሓባበርቶም ከኣ ተቐብሎም ከጥቅዕዎ ክደልዩ ከለዉ ኣብዝገሊ ሓይላት ናይ ስጋ ኮይኑም ኣብ ልዕሊኡ ወዲቑ ብምክልኻል ካብ ማህሰይቲ ክድሕን ከኣል።

በዚን ክንድዚን ዝተላዕለ ደገፍቲ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ብዝወሰድዎ ናይ መጥቃዕቲ ስጉምታት ፡ ኣብቲ ኣኼባ ዕግርግር ኮይኑ ፡ ደገፍቲ ኢትዮጵያ ኣጥቃዕቲ ደገፍቲ ናጽነት ክኣ ተጠቃዕቲ ኮይኖም ዕግርግር ስለዝነሃረ ፡ ኣብ ሰብ ዘብጸሖ ጉድኣት ብዝምልከት ኣቶ ኣለምሰገድ ተስፋይ ኣይንፈላለ ኣብ ዝብል መጽሓፍ ገጽ 256-257 ኣስፊሑ ገሊጽዎ ስለ ዘሎ ፡ ኣብኡ ምምልካት ጠቓሚ ይኸውን።

ብማሕበር ኣንድነት ዝተገብረ መሰል ምግፋፍን ምድሃልን ተግባራዊ ነጻነት ኤርትራ ዘርኢ ሰጻላዊ መግለጺ - መጋባእያ ተራኢምኒ

ኣብቲ ዕግርግር ንብላታ ካሕሳይ ማሉ ካብ ዘጋጠዎ ኩነታት ወይዘሮ ኣብርሀት ክፈላ ፡ በዓልቲ ቤቱ ንሰውኢ የሴፍ ካሕሳይ ማሉ ካብ ሰብ ከም ዝሰምዓቶ ከምዚ ዝሰዕብ ተዘንቲ። ሓደ ካብቶም ደገፍቲ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ዝበሃሉ ንጎይታይ ብላታ ዓኽ ኢሉ ኣብ ክዳኖም ጡፍ በለሎም። ሓደ ኣብ ጥቓ ጎይታይ ዝነበሩ ቀሺ ሃይለ ባሻይ ጎባ ዝተባህሉ ወዲ ደቂጽነዓይ ካብ ክዳን ጎይታይ ክጸርጉ ድንን ምስ በሉ ጎይታይ ብላታ “ክላ ግደፎ እዚ ማይ ተሓጸቡ ክጸሪ ዝኽእል ርሰሓት እዩ። ዘሕዝንሲ ናይቶም ሓጺብካ ክጸሪ ኣብ ዘይክእል ርሰሓት ዝቆማዎቡ ዘለዉ ሸየዋቲ ሃገር እዩ” ኢሎም ተዛረቡ።

ይዝከረኒ ድሕሪ ሳልሱቲ ኣኼባ ተራኢምኒ እዋን እቶ እቶ እዩ። ባላምበራስ ገረንሰኣ ተኽልዝጊ ናብ ገዛ መጸኡ “ኣያ ሃብቱ ተማሕጺነካ ኣለኹ ዝባን መንግስቲ ካብ እግራይ ከይትተርፍ” ይብል። ኣቦይ ከኣ “እንታይ ትብላሲ” ኢሉ ንገረንሰኣ ተኽልዝጊ ይሓቶ። ገረንሰኣ ተኽልዝጊ ድማ “ዝብለካ ኣሎኒ” ኢሉ መንገዱ ይቐጽል። ስድራ ቤት ሃብቱ ተስፋዝጊ ፍጻሜታት ተራኢምኒ ዛጊት ዘይንፈልጥ ስለ ዝነበርና ፡ እንታይ ተረኺቡ ኢልና ስለ ዝሓርቡተና ነገሩ ኣስደመመና። ኣቦይ ግና ዘንጉ ኣልዒሉ ኣሰር ገረንሰኣ ተኽልዝጊ ሰዓቡ። ኣቦይ ክሳብ ዝምለስ ከኣ ሓርቢቲና ጸንሐ።

ባላምበራስ ገረንሰኣ ተኽልዝጊ

ኣቦይ ምስ ተመልሰ ብዛዕባ እቲ ኩነታት ባዕሉ ከብረሃልና ጀመረ። “እቲ ክሲ ምስ ፍጻሜታት ተራኢምኒ እተተሓሳዘ እዩ” ኢሉ ጀመረ። ብዛዕባ ፍጻሜታት ተራኢምኒ ሕጃውን ስድራ ቤት ሃብቱ ተስፋዝጊ ምንም ኣምር ኣይነበረናን።

ዝኾነ ኮይኑ ግን ንፍጻሚታት ተራእምኒ ባዕሉ አሰፊሑ ገለጸ። “በዚ ምክንያት ከአ እዩ ወዲ ተክለዝጊ ዝገዘዘጊ” ኢሉ ደምደሞ። “እሞ”ኽ ኣብ ምንታይ በጻሕኩም” ኢልና እንደገና ሓተትናዮ። “ኣብ ቅድሚ ዳኛ ማለት ኣብ ቅድሚ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ቀሪብና ፡ ከሳሰን ተኸሳሰን ደው በልና። ወዲ ተኸለዝጊ ከምዚ ዝሰዕብ ኢሉ ክሱ ከፈተ። “ኣያ ሃብቱ ኣብ ማእከል ባይቶ ዓድና ዓይነይ ኩሒልካ ቀርነይ ስሒልካ መሪጽካ ልኢኸካኒ ከተብቅዕ ፡ እንደገና ኣብ ኣደባባይ ተራእምኒ ኣይመረጽናዮን ኢልካ ኣብ መዋቃዕቲ ተጸረርቲ ኣውዲቕካ። “እማን እንተበልካ ከም ሰርዓት ዓደቦ ክትክሕስ ፡ ሓሶት እንተበልካ ክትረትዕ” ዝብል ክሲ ኣቕረቡ። ብላታ ካሕሳይ ማሉ ትቕብል ኣቢሉ “ዋሕስ ትኸል ኣያ ሃብቱ” በለ። ኣነ ከአ ተዋሓሲ ኣሰራት ገብረ በልኩ። እንደገና ብላታ ካሕሳይ ማሉ “ተጠንቀቅ ኣያ ኣሰራት ብዕሩብ ብዕራይቶ ትውሓሶ ዘሎኻ” በለ። እዚ ዝበለሉ ምክንያት ከአ ኣነ ዋሕስ እንተሰኣንኩስ ክሳዕ ዋሕስ እተቕርብ ትእሰር ክብለኒ እዩ ነይሩ ሓሳቡ። እንተኾነ ኣሰራት ገብረ ብድድ ኢሉ እውሓሰ ኢሉ ፡ ነቲ ነገር በተኹ። ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኸአ ክሳዕ ንጽውዓካ ኪድ ኢሉ ኣፋካወኒ” ኢሉ ኣቦይ ነገረና።

ናይዚ ኣብ ላዕሊ እተገልጸ ክሲ ብሓጺር እዋን ኣብ ምሉእ ታሕታይ ሎጎጭዋ ተዘርግሐ። ክሳብ ኣስመራ’ውን ተላብዑ። ድሕሪ ሓደ ሰሙን ኣቢሉ ይኸውን ፡ ተወልደብርሃን ገብረጽዮን ካብ ኣስመራ ክበጽሑ መጽዩ ጸሓይ ዕራርቦ ናብ ገዛና ከተፍ በለ። ምስ ኣቦይ ሰላምታ ምስ ተለዋወጠ ከአ “ወዲ ተሰፋዝጊ ፡ እቲ ኣብ ልዕሌኻ ዝግበር ዘሎ ታህዲድ ምሉእ ሎጎጭዋ ፈሊጥዎ እዩ። ወዲ ማሉ ንብዕራይካ እንተሸለግዎ ፡ ኣጅኻ ሎጎጭዋ ጽምዲ ብዕራይ ገይራ ክትትከኣልካ ተዳልዩ ከም ዘላ ኣይትጠራጠር ኢልዎ” ናብ ገዝኡ ኣምርሐ። ብድሕርዚ ተወልደብርሃን ገብረጽዮን ኣይተመልሰን። ምክንያቱ ድማ ዘምልሶ ምክንያት ኣይነበረን። ሃብቱ ተሰፋዝጊ’ውን ብብላታ ካሕሳይ ኣይተጸወዐን። ብዕራይውን ኣይተሸለገን። ነገር ኣብ ዘላታ ቅሂማ ተረፈት። ብላታ ካሕሳይ ማሉ’ውን ኣብ ዘየዋጽኦ ህልኽ ግዚዩኡን ጉልበቱን ከባኸን ኣይደለዩን።

ኣብዚ እዋንዚ ኣቢሉ ብኣባላት ማሕበር ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ታሕታይ ሎጎጭዋ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ይመኽር ተባሂሉ ፡ ጨንፈር ማሕበር ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ኣብ ታሕታይ ሎጎጭዋ ወኪል ዝነበሩ ባሻይ (ዳሕራይ ደግያት ዘበሉ) ገብረገርጊሽ ገብረን መሻርኽትኣምን ኮይናም ፡ ንብላታ ካሕሳይ ማሉ ካብ ቀጽሪ ነጻነት ኤርትራ ናብ ማሕበር ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ ተመለሰ ክብልዎ መዓልቲ ቆጸራ ተታሕዘ።

ቡቲ እተባህለ ዕለት ቆጸራ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብ ዘለዎ ትኽርኽር ወዲሎም ፡ ኣብ ምርድዳእ ክበጽሑ ስለ ዘይከኣሉ ፡ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ተፈልይዎም ክኸይድ ከሎ “እቲ ካብ ኩሉ ዘሕዝነኒ ኣብ ከምዚ ዝበለ ሃዋሁው ወላድ ምውላደይ እዩ” ኢሉ ገዲፉዎም ከደ ይበሃል። እዚ ማለት ኣብቲ እዋንቲ ንከም በዓል ብላታ ካሕሳይ ማሉ ዝበሉ ኤርትራውያን ምስ ኢትዮጵያ ፖለቲካዊ ምቁርናይ ምግባር ማለት ኣሉታዊ ሳዕቤኑ ብግሁድ ይረኣዮም ነይሩ እዩ ማለት’ዩ።

ትንቢት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብ 1947

ሓደ እዋን ብዝኾነ ይኹን ምክንያት ናይ ሓያሎ ጎደቦታት ህዝቢ ጽልግ ኣኼባ ተገይሩስ ኣብቲ ኣኼባ ብዛዕባ መጻኢ ፖለቲካዊ ጉዳይ ኤርትራ ተላዒሉ ብሓደ ወገን እቶም ተኣኩብቲ ብኻልእ ወገን ድማ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ትኽርኽር ወዲሎም ሰምዖስ ስለዘይተረኽበ ፡ ብላታ ካሕሳይ ቡቲ ኣልዒልናዮ ዝጸናሕና ጉዳይ ኣብዚ ዓጻና ናብ ዝቐጽል ጉዳይና ንሰገር ፡ ንሱ ድማ ምስራሕ ናይ ሓባር ቤት ትምህርቲ እዩ ተባህለ ነዚ ሓሳብ እዚ ኸአ ህዝቢ ተቐብሎ። ብላታ ካሕሳይ ሸዑ በሉ እንኳስ ተሰማማዕና እምበር እቶም ካብዛ ቤት-ትምህርቲ ዚኣ ዝፈረዩ ንመጻኢት ኤርትራ ነጻ ከውጽእዎ እዮም ኢሎም ከምዝተነበዩ ይነገር።

ብላታ ካሕሳይ ማሉ : ግዳይ ስም ምጽላም

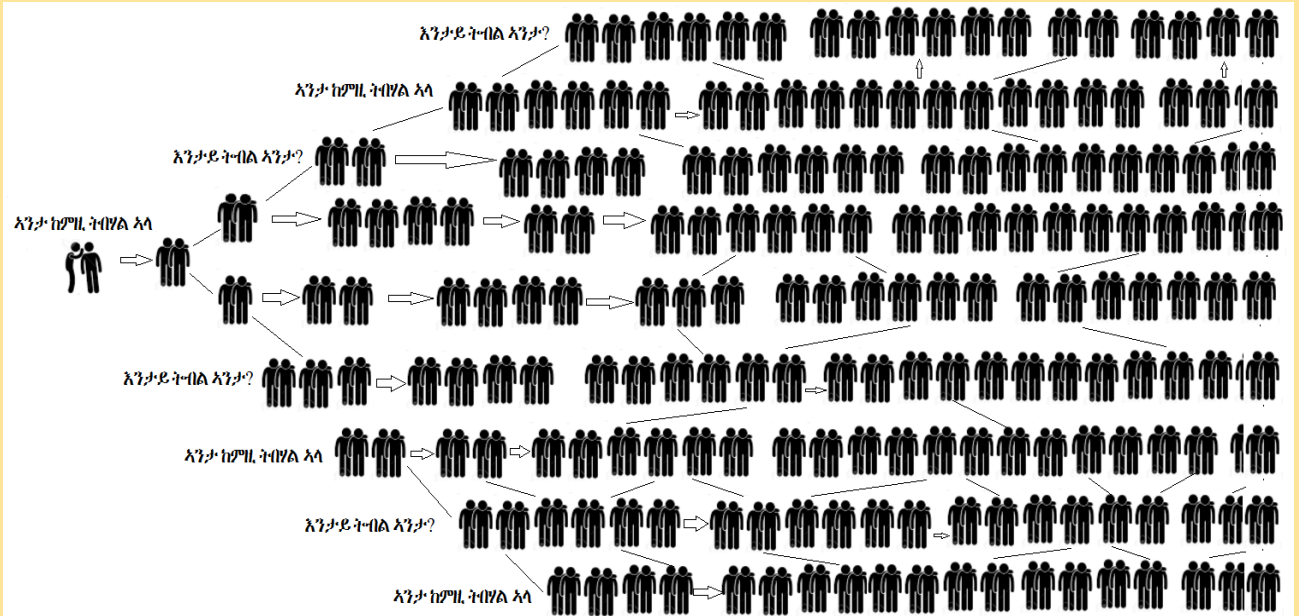
ንኩሎም ንነጻነት ኤርትራ ዝተጣበቁ ብፍላይ ድማ ንብላታ ካሕሳይ ማሉ ጽዑቕ ዝኾነ ሸሞም ናይ ምጥፋእ ወፈራ ከም ዝተኻየደ ብዙሓት ዝዘክርዎን ደጋጊሞም ዝጠቕሙዎን እዩ። እቲ ወፈራ ብመን እዩ ነቕሎ እቲ ዕላምኡ'ኽ እንታይ እዩ ነይሩ ኢልካ ምሕታትን ምምርጫን ኣገዳሲ ይኸውን። ሓቂ እንተኮይኑ ወይ ምሀዞ እንተኾይኑ ንምፍላጥ ዝሕግዝ ሚላታት ኣይሰኣንን እዩ። እቲ ጸላኢኻ ወይ መወዳደርትኻ ከመይ ጌርካ ከም ትሰዕር ኣብ መሰፍናዊት ኢትዮጵያ ልሙድ ዝነበረ : ናይ ፖለቲካን ሓበሬታን ምወንገድ : ዓቕምን ክእለትን : ንዘመናት ዝተጠቐሙሉ : ኣብ ታሪኽ ድማ ተመዝጊቡ ዝርከብ : ምፍላጥ ጥራሕ እዩ ዘድሊ። ኣብ ታሪኽ ኢትዮጵያ : ካብ ጥንቲ ጀሚሩ ነገስታትን መሳፍንቲ ሰበሰልጣንን ምስ ወጻኢ ሓይሊታት ይኹን ኣብ ንሓድሕዶም ይኹን ኣብቲ ወሸጢ ንጉሳዊ ስድራቤት ንሓድሕዶም ከይተረፈ ዝጥቀሙሉ ጥብብ ነይሩ እዩ። ሓደ ካብቲ ኣብ ኢትዮጵያ ክነበር ከልኹ ኩሉሳዕ ዝገርመኒ ዝነበረ ሓሶትን ምድንጋርን ከም ዓቢ ክእለት ናይ ፖለቲካን ናይ ዲፕሎማሲን ተገይሩ ክውሰድ ከሎ እዩ።

ኣብ ስልጣን ምድላብ : ተወዳደርትኻ ምስዓር : ጸላእትኻ ምንብርካኽ ዝግበር ናይ ስልጣን ምፍሕፋሕ እታ ቀንዲ ከም መሳርሒ ዝጥቀሙላ ዝነበሩ ነቲ ክሃሰይዎ ዝደልዩ ሰብ መጀመርታ ብሕሹኽሹኽ ሸሙ ከም ዝጠፍእ ምግባርን ብሰብ ከምዝጸላእን ምግባር እዩ ነይሩ። ኣብ ከምዚ ዓይነት ኩነታት እታ ቀንዲ መሳርሒ ዝነበረት ብሕሹኽሹኽ ኣቕዲምካ ስም ናይ ጸላኢኻ ምጥፋእ እዩ ነይሩ። እኹል ጉድኣት እንተዘይገበረ ድማ ብወግዓዊ መንገዲውን ትንክፍ ኣቢልካ ንህዝቢ ምወንገድ ኣብ መሰፍናዊት ኢትዮጵያ ልሙድ እዩ ነይሩ። ግን ኣብ መሰፍናዊ ሕብረተሰብ ጥራሕ ዝተሓጸረ ጉዳይ ኣይኮነን ስለምንታይ ሎሚ'ውን እንተኾነ ኣብ ብዙሕ ዓድታትን ስርዓታትን እቲ ሚላ ክጥቀሙሉ ይርእዩ እዮም። ኣብ ታሪኽ መሰፍናዊት ኢትዮጵያ እንተርእና ኣብ ወሸጢ ንጉሳዊ ስድራቤት ከይተረፈ ንሓድሕዶም ዝጥቀሙሉ ሚላ እዩ ነይሩ።

ኣብ ኤርትራ ድማ ዝተፈለዩ ነገር ኣይነበረን። ብሕልፊ ድማ ሓደ ህዝቢ ከም ህዝቢ ኤርትራ ዘይተጠራጠርይ : ዝሰምዓ ዝኣምን እንተኮይኑ እቶም ሸም ኣጥፋእቲ ይቐንዖም ማለት እዩ። ርሑቕ ከይከድና ንጉስ ሃይለስላሴ ኣብ ስልጣን ከሎ ብዙሕ ናይ ሓሶት ወረ ምዝርጋሕ ወፈራታት ተኻይዱ እዩ። እቶም መሃዘቲ ስም ዘጥፍእ ዛንታታት ምእንቲ ክእመኑ ገለ ቁሩብ ሓቂ ከምስል ዝኸእል ኩነታት ንምርካብ ይጽዕሩ'ሞ እቲ ዝመሃዘዎ ሓሶት ብሰማዒ ተኣማንነት ይረክቡ። ንኣብነት ኣብ መንጎ ፍሉያት ሰባት ጽዑቕ ዕርክነትን ምርድዳእን እንተኣልይዎም ዘዩሎ ናይ ካልእ ዓይነት ርክብ ከም ዘለዎም ገይሮም የቕርብዎ ነቲ ዛንታኣሞ እቲ ሰማዒ ከይተጠራጠረ ከም ዝቐበሎ ይገብርዎ። ዘይተገብረ ዛንታ ንክትምሀዩን ንክትዘርግሉን ዘኸእል ጥብብ ኣለዎ። ከምኡ እንተዘይረኹሎም ግን ኣይግድሱምን እዩ ነቲ ቅሉዕ ሓሶት'ውን ከይሓፈሩን ከይፈርሁን ብወግዓዊ መንገዲ ይነዘሕዎን የጥፍርዎን እዮም።

ህዝቢ ኤርትራ ቀደም ዝሰምዓ እዩ ዝኣምና ነይሩ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ድማ ቦቲ ረቂቕ ዝኾነ ክእለቶም ናይ ሰብ ምድንጋርን ብሓሶት ጌርካ ድልዩትካ ከተሳልጥ ካብ ጥንቲ ጀሚሩ ዝነበርዎ ዓቕሚ ፖለቲካን ዲፕሎማሲን እዩ። ሕጂ ተመሊሲና ንድሕሪት ክንርእ ከለና ቅድሚ ነቶም ዝደልይዎም ምቕታሎም ኣቐዲሞም ሸሞም ምጥፋእን ካልኣት ጸላእቲ ከም ዘለዉዎም ገይሮም ብወሸጠዉሸጠ ወረ ይነዘሙ ነይሮም። ሕጂ ታሪኽ ሂወት ናይዞም ዝሓለፉ ጀጋኑ ንክጽሕፍ ሓበሬታ ካብ ዝተፈላለዩ ክእኩብ ምስ ጀመርኩ ናይዚ ምስጢራውን መርዛምን ተንኮላት መንግስቲ ኢትዮጵያ ከሰተውዕል ጀሚረ። ንብላታ ካሕሳይ ማሉ : ንኣዝማቕ በርሀ ገብረኪዳን : ንሸኽ ዓብደልቃደር ከበረ ብምኽንያት እቲ ኤርትራ ነጻ ሃገር ክትከውን ኢሎም ምምንቶም ብዙሕ ይፈርህዎም ነበሩ። ክቐትልዎም ምስ መደቡ ድማ ኣቐዲሞም ሸሞም ከጥፍእዎምን ካልኣት ጸላእቲ ከም ዘለዎም ገይሮም ከቕርብዎምን ከም ዝፈተኑ ሎሚ ብዙሕ ዘጠራጥር ኮይኑ ኣይረኹብክዎን።

ሓንቲ ምስትምቻር ዘድልዎ ሓሳባ ኣላ። ንሳ ድማ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኤርትራ ነጻነታ ትርከብ ዝብል ኣጃም እንተዘይነብርም ፡ ደጋፊ ማሕበር ኣንድነት'ውን እንተዝኾነ ነይሮም ፡ እዚ ስም ጸለመ ምነበረ'ዶ ኢልካ ነፍሰኻ ምሕታት እዩ። ኣነ ብወገነይ ደጋፊ ናይ ሕብረት ምስ ኢትዮጵያ እንተዝኾነ ነይሮም እዚ ዝተገብረ ጽዑቕ ዘመተ ናይ ስም ምጽላም ኣይምተገብረን ነይሩ ኢሉ ምእማን ይቐለኒ።

ብወግኒ ዘይተነግረ ወረ ከመይ ቀልጢፉ ከም ዝዘርጋሕ ዘርእ ስእላዊ መግለጺ። "ሓሶት ወይ ዘይተረጋገጸ ወረ ብተንተለኛታት ይፍሓስ ፡ ብዓያሹ ይዘርጋሕ ፡ ብመሳኪን ይእመን"

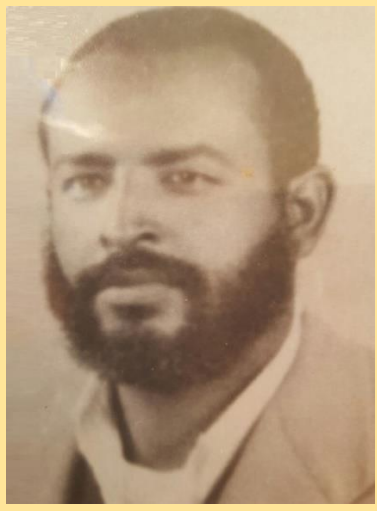
ብላታ ካሕሳይ ብወግኒ ከይተሸመ ከለዉ ብተፈታውነቶምን ብልሕነቶምን ምሉእ ሓላፍነት ታሕታይ ሎጎጭዎ ምሉእ ብምሉእ ኣብ ኢዶም እዩ ነይሩ ክበገል ይክእል። እንተኾነ ብቅንኢ ኣሳልጦ ዝረኹብዎን ፡ ተፈታውነት ዘሕደርዎ ኣብ ህዝብን ኣብ ምምሕዳር እንግሊዝ ናይ ሰራዮን ዝቐሓሩ ኣይተሳእኑን። ኣብ ልዕሊ እዚ ኩሉ ድማ ካብ ነዊሕ ግዜ ዝጸንሐ ተፈታውነትን ደገፍን ካብቶም ኣብ ስልጣን ዝነበሩ ምስሌን ጽልማን'ውን ኣይተነግፎምን። ነዚ ኩነታት እዚ ማሕበር ኣንድነት ምስ ኢትዮጵያን ፡ ቦቲ ተቐባልነቶም ኣብ ህዝብን ኣብ ምምሕዳር ኣውራጃ ሰራዮን ዝቐንኡን ንጥቕም ክምዘምዘዎ ኣብቲ ናይ ሸም ምጥፋእ ወፈራ ኣተዉ። እዛ ጽሕፍቲ ከዳሉ ኣብ ዝገበርክዎ ምእካብ ሓበሬታን ናይ ምምዘዛን መጽናዕቲን ኩሉ መንገድታት ዝመርሓኒ ናብዚ ዝሰዕብ መደምደምታ እዩ። ብላታ ካሕሳይ ማሉን ደጊያት በራኺ ተክለጽዮንን ናይ ህዝቢ ምምሕዳር ምዕቡል ኣተሓሳስባ ፡ ልዕልነት ናይ ሕግን ፍትሕን ዝእምኑን ዘተግብሩን ፡ ላዕለዎይ ደረጃ ናይ ሞራልን ፍርሃት እግዚኣብሄር ዝነበሮም ሰባት ምንግሮም ፡ ኩሉ ርክባቶም ድማ ኣብ ቅንዕናን እምነትን ዝተጥርኮሰ ከም ዝነበረ እዩ። ነዛ ነጥቢ ኣጸቢቐ ክድህበላ ዝደለኹ ድማ እቲ ዝተገብረ ወዕወዕ ናይ ሸም ምጥፋእ ወፈራ ካብቲ ዝገበሮ ማህሰይቲ ኣብ ብላታ ካሕሳይ ማሉን ስድራ ቤቶምን ሓለፉ ኣብ ታሪኽ'ውን ሰንበራት ክገድፍ ከምዘይብሉ ምግባር ሓላፍነት ስለዝተሰመዘኒ እዩ። ታሪኽና ንመጻኢ ወለዶ ብቅነዕ መንገዲ ክስመሓለልፍ ናይ ኩላትና ሓላፍነት እዩ።

ጀጋኑ ኤርትራ ኩሉሳዕ ምስ ተረሰዑ እዮም። ብህዝቢ ልሙድ ዝጸንሐ ድማ ካብቲ ታሪኽ ሂወቶም ሓንቲ ንእሽቶይ ቀንጢብካ ንሳ ሞራሕ ብቃል ተደጋጊማ ትዋቀስ። ናይ ብላታ ካሕሳይ ድማ እቲ ዓቢ ወፈራ ናይ ሸም ምጥፋእን መቐተልትን ተደሚርዎ ኩሉ እቲ ሃብታም ታሪኽም ከምዛ ዘይነበረት ብምግባራ ንህዝቢን ሃገርን ኤርትራ ዓቢ ክሰራን እዩ። እቲ ምዕቡልን ፡ ህርኩትን ፡ ተኣምር ዝኾነ ስርሖምን ኣበርክትኦምን ንቀጻሊ ወለዶታት ከይተመሓለፈ ከይተርፍ እንሆ እዚ ክሳብ ሕጂ ዝረኹብክዎ ሓበሬታታት ብጽሑፍ የዳልዎ ኣለኹ። ዝኾነ ዝገደለ ኣብዛ ጽሕፍቲ ክሰርፍ ይግብእ ትብልዎ ናይ ብላታ ካሕሳይ ዛንታ እንተኣልይኩም ክትሰዱለይ'ዎ ክድምሮ ይምሕጸነኩም።

ምስርጣይ ስድራቤት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብመንግስቲ ሃይለስላሴ

ሓደ ምጥቃሱ አገዳሲ ዝኸውን ኩሎም ደቂ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ፡ ብዛዕባ ፖለቲካዊ አቋምም ኣብ ጉዳይ ነጻነት ኤርትራ ብዘምልከት ፡ ብመንገዲ ናይ ወላዲኦም ከም ዝተገደዙ ፡ ወገን'ውን ከምዘይቀየሩ ምፍላጥ እዩ። ተኸታተልቲ መንግስታት ኢትዮጵያ ንስድራ ቤት ብላታ ካሕሳይ ብስማቕ ዓይኒ ይርእይዎም ብምንባሮም ቀጻሊ ምስርጣይ የካይዱ ከም ዝከበሩ ናይ ሓጺር እዋን ታሪኽ እዩ። ብሕልፊ ድማ ኣቶ ሰሎሙን ካሕሳይ ብዙሕ ጊዜ ኣብ ማእሰርቲ ይዳጎን ከም ዝከበረን ኣብ ዝኾነ ዘካይዶ ስራሓት ድማ ብርኡይ መኻልፎ ይፈጥሩሉ ከም ዝከበሩ ይዘከር። ኣቶ ሰሎሙን ድማ ኢዱ ኣይሃበን ጥራሕ ዘይኮነን ንብዙሓት አንጻር ሰበሰልጣን መጎተ ዝከበሮም ከይተረፈ ጠበቓ ኮይኑ ይከራኸረሎም ከም ዝከበረውን ይዘከር። ሓንቲ ኣጸቢቓ ትዘከር መጎተ ኣብ መንጎ ቀሺ ዲመጥሮስን ገለ ደቂ ዓረዛን ዝከበረት እያ። ቀሺ ዲመጥሮስ ወደባት እየ ኢሉ ኣብ ዓረዛ መሬት ክማሳሕ ብምፍታኑ እቶም ደቂ ዓዲ ድማ ኣይወደባትን ኢሎም ተቓዋሚዎም ደው ከብልዎ ስለዘይከኣሉ ኣብ ልዕሊኡ ክሲ ከፊቶም ጠበቓኦም ከኣ ሰሎሙን ካሕሳይ ነበረ። ኣብዚ ጊዜ እዚ ፖሊስ ኤርትራ ናብ ገዛ ኣቶ ሰሎሙን ካሕሳይ መጽዮም ፡ ብረት ናይ ተጋደልቲ ኣብ ገዝኡ ተሓቢኡ ኣሎ ብዘብል ምስምስ ፡ ተፍትሽ ኣካዩዶም ብዙሕ ንብረት ኣባላሽዮም ከይዶም። ብረት ኣይተረኽበን ግን ንሰሎሙን ድማ ወሲዶም ኣሰርዎ። ኣብዛ ቀዳመይቲ ማእሰርቱ ኣብ ቤት ማሕበሩ 6 ወርሒ ኣቢሉ ይኸውን ጸኒሑ ወጸ።

ካብ ቤት ማእሰርቲ ምስ ወጸ ብቐጥታ ገዝኡ ከይከደ ናብ ጀነራል ተድላ ዑቕቤት ከደ። ከምዚ ድማ በሎ ይበሃል ፡ “ምእንቲ ንኢትዮጵያ ከተሐገሰ ኣብ ልዕሊ ህዝብኻ ትገብር ዘሎኻ ግፍዒ ፡ ሓንቲ መዓልቲ ብጥይት ናይታ ሸጉጥ ናይ ወደይ ኢሉ ሃይለስላሴ ዝሃበኻ እንተዘይሞትካ መልሓሳይ ትቐረጽ በሎ” ኢሉ ወዲ ሓብቱ ንሰሎሙን ካሕሳይ ፡ ብርሃነ ምሕረቱ ይገልጽ። ተድላ ዑቕቤት ድማ ከምቲ ኩሉ ሰብ ዝፈልጦ ብኢድ ወተሃደራት ኢትዮጵያ ኣብ ቤትጽሕፈቱ ከሎ ቀቲሎም እታ ሸጉጡ ድማ ኣብ ኢዱ ኣዕቲሮዎ።

ጠበቓ ሰሎሙን ካሕሳይ ካብ ቤት ማእሰርቲ ወጽዮ ዝተላዓሎ ሰኢል

እዚ ሰኢል ኣብ ማእከል ከተማ ኣስመራ ዝርከብ ቤት ማእሰርቲ ዘርኢ እዩ።

ኣብ 1956 ንኣባል ባይቶ ኤርትራ ዝተገብረ ወድድር ሰሎሙን ካሕሳይ ተኻፊሉ ምንባሩ ዝዘከር ጉዳይ እዩ። ኣብ ወረዳ ጽልማ ሰለስተ ተወዳደርቲ ነበሩ። ንሳቶም ድማ ሰሎሙን ካሕሳይ ፡ ዑቕቤ ሃይለ ፡ መስፍን ሃይለ ይበሃሉ። ነዚኦም ዝመርጹ 15 ሸማግለታት ወክልቲ ህዝቢ ተመሪጾም ነበሩ። ኣብቲ ሸማግለታት ድምጺም ዝህቡሉ መዓልቲ 9 ንሰሎሙን ካሕሳይ መሪጾም ፡ 3 ንመስፍን ሃይለ መሪጾም ፡ 3 ድማ ንዑቕቤ ሃይለ። መስፊን ሃይለ ካብቲ ወድድር ኣሰሐቡ እቶም 3 ንዑ ዝመረጹ ንሰሎሙን ካሕሳይ ሃቡ። ስለዚ እቶም ዝተረፉ 2 ተወዳደርቲ ከምዚ ዝሰዕቡ

ድምጽታት ረኸቡ። ሰሎሙን ካሕሳይ 12 ዑቕብ ሃይለ ድማ 3 ድምጺ ረኸቡ። ኣብዚ እዋን እዚ ብዙሓት ሰባት ካብ ጽልጣ ተኣኪቦም ውጽኢት ናይ ምርጫ ክሰምዑ ናብ ኣስመራ መጹ።

ኣብቲ እዋን ናይ ሃይለስላሴ እንደራሴ ኣብ ኣስመራ ዝነበረ ቢተወደድ ኣስፍሃ ምልደሚካኤል ማይክሮፎን ሒዞ ውጽኢት ናይቲ ምርጫ ክገልጽ ከሎ ከምዚ በለ። “ሰሎሙን ካሕሳይ 12 ድምጺ ረኸቡ ፡ ዑቕብ ሃይለ ድማ 3 ረኸቡ ፡ እንተኾነ ብመሰረት ዓንድሕጊ ገበን ዘለዎ ዜጋ ኣባል ባይቶ ክኸውን ሰለዘይፈቅድ ዑቕብ ሃይለ ተዓዋቲ ናይ ምርጫ ምዃኑ” ነገረ። እቲ ርኡይ ዝኾነ ናይ ምርጫ ውጽኢት ፡ ቁልዓ ብመኪና ቅድሚ ገለ ዓመታት ረገጽካ ኔርካ ብዝብል ምስምግስ ፡ ከም ገበን ተሓሲቡ ኣብቲ ምርጫ ከም ዝተሳዕረ ገይሮም ኣቕረብዎ። ሸዑ ኣቶ ሰሎሙን ድማ ኣብቲ ማይክሮፎን ቀሪቡ እንኳን ደኣ ብህዝበይ ተመረጽኩ እምበር እቲ ገበን ትብልዎ ዘለኹም እቲ ቁልዓ ምስ ተረግጸ ባዕለይ ናብ ሆስፒታል ወሲደ ኣሕኪመ ምስ ሰድራ ቤቱ ብምስምግዕ እቲ ጉዳይ ከም ዝተዓጸወ ሰድራቤቱ'ውን ክምስክሩ ከም ዝኸለሉ ገለጸ።

ከም መጻናገዲ ተባሂሉ ፡ ሓደ ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛ ንህዝባዊ ምርጫ ክወዳደር ኢሉ ካብ ስራሑ ዝተሰናበተ ኣይምለሰን እዩ ነይሩ ንዓኻ ግን ኣብ ቦታ ስራሕካ ክትምለስ ብሕያውነት ሃጺይ ሃይለስላሴ ተፈቓዱልካ ኣሎ ተባህለ። ኣቶ ሰሎሙን ዝወሰደ ምርጫ ግን ፡ እታ ዝነበራ ናይ ፈራዳይ ስራሕ ገዲፉ ናይ ጥብቅነት ቤትጽሕፈት ከፈተ።

ኣብ 1975 እዋናት መንግስቲ ኢትዮጵያ ንሰሎሙን ካሕሳይ ክትቅንጽሎ ሓሳብ ከም ዘለዎ ሓበሬታ ምስ ረኸብ ኣብ ወርሒ 7 ምስ ፈዳዩን ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ምርድዳእ ገይሩ ኣብ መንገዲ ደቀምሓረ ኣብ ኣዘሐይ ትበሃል ቦታ ተራኽቦም ናብ ሱዳን ከምዝሰገር ገበርዎ። ኣብታ ማኪንሎ ሓንቲ ሸጉዋን ናይ ኣቡኡ ብላታ ካሕሳይ ዝነበረት ግንጽልን ሒዘውን ከም ዝወጸ ነቶም ተጋደልቲ ድማ ከምዘረከቦም ብቀጻሊ ብርሃነ ምሕረቱ ይገልጻ።

ሰለዚ ከም ፍሉይ ተርእዮ ክፍለዎ ዝግብኦ ፡ ብዘይካ እቶም ዝተሰውኡ ደቆምን ደቂደቆምን ንብላታ ካሕሳይ ማሉ ፡ ካልኦት'ውን ከም ፈዳዩን ብምዃን ኣብ ከተማታት ኤርትራ ንቃልሲ ነጻነት ከም ዘበርከቱ ፡ ገሊጾም ድማ ኣብ ሜዳን ኣብ ወጻኢን ኮይኖም ንቃልሲ ነጻነት ኤርትራ ኣበርከቶ ከም ዝገበሩ ይፍለጥ።

ተሳታፍነት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብ ምምሕያሽ ስርዓት እንዳቦ ሎጎን ጭዋን

ብላታ ካሕሳይ ብህዝቦም ኣዝዮም ተፈታዊ ስለዝነበሩ ዳርጋ ኩሉ ህዝቢ ጽልጣን ሎጎ ጭዋን ፡ ይዕብ ይንኣስ “ወዲ ማሉ” ኢሉ እዩ ዝጽውዖም ነይሩ። ኣብ ታሪኽ ሂወቶም እንድሕር በርበርካ ኣብ ብዙሕ ጉዳያት ኢድ ከም ዝነበሮም ትምልከት። ኣብ ኩሉ ድማ ተዓዊቶም ፡ ምሂሮም ፡ ኣብነት ኮይኖም ትረኽቦም። ኣብተን ዳሕረዎት ዓመታት ዝፈጸምዎ ጽቡቕ ግብሪ ኣብቲ ምጽሓፍን ምእራምን ሕጊ ሎጎጭዎ ዝፈጸምዎ ጽቡቕ ግብሪ እዩ። ኣብዚ ምሉእ ሓላፍነት ተቐቢሎም ዝበለጸ ኣገልግሎቶም ፈጸሙ ፡ ሰለዚ እውን ምሉእ ምስጋና ህዝቢ ተቐብሎ። ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ታሪኹ ብዙሕ ዘሐብንን ዘኹርዕን ተግባራት ገይሩ እዩ። ሓደ ካብኡ ድማ ንብዙሕ ዘበናት ካብ ትውልዲታት እንዳተወራረሰ ዝመጸ ደታዊ ሕግታትን ስርዓታትን ኣውጺኡን ኣዊጁን ይናበር ከም ዝነበረ ዘከራኸር ኣይኮነን። ኣብ ሕብረተሰብ ኤርትራ እተን ዝተፈላለዩ ብሄራት ዝማሓደራሉ ነናተን ሕጊ እንዳባ ነይርወን እዩ። ካብኣቶም እዞም ዝሰዕቡ ንምዋቃስ ይከኣል።

1. ስርዓት አድከመ ምልጋጃ 2. ሕገ ናይ ሎጎን ጭዋን 3. ስርዓት አድግና ተገለባ 4. ስርዓት ካርንሽም 5. ሕገ ሰሓርቲን፣ ላምዛን፣ ወቕርትን፣ ዳምባን 6. ስርዓት ናይ ሀብሰሉሱ፣ ናይ ገብረክርስቶስ፣ ናይ ደቀተሽም 7. ክልኤ መንሳዕ 8. ያታዊ ሕገ ህዝቢ በኒዓምር 9. ሕገ ኢንጋንኦ፣ ስርዓት ዐጽሚ ሐርማዝ ወዘተ።

ህዝቢ ኤርትራ ሕገ ኦግባርን ምእዙዝን ምኅኑን ምንባሩን ዝሕብሩ ብዙሓት ረጅሐታት ኣለዉ። ከምዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ ኣብ ሕብረተሰብ ኤርትራ ኣተን ዝተፈላለዩ ብሄራት ዝማሓደራሉ ነናተን ሕገ ኢንግባ ከምዝነበረን ፍሉጥ ኢዩ። ኣብቲ ጥንታዊ ግዜ ወርቕትን ፣ ጸሓፍትን ፣ ሓተምትን ዘይነበሩሉ ግዜ እቲ ሕገ ኢንግባ ኣብ ዉሑዳት ደብተራትን ብራናን ተቐሪጹ ፣ ኣብ ገዳም ወይ ምስ ህዝቢ ዝመረጸ ሽማግሌ ወይ መራሕ ዓዲ ተግባሩ ይቕመጥ ነይሩ።

እቲ ከም ኤርትራውያን ኣጸቢቑ ዘኹርዓና እቲ ህዝቢ ነቲ ዓንቀጻት ከኖንበቦ ብናይ ኣፍ ቃል ጥራሕ ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ ይመሓላለፍ ነይሩ። ትሕዝቶ ናይቲ ዓንቀጻት ብቃል ካብ ምለዶ ናብ ወለዶ ይሳገር ስለዝነበረ ሰብ ነገር ይኹኑ ጠበቓታቶም ብዓይኖም ዘኖንቡሎም ብኢዶም ዘይዳህሰሰዎ ጽሑፋት ዓንቀጻት ይማገቱሉ ነይሮም። ቅንዕናን ፈሪሃ እግዚአብሄርን ስለዝነበሮም ድማ ንምስግር ጥራሕ ኢሎም ተንኮላት ክኣልሙ ግዝይኦም የሕልፍዎ ከምዘይነበሩ ፣ ዝሕብር ምልክታት ኣብ ጽሑፋት ንረክቡ።

ኣብቲ ህዝቢ ናይ ሓባር ኣረዳድኦ ብዛዕባ ትሕዝቶን ትርጉም ናይቲ ብቃል ዝተነግረ ሕግታት ስለዝነበሮም ድማ ከምዚ ናይ ሎሚ እዋን ንርእዮ ተኸራኽርቲ ነቲ ዓንቀጻት ብዘጥዕዎም ወይ ከኣ ካብ በደል ነጻ ከውጽኦም ዘኸኸል ትርጓሜ ምሃብ ልሙድ ኣይነበረን። መርትዖ ኣብ ዘይርከቦ ጉዳያት ድማ ክሰሱ ይኹን ከሳሲ ኣብ መጽሓፍ ቅዱስ ኢዱ ኣንቢሩ ዝሆነ ቃላት ወሳኒ ከምዝነበረ ይፍለጥ።

ሓበሬታ ብዛዕባ ባህላዊ ኣገባብን ስርዓትን ፍርዲ ኣብ ባይቶ ዓዲ (ትሕቲ ዳዕሮ) ነዚ መጋወሪ ጸቕጥኩም ከተንብቡ ትኸእሉ ኢኹም።

http://emnetu.com/Articles/2Open_law_court.html

ኣንበብቲ ጦብላሕታ ናይቲ ትሕዝቶ ጽሑፍ ስርዓት ኢንግባ ለጎን ጭዋን ንክረኽቡ ብማለት እቲ ዓንቀጻትን ኣሸማት ናይቶም ተኸራኽርቲን ዘጠቓለለ ሓበሬታ ኣብ ታሕቲ ኣንቢረዮ ኣለኹ። እቲ ዕዘ-ዝ ዝኾነ እምነትን ፍቕርን ኣብ መንጎ ብላታ ካሕሳይ ማሉን ኣዝማች ተሰፋይ በራኺን ዝገልጽ ኣብዚ ጽሑፍ ብከምዚ ቀሪቡ ይርከብ። “እዞም ዝሰመናዮም ኩሎም ብፍቕርን ብሰምምዕን ክልተ ዓመት ምሉእ ጽዒሮምን ደኺሞምን ሕገ ኢንግባኦም ብሰላም ስለ ዝጨረሱ ንእግዚአብሄር ምስጋና ነቕርቡሉ ኣሎና። ንክቡር ኣዝማች ተሰፋይ በራኺ ከኣ ዝኾነረ ሰላምታ ነቕርቡሎም ኣሎና። ምንም እኳ ስርሖም ሹመኛ ናብ መራገዝ እንተኾነ ፣ ነቲ ሕገ ኢንግባኦም ዝድግፍ ቃላት ምስቶም ናይ ልቢ መተግብይቶም ክቡር ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኢንግባተሰማምዑን ዝኾነረ ምክርም ብጽሕፈት ኢንግባይዱ ስለ ዝሓገዙና ንሕገ ሎጎን ጭዋን ክብ ክትብል ስለ ዝጸዓሩን ዝደኸሙን ምስጋናና ነቕርብ ኣሎና”።

Estifanos, Abraham and Ghebre-Meskel, above n 7, 219. 11Estifanos, Abraham and Ghebre-Meskel, above n 7, 15–465.

ሕግ ፡ ናይ ፡ ለጎን ፡ ጭዋን ።

ጥንቲ ፡ ዝነበረ ፡ ለተሐደስ ፡ እብ ፡ ዋዕላ ፡ ማይላሐም ፡ ብግቡእ

፡ ስምምዕ ፡ ለተጻሕፈ ፡ እዚ ፡ እዩ ።

ቅዱስ ፈላጊ ገጽ ናይ መበቆላዊ (original) ጽሑፍ ስርዓት እንዳለ ለጎን ጭዋን

ብላታ ካሕሳይ ማሉ ኣብቲ ብ ሰነ 7/ 1935 ዓ ም ኣብ ማይ ላሓም ምሉኣት እንዳለ ለግማትን ፡ ምሁራትን ፡ መኳንንትን ፡ ዓበይቲ ዓድን ፡ ካህናትን ተኣኪቦም ሕጊ ሎጎ ጭዋ ንምሕዳስን ንምሕጋግን ዝተገብረ ኣኼባ ሓደ ካብቶም ዝተመርጹ ኮይኖም ተኻፊሎም እዮም። ከም መእተዊ ኣብቲ ጽሑፍ እዚ ዝሰዕብ ተጠቓሱ ይርከቡ።

ሕጊ ናይ ሎጎን ጭዋን - መቐድም

በስም ኣብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ኣሓዱ ኣምላክ።

ንሕና ፡ እንዳለ ፡ ሎጎጭዋ፡ ነቲ ስርዓትናን ሕግናን መታን ንዘልኣለም ኪጸንዓልና ብስም እቲ ኩሉ ዝኸእል እግዚኣብሔር ኣምላኽና ተጸጊዕና ንጅምሮን ንፍጽሞን ኣሎና።

ሰለዚ ብስም እግዚኣብሔር ነቲ ብ1484 ዓመተ ፡ ም ዝቐመ ሕግና። ሎሚ ብ 1935 ዓ፡ም ብ7 ሰነ መንግስቲ ዓባይ ብሪታንያ ንሕግና ክንእርሞን ክነብልጸን ምሉእ ፍቓድ ሰለዝሃበና እናመሰገና ክንሰርሕ ጀሚርና።

ሕጊ ሎጎ ጭዋ ክሕደስ ከሎ ዝነበሩ ኣመሓደርቲ ሹመኛታት።

ክቡር ኮሎኔል ክራፎርድ ቅድም ናብ ኮምሳርያቶ ሰራዮ ዋና ከለዉ ተጀመረ። ብድሕሪኡ ናብ ኮሚሳርዮ ሓማሰዩን ምስ ሓለፉ ተፈጸመ።

ክቡር ማጆር ጆምሶን ፡ ኮሚሳርዮ ሰራዮ

ክቡር ኮማንዳቶሪ ደጃዝማች በራኸ ተኸለጼን ፡ ምስላኔ ጽልማን ሰፍኣን።

ክቡር ካሻሌር ኣዝማች ምራጭ ጉድም ፡ ምስላኔ ሊባን።

ክቡር ካሻሌር ኡፊቻለ ደጃዝማች ኣሰረሰሄን በራኸ ምስላኔ ላዕለዋይ ሎጎን ጭዋን ከበሳ ጭዋን። እዞም ዝሰመናዮም ኩሎም ናብቲ ዝሰመናዮ ኣውራጃታት ተሸይሞም ብምሉእ ልባቶም ንሕግና ኣብሊጽና ክንጽሕፍ ብምኽርን ፡ ብግብርን ፡ ሓዝና።

ኩልና ከም እንፈልግ ሕጊ ሎጎ ጭዋ ብጥንቲ አቦታትና ጽሑፎም ፡ ደብተርም ፡ እዮም ዜናብርዋ ዝነበሩ። እተን ደባትር ከአ ክልተ እየን። አቦታትና 2 ደባትር ምጽሓፎም ምናልባት ሰብ ሰሓቲ እዩም እታ ሓንቲ ብገቢር ወይ ብገቦ እቲ ተሓዛይ ደብተር እንተ ሰሓተ እታ ካልኣይቲ ክትሕልግ ማለት እዩ። ከመይ ቦቲ እዋናም ብኢድ ጥራይ እዩ ዝጸሓፍ ዝነበረ እምበር ናይ ጽሕፈት ማሕተም ኣይነበረን ስለዚ ነቲ ናይ ኢድ ጽሕፈት መታን ከይንከዮን ከይውሰኽን ኢሎም ብጥንቃቄ 2 ደብተር ኣቐሙ። በዚ ዘለናዮ ግዜ ግና ናብ ርእሲ ብማሕተም ማኪና እተጸሕፈ ናይ ኢድ እንተ ተረኽቦ ብቅልጡፍ ክርከብ ይከኣል እዩ።

እዘን ክልተ ደባትር ከአ ናብ እንዳቦ ዝኣመንዎ በኣል ዓቢ ዓዲ ኮነ በዓል ቁሽት ዓዲ ናብ ለባም እንዳቦ ዝሓረይዎ ኩሎም ዓሌታት ዝመረጽዎ እየን እናዘራ ዝቅመጣ።

በዚ ምኽንያት እዚ ናብ መንጎ ዓድታት ሎጎ ጭዋ ዓዲ ሕግን ወግዲን ዝበሃል ብፍላይ የልቦን። ከመይ እቲ ናብ ደባትርና ዝርከብ ሕጊ ካብ ኩሎም ዓሌታት መሪጺም ብ ኣእምሮን ብፍልጠትን ተጸዊዕዎ እዮም ዝሕግጉኡን ዝድብትርዎን እምበር በዓል ዓዲ ይሓግግ በዓል ንእሽቶይ ይትረፍ ዝብል ናይ ኣድልዎ ስርዓት የልቦን።

ናብ ኣውራጃ ጽልማን ሰፍኣን ሊባን ናብ ላዕላይ ሎጎ ጭዋን ከበሳ ጭዋን ዝነበሩ ህዝቢ ዓሌቶምን ትውልደምን ከምዚ ዝሰዕብ እዩ።

ቅድሚ ኩሉ ወለድኦም ኣሕዋት ደቂ ሳባ እዮም። በብእዋኑ ካብ ትግራይን ዓዲ ኣምሓራን እንዳመጹ ናብዘን ዝሰመናየን ኣውራጃታትን ናብ ወጻኢ ካልኣት ዓድታትን ተቐመጡ። ምንም እኳ ናብ ላዕሊ ደቂ ሓደ ሰብኣይ እንተኾኑ ወለዶታት ስለ ዝበዘሐ ናብ ታሕቲ ከምዚ ዝሰዕብ ዓሌታት ይጽውዑ።

ሎጎ	ደጎዝ	ሓራምሶ	ጽጋባ
ጭዋ	ዘወላታይ	ላጌናይ	ገረመታይ
ዛጓ	ዋረታይ	ሃም	ደቂ ዳሽም
ተምቤን	ዝርቤን	ሮቡራ	ካልኣት ውን ኣለዉ።
ላምዛ	ጓል ዓንታይ	ከልከልታይ	
ሰሓርቲ	ገብለ	ሳቐይቲ	

እዞም ዝጸብጸብናዮም ዓሌታት ኩሎም ሓቢርም ደቂ ሓንቲ ሕጊን ስምረትን ኮይናም ብ1487 ዓ ም፡ ሕጊ ጽሑፎም መጸውዒ ደብተርም ሎጎጭዋ ተባህለ።

ካብቲ እዋንቲ ጀሚርም ብእዋን ኩናት እንዳተረዳድኡ ብእዋን ሓጎስ እንዳተዓዳደሙ ክርስትያናምን ኣሰላምን ክሳዕ ሎሚ ብስጋዊ ስርዓትን ሕጊን ይናቡሩ ኣለዉ። ብመንፈሳዊ ግና ክርስትያን ናብ ካህኑ ኣሰላማይ ናብ ቃዲኡ ክኸይድ ፍቓድ እንዳቦ እዩ።

ናይ ጥንታዊ ዶብ ሎጎ ጭዋ ብምስራቕ ዓዲ ራእሲ ጎባይ ቶራት እዩ። ብምዕራብ ወገን ክሳዕ ምሉእ ምድሪ ሊባንን ማይ የልቦን ምስ በንዓምር ይዳውቡ። ብሰሜን ሓበላ ምስጓግ እዩ ዶብ ምስ ደቂ ተሸም ዓዲ ጓዕዳድ። ብደቡብ ምኽዓው ቆሎ ምላሽ እምኒ ጸሊም ጽንዓቶ ምስ ኣድከመምልጋእ ይዳውቡ።

ብመንግስቲ ዓባይ ብሪጣንያ ሕጊ ሎጎ ጭዋ ንምሕዳስን ንምሕጋግን ብዘተፈቐደሉ ምሉእ-ኣት እንዳቦ ብ 1935 ዓ ም፡ ብ 7 ሰነ ናብ ማይ ላሓም ተኣኪቦም ለባማትን ምሁራትን ካብ መኳንንትን ካብ ሸማግለ ዓበይቲ ዓድን ካህናትን መረጹ። እቶም ሓገጣቲ ዝተመርጹ እዚኦም እዮ።

1. ኣዝማቕ ምራጭ ጉዳይ ምስለነ ሊባን
2. ግራዝማቕ ኣብራሃም ዎልዱ ሹም ኣሕዋት ናይ ደብተር
3. ግራዝማቕ ፍስሃ ንንጉል ሹም ኣሕዋት ናይ ደብተር
4. ፊተውራሪ ኣባይ በርሃነ ጭቃ ዓዲ ፈለስቲ ፡ ወኪል ምስለነ ናይ ሰፍኣን
5. ብላታ ካሕሳይ ማሉ ጭቃ ደቂጽንዓይን ኖታቢለ ናይ ኮሚሳርያቶ ሰራዩን
6. ባሻይ ኣስፋሃ ካሕሳይ ፡ ጭቃ ዓዲ ገዳ
7. ኣቶ ገብረዝጊ ሰብሓት ፡ ዓዲ ናህባይ
8. ቀሺ ተወልደመድሂን ገብረማርያም ፡ ዓዲ ሓርቦ
9. ባሻይ ወልደሰላሴ ወልደገብሪኤል ፡ ዓዲ ሓርቦ
10. ኣቶ ነማርያም ጎለም ፡ ግኡላ
11. ባሻይ ገብረክርስቶስ መብራህቱ ፡ ዕዳጋኣድሕና
12. ብላታ ሰብሓቱ ዘርባቤል ፡ ኣማድር
13. ቀሺ ዕንቋይ ፡ ዓዲ ባሮ
14. ብላታ ኣውዓሎም ገብረኪዳን ፡ ድባርዋ
15. ቀሺ ምስግና ክፍለ ፡ ዓዲበዘሓንሰ
16. ባሻይ ተስፋልደት መሓሪ ፡ እምኒ ጸሊም
17. ብላታ ማሕሙድ ሲራጅ ፡ ዓዲ ዋጦት
18. ባሻይ ገብረገርጊስ ገብረ ፡ ዝላምዛ
19. ገብሪህት ተስፋማርያም ፡ ጭዓት
20. ከሊፋ በይ ዓረቢ ሳልም ፡ ድባርዋ

ካብ ኣውራጃ ሓማሰዮን ፡ ሎጎ ጭዋን ፡ ከበሳ ጭዋን

1. ከንቲባ ምሕጹን ጭቃ ሰላሳ ዳዕሮ
2. ብላታ እሳቱ ሃብተጽዮን ፡ ዓዲ ከፈለት
3. ከንቲባ ዑቕባገርጊስ ሰብሓቱ ፡ ሕምብርቲ
4. ባሻይ መንገሻ ወልዶ ፡ ኣባርዳ
5. ባሻይ ፍሰሃዩ ገብረንድርያስ ፡ ክትመውልዕ
6. ባሻይ ገብረኣብ ተወልደመድሂን ፡ ሸከቲ
7. ባሕረነጋሲ ገረሱስ ተስፋልደት ፡ ሓበላ
8. ባሻይ ፍሰሃዩ ድምጹ ፡ ጭቃ ላጎን
9. ብላታ ተስፋጽዮን ፡ ዛውል
10. ብላታ ኣስገደም ኣውዓሎም ፡ ጭቃ ዓዲ ከልከልቲ
11. ፊተውራሪ ዑንቋይ ሃብተ ፡ ጭቃ ዓዲ ገብራይ
12. ቀሺ ዑንቋይ መንጊሳቱ ፡ ዓዲ ገብራይ
13. ቀሺ ክፍለ ፡ ሕምብርቲ
14. ተዓደል ጊላሚካኤል ፡ ዓዲ ባክኮይ
15. ዓንደማርያም ግርመ ፡ ክትመውሊዕ
16. ቀሺ ክፍለ ግደ ፡ ሕምብርቲ
17. ባሻይ በርሀ ኣስፋሃ ፡ ጽላለ
18. ቦሮምቦራስ በራኽ. ፡ ሸከቲ

እዞም ዝሰመናዮም ከሎም ብፍቕርን ብስምምዕን ክልተ ዓመት ምሉእ ጽዒርምን ደኺሞምን ሕጊ እንዳቦኦም ብሰላም ሰለዘጨረሱ ንእግዚኣብሄር ምስጋና ነቕርብሉ ኣሎና። ንክቡር ኣዘማች ተስፋይ በራኽ ከኣ ዝኸበረ ሰላምታ ነቕርብሎም ኣሎና። ምንም እኳ ስርሖም ሹመኛ ናብ መራጉዝ እንተኾነ ፡ ነቲ ሕጊ እንዳቦኦም ዝድግፍ ቃላት ምስቶም ናይ ልቢ መተዓብይቶም ክቡር ብላታ ካሕሳይ ማሉ እንዳተሰማምዑን ዝኸበረ ምኽሮም ብጽሕፈት እንዳሰደዱ ስለ ዝሓገዙና ንሕጊ ሎጎ ጭዋ ክብ ክትብል ስለ ዝጸዓሩን ዝደኸሙን ምስጋናና ነቕርብ ኣሎና።

ክቡር ደጃዝማች ብርሃነ ግርማጽዮን ሕጊ ክሕተም ከሎ ስለ ሓገዞም ዘቕረቡ ምስጋና ነቕርብሎም ኣሎና።

ሕገ ሎጎ ጨዋ አቅዲምና ከምዝበልና ብሃጺይ እስክንድር ዘመን 1464 ተምሰረተ።

ካልኣይ ግዜ ብሃጺይ ፋሲል ዘመን 1650 ተሓደሰ።

ሳልሳይ ግዜ ብመንግስቲ ኢጣልያ 1892 እንደገና ተሓደሰ።

ራብዓይ ግዜ ብመንግስቲ እንግሊዝ 1935 ከአ ተሓደሰ።

አርእስቲ ዝተሰነዱ ሕግታት

መቐድም	ቅትለት ናብ መንጎ ወላዲን ወሉድን።
ናይ ደም	ወሉዱ ዝቀተለ
አማቕላ ጋር ነብሲ ንስድራ መዋቲ	ናይ እምባጓር ሞት ቅትለት
መርዓ ንመንቀጽ ደም እት ኣቲ ጓል ክትምርያ ክላ	ጽሉል ዝቀተሎ ሰብ
አመሓዳደር ጋር እተቐበሉ ደቂ መዋቲ	ብዛዕባ መሬት
ቀታሊኡ ዘይፍሉዋ	መሬት እንዳ ዓባይ ዝብል ሰብ
አካፋፋል ወርቂ ናይ ጋር	መሬት ዲሳ
ናይ ድንገት ሞት ቅትለት	ግብሪ መሬት
ብንጉስ ዝደቀሰ ደም	አንባባር ቤት
ዑናታት ናብ ማእከል ዓዲ	ዋርሳ ቤት
ግራት ፈረቃ	ፍትሕ
ብዛዕባ መሸጣ መሬት	ቤት-ትምህርቲ
ብዛዕባ ብእንጌራን ማይን እተሸጠ መሬት	ዓቢ ትምህርቲ ቤት ናብ ምሉእ አውራጃ
ናይ ቅድሚ ሎሚ እተሸጠ መሬት ምንብባር	ምሰላም ቤተክርስቲያን
ብዛዕባ ምስክር	ካህን ድያቆን
ብዛዕባ ዓውዲ	ወርቂ ቤተክርስቲያንን እሳያም ገበዘን
መቀመጥ ሓሰር	ንቤተንጉስ ሰላምታ
ብዛዕባ መንገዲ	ብፍላይ ምስለንን ጭቃን ክገብርዎ ዝግባእ አፋላይ ማያት

ብዛዕባ ኣእዋም

ንቁጽ ዕንጨይቲ

መጋሰስ ዓንደ ገመል ይኹን ዕንጨይቲ ይኹን

ናውቲ ማሕረስ

ኣገባብ ቁርጻ ኣም

ሕጻ

ሰልማት ክዳውንቲ ሕጻ

ብጽሑት ኣራስ ብግዜ ሕጻ

ክልኩል ነገር

ኣገባብ ብላዕ በቅሊ

ብላዕ መርዓ

ወራድ መርዓ

መዓልቲ መርዓ

ወ.ዑል መርዓ

መርዓ ኣይም

ምውጻእ ኣዳር

ብዛዕባ ሕርሶት

ጠቐላል ኣመሓዳዳሪ ትሕቲኡ ዘለዉ ደያኑን

ምሕላው ሕጊ

ሰዑር ሹመኛ

ዝሙት

ማህረምትን መፍጋእትን

ቀብሪ

ዘርዓ

ብዛዕባ ተራ መጋሰ

ታራ ህበይ

ተዝካር

ዝገድኡ እንሰሳ

ሕማም ተላጋቢ ናብ ርእሲ እንሰሳ

ናይ ዝብእን ወኻርያን ጉድኣት

እንሰሳ

ርግሄ

ዲባ ደምበ

ሕማም ተላጋቢ ናብ ሰብ

ብጽሑቲ ወርሒ (ጥንሰቲ)

ሽሕነት ክብቲ

ዉሕሰነት

ደርፊ ኣፍ ኣይጽረፍ ኢድ ኣይግረፍ

ሰራሕ ኣጸን

ሰራሕ ወርቂን ብሩርን

ኣሳውን ሰራቕን

ጠበቓ

ሸመት ምስለንን ጭቃ ዓድን ሹም ኣሕዋትን

ሹም ኣሕዋት

ኣገባብ ፍርዲ ጭቃ ዓዲ

ኣግባብ ፍርዲ ምስለን

ቀለታ ኣሕዋት

ክብካብ ቀሚስ

ለበዋ

ዉርሻ ኣሕዋት

ንህቢ

ገንዘብ ልቃሕ

ገንዘብ ሕድሪ

ገንዘብ ኣረጣ

ሃይማኖት

ተፈጸመ። ብዘመነ 1948 ዓ ፡ ም ብማሕተም

ጴጥሮስ ሲላ ፡ ኣሰመራ።

<http://emnetu.com/Saba%20files%20new%202015/Higen%20SerAten%20nai%20Mieret%20AdiAbo%20%285%29.pdf>

ብላታ ካሕሳይ ማሉ - ነጸብራቕ ኤርትራዊ ብልሕን : ተባዕነትን። ፍሉይ ጠባይን ተግባርን ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብጽግቶ

ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብኩሉ ወገኖም ምዕቡል ዝኾኑ ኤርትራዊ ብምንባርም ሓበን ናይ ህዝቢ ኤርትራ ምዃኖም ዘጠራጥር ጉዳይ ኣይኮነን። ታሪኽ ሂወቶም ብዘርዘር ከይተነግረን ከይተጸሕፈን ብምጽንሖ ካብ ኩርዓትን ሓበንን ናይ ጀጋኑና ተነፊግና ክንኩብር ጸኒሕና። ናይ ብላታ ካሕሳይ ፍሉይ ብልሕን ክእለትን ተባዕነትን ኣብ ወ.ሱናት ጉዳያት ጥራሕ ዝተደረተ ዘይኮነስ ኣብ ብዙሕ ረጃሒታት ናይ ሂወቶም ከም ዝነበረ እቶም ክሳብ ሕጂ ብሂወቶም ዘለዉ ዝፈልጥዎምን መዛግብን ይምስክሩ። ሓድሻን ምዕቡልን ኣሰራርሓ እንተርእዮም ክቕበልዎን ከተግብርዎን ድሕር ዘይብሉ ትጉህ ሰብ ከምዝነበሩ ነቲ ኣብ ግዝይኦም ዝተገብሩ ስራሓት ብምንባብ'ውን ንምፍላጥ ይከኣል እዩ።

ብዙሕ ነገራት ሎሚ ከም ምዕቡልን : ንቕድሚት ኣሰንምን ተባሂሉ ዝቐጸር ባህልን ኣሰራርሓ ጥበብን ብላታ ካሕሳይ ማሉ ቅድሚ 70 ዓመት ፈሊጦምን ተረዲኦምን ጥራሕ ዘይኮነ ይጥቀሙሉ ከም ዝነበሩ ብቃል ቀዳሞት መስከርቲ (primary sources) ንረኽቡ። ታሪኽ ሂወቶም ንምጽሓፍ ሓበሬታ ዝእክቡሉን ዝመራመረሉን ዝነበርኩ እዎን ብኹሉ ወገኖም ትግሁን ቅኑዕን ከም ዝነበሩ ጥራሕ ይሕበረኒ። ከም ደራሲ ገለ ድኹም ሸነኻት ዝነበሮም ንምፍላጥ ብተገዳስነት ንክፈልጡን ክነግሩን ይኽእሉ ኣለ ዝሓሰብክዎም ሓታቲተ ግን ክረክብ ኣይከኣልኩን። እዚ ናቶም ታሪኽ ሂወት ልክዕ ከም መብዘሕትኦም ካልኣት ጀጋኑና ናይ ቃል (ኣፍ) ታሪኽ ጥራሕ ኮይኑ ከይተርፍ : ብጽሑፍ ተመዝጊቡ ንመጻኢ ወለዶታት ውን ክሰግር ናይ ኩላትና ሓላፍነት እዩ። መጻኢ ወለዶታት ኤርትራ ካብ ኩርዓትን ሓበንን ዝሓለፉ ጀጋኑታቶም ተነፊጎም ክነብሩ ምዃኖም እንዳፈለጥካ ሰጉምቲ ዘይምውሳድ ዘሰክፍ ጉዳይ እዩ።

እዞም መስከርቲ ጅግንነትን : ብልሕን : ኣፍቃሪ ትምህርትን : ደላዩ ምዕባለን ናይ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ካብ ስድራ ቤቶም ወይ ወገኖም ጥራሕ ዘይኮነስ ገሊኦም ስድራቤታዊ ዝምድና ዘይብሎም : ገሊኦም ድማ ኣብ ናይ ሃገራዊ ፖለቲካ ጉዳይ ይኹን : ኣብ ናይ ጭቅነት መቀናቕንትን ተወዳደርትን ዝነበሩ እዮም። ኣብ ታሕቲ ተዘርዘሩ ዘሎ ብኽፋሉ ካብቲ ፍሉይን ምዕቡልን ጠባይት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ዝነግር እዩ። ኣንቡብቲ ብቀሊሉ ቆላሕታ ከንብሩ ይኽእሉ ዝብል እምነት ብምግባር ብጽግቶ መልክዕ ዘርዘረ ጽሑፊዮ ዘለኹ።

ብደረጃ ጭቃን ምሰለንን ክጥቀስ ዝከኣል፡-

1. ዝለዓለን ዝቐልጠፈን ናይ ፖለቲካ ንቕሓት ምድላብ። እቲ ህዝቢ ኤርትራ ን30 ዓመታት ተቓሊሱን ተሰዊኡን ብ1991 ዘምጽኦ ነጻነት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ቅድሚ 70 ዓመታት ፈሊጦም ጥራሕ ዘይኮነስ ተቓሊሶምሉን ተሰዊኦምሉን።

2. ዘለዓለ ደረጃ ናይ ዲፕሎማሲ ኣዘራርባን ክኣለት ናይ ርትዓዊ ኣተሓሳስባን ምድላቦም። ኣመራርጻ ቃላት ፡ ሰርዓት ኣዘራርባ ፡ ትዕግስቲ ምግባር ፡ ዘይምህዋክ ፡ ዘይምሕራቕ ፡ ሓሳባትን ድልየትን ናይቲ መዘርብትኻ ቀልጢፍካ ቆብ ምባል ክኣለት ነይርዎም። ክዛረቡ ክለዉ ምስላታት ምጥቃስን ሳዕቤን ናይ ዝግበር ጌጋታት ምግምጋምን ክኣለት ነይርዎም።
3. ሓድሻን ምዕቡልን ጠቓሚን ኣሰራርሓ ወይ ጠባይ እንተርእዮም ቀልጢፍካ ናይ ምቕባልን ምትግባርን ድልየት ምንባሮም።
4. ትምህርቲ መፍትሕ ናይ ምዕባል ምዃና ኣበርቲዖም ምእማን። ጥቕሚ ትምህርቲ ብዕቲብ ተረዲኦም ንርእሶም ተማሂሮም ፡ ንደቆም ኣምሂሮም ፡ ንኩሉ ኣብቲ ኣከባቢኦም ዝከበር ህዝቢውን ቤት-ትምህርቲ ኣብ ወሽጢ ደንቢኦም ብምስራሕ ነጻ ኣገልግሎት ይህቡ ከም ዝከበሩ ይንገር።
5. ትምህርቲ ወይ ክኣለት ዝደለበ ሰብ ኣብቲ ከባቢኦም ከምዘሎ እንተፈሊጦም ኣብቲ ዝከበሮም ዝተፈላለዩ ናይ ምዕባል መደቦም (development projects) የካፍልዎም ነይሮም።
6. ፍረታትን ኣግራብን ኣብ ዓዶም ከምዝትክል ገበሩ። ካብኣተን ቀንዲ ዝጥቀሳ ቀላሚጦስን በለስን እየን።
7. ስነ ምድረኛ (geologist) ክኣላታት ጠላይን ብምምጻእ ኣብ ደቂጽነዓይ ወፈራ ናይ ዒላታት ሙኽዓት ገበሩ።
8. ዱኽዲ ንሕርሻ ምጥቓም ዝጀመሩን ዘተባብዑን ኣብቲ ኣከባቢኦም ብላታ ካሕሳይ ነበሩ። ኣብ ሓልሓል ዝከበረ ዓቢ ናይ ማራሳኒ ዝበሃል ጥልያን ሕርሻ ዝተገብረት ክቐድሕዋ ሓርኮት ይብሉ ምንባሮም ይንገር። ኣሕምልቲ ከም ድንሻ ፡ ሰላጣ ፡ ቆሰጣ ፡ ኣድሪ ፡ ጉዕበርበሪ ፡ ጸብሒኣቡን መሳሊ ዘሪኦም የፍርዩ ከም ዝከበሩ ይንገር።
9. ብጥቶረ ብክቢ እንዳዞረት እኽለ ትጥሕን ኣብ ደቂጽነዓይ ኣተኣታተዉ።
10. ብጉልበት ገባር ኣብቲ ኣከባቢ ደቂጽነዓይ መራኽቢ መንገድታት ምስራሕን ንዝከበሩ ድማ ምምሕያሻን። እተን ተጠቂሰን ንረኽበን ዓቕብት ማይ ሰሳሕለ ፡ ዓቕብት ኣይትሓጉል ፡ ዓቕብት ዓዲ ዘመር ፡ ዓቕብት ሒላ ዘንግዕራ እየን።
11. ድሑር ባህልታት ንምትራፍ ጸዕሪ ዝገበሩለን 2 ተጠቂሰን ይርከባ። እታ ሓንቲ ከም “ኣሕጎሊ ሰዋ መርገም” ትፍለጥ ብዛዕባ ኣብ ዕለተ ካልኣይ ቀብርታት መቐበሊ ጋሻ ተባሂሉ ዝጹሞቕ ሰዋ ንምትራፍ ነበረ። እታ ካልኣይቲ ድማ “ምድያስን ምስፋሕን መሬት እምባ-ኾለል ተባሂላ ትጽዋዕ”። እዚ ብሓጺሩ ብዛዕባ ለውጥታት ኣብ ዝሕዛእ መሬት ዝምልከት እዩ። ንዝርዝር ኣብ ገጽ 22-24 ኣንብቡ።

12. ደቂጽነዓይ ኣብ ምዕራባዊ ዶብ ናይ ወረዳ ጽልጣ እያ ትርኩብ። ብላታ ካሕሳይ ከም ናይ ቤትጽሕፈቶም ዓዲ ዝመረጽዎ ድማ ዓዲ ገዳ እያ ነይራ። ምኽንያት ከምኡ መግቢራም ብርግጽ ንምፍላጥ እኳ እንተዘይተኻእለ ንምግማት ዘጸግም ኣይኮነን። እቲ መራኸቢ ምስ ምምሕዳር ኣውራጃ ሰራየ ኣብ መንደፈራ ንምቅላል ክኸውን ይኻእል ከምኡውን ነቲ ህዝቢ ጽልጣ ኣብ ትሕቲ ምምሕዳሮም ዝነበረ ክርተት ክይብል ኣብ ምእክል ዝበለ ቦታ መሪጸም እቲ ድኻም ናይ ምምልላስ ኣብ መንጎ ደቂጽነዓይን ዓዲገዳን ናይ ባዕሎም ክገብርዎ መሪጸም ክኾኑውን ይኻእሉ እዮም።

ብወልቃዊ ደረጃ ድማ እዘን ዝሰዕባ ንምጥቃስ ይክኣል፡-

13. ምስ ወላዲኡ ክይተማኸረ መሰሉ ምኻኑ ፈሊጡ ኣብ ዝደለዮ ሃይማኖት ምእታው

14. ካብቲ ልሙድ ዝነበረ ባህሊ ወጺኡ ባዕሉ በዓልቲ ኪዳን ትኾኖ ምምራጽ

15. ኣኽብሮት ናይ በዓልቲ ቃል ኪዳን (ግዳም ወዲሎም ገዛ ክኣትዉ ከለዉ ንበዓልቲ ቤቶም ትብርሀይ ኢሎም ይጽወዕወን ነበሩ) ምስ ደቆም ድማ ከም ቆልዑት ዘይኮነ ዘዛርብዎም ከም ማዕሪኦም ገይሮም የዛርብዎም ነበሩ።

16. መዝገብ መዓልታዊ ፍጻሜታት (diary) ምግባር። መረጋገጺ ትኸውን ዛንታ ኣላ። ድሕሪ ምጻቶም ሓንቲ ሰበይቲ እኽለ ተለቂሐ ነይረ ኢላ ክትመልሰን ናብ ገዝኦም መጸት። በዓልቲ ቤቶም ድማ ኣብታ መዝገብ እንተጸኒሓ ክቐበለኪ እየ በልኣሞ ኣብቲ መዝገብ ተጻሒፋ ሰለዝጸንሐት ተቐበለተን ይበሃል።

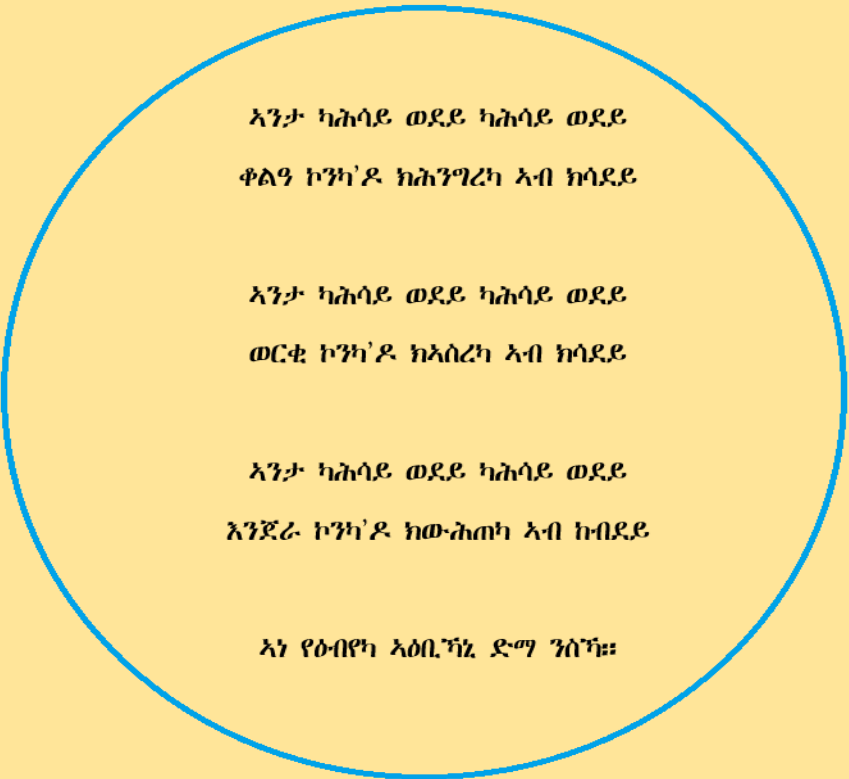
17. ጽርየት ኣካላትን ክዳንን ይፈትዉ ምንባሮም። ዘይተሰታረረ ክዳን ኣይለብሱን ነይሮም። (neat and elegant)

18. ንመቐበል ኣጋይሽ ኢሉ ገዛ ዝሰርሐ ሹመኛ ይኹን ዉልቀሰብ ጌጋ ይኽለኣለይ ደኣምበር ኣብ ኤርትራ ኣብቲ እዋን እቲ ኣይተሰምዐን።

19. ምስ ሰድራ ቤቶም ተኣኪቦም ግራማፎን (ዲስክ እንዳቀያየርካ) ሙዚቃ ፡ ኣውሎ ፡ ሰብከት መሳሊ እንዳሰምዑ ይዘናግዑ ከምዝነበሩ ንል 100 ዓመት ቦኽሪ ንሎም ይገልጹ። ኣብቲ እዋን ወጻእተኛታት ጥራሕ እዮም ብብዝሒ ዘዘውትርዎ ዝነበሩ።

20. ኣብ ገዛ በዓልቲ ቤቶም ወይዘሮ ትብርህ ምስ ባዕለን ዘሰልጠንኦም ሰባት ኮይነን በብዓይነቱ ምንጻፍ ይኣልማ ከምዝነበራ ይንገር። መብዝሕትኡ ዝተኣልመ ምንጻፋት ድማ ናብ ዓዲኳላ ተሰዲዱ ይሸየጥ ከም ዝነበረ'ውን ይግለጽ።

21. አብቲ ዝነበርዎ እዋን ኣብ ገጠር እንዳነበሩ ፊር መሰታረሪ ክዳን ክይተረፈ ይጥቀሙ ከምዝነበሩ ይፍለጥ። (ስኢ ናይቲ ፊርታት ኣብ ትሕቲ ኣርእስቲ “ቆላሕታ ናብ ሕሉፍ ግዜ” ክርእ ይከኣል።
22. እንስሳ ብሕያውነት ምሓዘ። ንቡቕሎም ዋርዲት ዝብል ሽም ሂሶማ ብኢዶም ሳዕሪ የብልዕዎ ከም ዝነበሩ ይንገር። እንስሳ ክወቃዕ እንተርእዮም ነቲ ወቓዓይ ይገንሑዎ ከም ዝነበሩ ይንገር።
23. ሹመኛ ኣብ መሰፍናዊ ሕብረተሰብ ኩንካ ናይ ኢድ ስራሕ ምስራሕ ልሙድ ኣይነበረን። ንሶም ግን ሞያ ጽርቦት ኣብ ጸዓትዘጋ ተማሂሮሞ ስለዝነበሩ ኣብ ዓዶም ከም ናይ ነጻ ግዜ ንጥፊት (hobby) ይጥቀሙሉ ነይሮም። ገዝኦም ክስራሕ ከሎ ኩሉ ናይ ጽርቦት ስራሕ ፡ ማለት ማዕጾታትን መሳኹቲን ፡ ባዕሎም ከም ዝነበርዎ ይንገር።
24. ቆጶራ ዝነበሮም ኣብቲ መዓልታዊ መዝገብ ይጽሕፍዎ ስለዝነበሩ ቆጶራ ጠሊሞም ከምዘይፈልጡ ይንገር።
25. ጥቕሚ ናይ ብዙሕ ቋንቋታት ምፍላጥ ኣሳልጦን ምርድዳእን ከም ዘምጽእ ተረጋጊዖም ቋንቋታት ጥልያንን ፡ እንግሊዝን ፡ ሸወደንን ፡ ይዛረቡ ከምዝነበሩ ስድራቤቶም ይነግሩ።
26. ሓደ ኣብነታዊ ዝኾነ ጠባይ ናይ ጽቡቕ ዝምድና ኣብ መንጎ ወላድን ወሊድን ኣብ ታሪኽ ስድራ ቤት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ብምጥቃስ ነዚ ጽግታዊ ዝርዝር ክጻጽዎ ይደሊ። ኣብ መንጎ ወላድን ወሊድን ዝነበረ ዝምድና ፍቕርን ፡ ሓልዮትን ፡ ነጻነትን ፡ ምርድዳእን ፡ ኣኹብሮትን ዝመልኦ ከም ዝነበረ ካብ ጓል ጓሎም ወይዘሮ ገነት ኣበራ ዝረኹብክዎ ከካፍለኩም።
- መንግስቲ ጥልያን ንካሕሳይ ብላታ ዝብል ሸመት ክንህበካ ኢና መጺና ምስ በልዎም ኣይፋልን ወላዲ ከሎ ኣነ ኣይቅበሎን እየ ምስ በሎም ነሶኻ ከንቲባ ክንህበዎ ኢና በልዎ። ከንቲባ ምስ ሃብዎም ሸዕኡ ከንቲባ ማሉ ከምዚ በሉ-

ፍርያት ብላታ ካሕሳይ ኣብ ደንበኦም ዝጀመርዎ ቤት-ትምህርቲ

ብታ ቤት-ትምህርቲ ብላታ ካሕሳይ ኣብ ደንበኦም ዝጀመርዎ ዝሓለፉ ተምሃሩ ክረክብ ጻዕሪ ኣካዩደ ቁሩባት ድማ ረኺቡ። እቲ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ዘካድዎ ጽዑቕ ናይ ጥቕሚ ትምህርቲ ወፈራ ፡ ኣወንታዊ ውጽኢታት ኣብ ህዝቢ ደቂጽንዓይን ከባቢኣን ከምዝፈጠረ ኣብ ላዕሊ ትጠቐሱ ይርከቡ። ግን ካብ ቃል እቶም ብታ ቤት-ትምህርቲ ዝሓለፉ ተምሃሮ እሞ ድማ ኣብ ቀጻሊ ሂወቶም ዓወት ዝረኽቡ ሞያውያን ሓቲተ ዝረኽቡክዎም እዞም ዝሰዕቡ ይርከቡዎም።

ይኣቆብ ሲለጽዮን	መሃንድስ (ICAO aircraft maintenance and production planning)
መምህር ዮሴፍ ወልደሰላሰ	ስነ-ምምህርና - ርእሰ መምሃራን pedagogy
ሃብተሰላሴ ሃብተሚካኤል	ስነ-በረራ መካኒክ - ኣየር ሓይሊ ጽገና
የማነ ኪዳነ	ሓገኹ ኣማኻሪ Nutrition Consultants - ሕቡራት ሃገራት - UNICEF
ዶክተር ብርሃን ተክለ	ስነ-ፍልጠተኛ Ultrafine Technologies

ዝርአዩ ይሓብርካ ዝወፃለ ይንገርካ ከም ዝበሃል ፡ ንዶክተር ብርሃን ተክለ ፡ ኣብ ደላወር ስተይት ኣሚሪካ ፡ ዝነበር ዝኾሪ ናይታ ቤት-ትምህርቲ ዘለዎ ከካፍለኒ ሓቲተዮ ብከምዚ ዝሰዕብ ምስክርነቱ ይህቡ።

ንድሕሪት ተመሊሰ ብዛዕባ ደቂጽንዓይን ፡ ትምህርቲ ዝጀመርኩሉ እዋንን ክዝክር ከለኹ ፡ ኣብ ኣእሙርይ ዘይሃሰሱ ከም ናይ ትማሊ ዝኾሪ ኮይኑ ዝሰምዓኒ ኣሎ። ንሱ ከኣ ፡ ኣብ'ታ ኣቦይ ብላታ ኣብ ደምቤኡ ዝኾራታ ቤት-ትምህርቲ ደቂጽንዓይ ኣትዮ ፡ ጥራዝን ርሳሰን ሒዘ ኣብ ጠረቤዛ ኮፍ ኢሊ ምንባብን ምጽሓፍን ዝጀመርኩሉ ፡ በዓቤኡ ከኣ ተዘክሮታተይ ብዛዕባ ኣቦይ ብላታ ካሕሳይን እዩ።

ኣቦይ ብላታ ዝሞተሉ መዓልቲ፡ ወዲ ሸዱሽተ ዓመት ክኾውን ፡ ወርሕን ገለ ቁሩብ መዓልታት ተሪፈናኒ ነይረን። ብዕድመ ኣዝዩ ንእሽቶ እኹን እንበር ፡ ተመሊሰ ክርእዮ ከሎኹ ፡ ብዘይ ጥርጥር ፡ ብዛዕባኡ ዘሎኒ ዝኾርታት ፡ ንዕቤቱን ኣብ ሕጻናት ዝነበሮ ኣረኣኢዩ ዘንጸባርቁ ምዃናም ኣብ ታሕቲ ተጠቐሶም ካብ ዘለዉ ተዘክሮታት ምርጻእ ይከኣል።

ንኣብነት ፡ ቐልዑ ኩና ፡ ኣብ ደጎል እናተጸወትና ፡ ኣቦይ ብላታ ካብ መገሸኡ ንዓድና ክምለስ ከሎ ፡ ወይ ብገለ ምክንያት ክሓልፍ እንተድኣ ርኢናዮ ፡ እናጉየና ኬድና ንቅበሎን ንሳለሞን። ንሱ'ውን ብናእዳን ፍሽሕው ገጽን እቅበለና ነይሩ። ዘይርሰዖ፡ ወደርባዕተ ወይ ሓሙሽተ ዓመት ኣበሊ እኹውን ፡ ኣቦይን ዓባይን ብግርም ፡ ኣነ ከኣ ምስ ኣቦይ ቀሺ ዓንድኪኤል ኣብ በቅሊ ተጉርቢተ ፡ ካብ ደቂጽንዓይ ንጉዳይፍ ክንኣቱ ፡ ናብ'ቲ ናይ ቀደም ምዓርፎ ነፈርቲ ዝወሰድ ጽርግዖ ቅድሚ ምስጋርና ፡ ኣቦይ ብላታ ብበቅሊ ፡ ምስ መሰነይትኡ ንደቂጽንዓይ ክወርድ ተራኹብና'ሞ ፡ ሰላምታ ድሕሪ ምልውዋጦም ፡ ኣቦይ ብላታን መሰነይትኡን ናብ ሸነኽ መዓርፎ ነፈርቲ ዝወሰድ መንገዲ ሒዞም ፡ ጉዕዞኦም ቀጸሉ። በቲ ዝነበረኒ ግምት ፡ ዕቤትን ስልጣንን ናይ ኣቦይ ብላታ ይኹውን ፡ ወይ'ውን ናይ ቁልዓ ህንጡይነት “እዚ ኣስመራ እንዳቦይ ብላታ ድዩ?” ኢሊ ምስ ሓትትክዎም ፡ እናሰሓቐ እወ፡ በሉኒ'ሞ ፡ ኣሺያሶኒ (Aviazione) ኣብ'ታ ንእሽቶ ዓለመይ “ኣስመራ እንዳቦይ ብላታ” ኩይና ተረፈት።

ካብኡ ሓሊፉ'ውን ፡ ኣብ'ታ ንእሽቶ ዓለመይ ብዘኾነ መለክዒ ፡ ልዕሊ ኣቦይ ብላታ ስልጣንን ክብርን ዝነበሮ ስብ ኣይነበረን። ደወል ቤተ-ክርስትያን ደቂጽንዓይ ተደዊሉ ፡ ናብ'ቲ ድንገታዊ ሞት ናይ ኣቦይ ብላታ ዝተፈጸመሉ ፡

ርድኡ ፡ ምስተባህለ ዝነበረ ኩነታትን ፡ ስነ-ስርዓት ቀብሩን ኣብ ህይወተይ ዘይሃስስ ዝኸርታት ካብ ዝገደፉ ተዘክሮታት ሞራይ ዘይኮኑ ፡ ኣብነታዊ ጽልዋ ኣቦይ ብላታ ፡ ኣብ ከባቢና ሞራይ ዘይተሓጸረ ምንባሩ ዝሕብር እዩ። እምነት ኣቦይ ብላታ ፡ ተመሊሲካ ክትርእዮ ከለኻ፣ መጻኢ ፡ ውርሻ ናይ'ቲ መንእሳይ ወሎዶ እዩ። ነቲ ብህርኩትነትን ጽዓትን ተበጊሱ ሓድሽ ምዕራፍ ዝፍልም ወለዶ ከኣ ስንቁ ትምህርቲ እዩ ፡ ዝብል ጽኑዕ እምነት ካብ ተመክሮኡን ተታሓሒዘዎ ዝነበረ ናይ ልምዓት መደባት ንምግንዛቡ ኣየጸግምን።

መጠገሲ ቤት-ትምህርቲ ደቂጽንዓይ እምበኣር ውጽኢት ዘይሕለል ጻዕርን ራእይን ናይ ኣቦይ ብላታ እዩ። እነሆ ክኣ፡ ካብ ትኽፈት ክሳብ ሕጂ ብዘይ ምቁራጽ ንልዕሊ ሰብዓ ዓመታት ፡ ከም'ቲ ኣቦይ ብላታ ዝተመነዮ ንደቂ-ዓድን ደቂ ጉደቦን ትምህርታዊ ኣገልግሎት ተበርክት ኣላ።

ኣቦይ ወላዲኤ ሓደ ካብ'ቶም ምስ ኣቦይ ብላታ ቅርብት ዝነበሮ እዩ። ኣትሓሳስባን ራእይን ኣቦይ ብላታ ኣብ ኣቦይ ጽልዋ ከም ዝነበሮ ፡ ብእኹብሮትን ናእዳን ይገልጹ ምንባሩ እዘክር። ካብኡ ተበጊሱ ከኣ ደቂ ንክምህር ብዘወሰዶ ትጉህ ጻዕሪ ካብ ደቂጽንዓይ ጀሚረ ነቲ ዝነበረ ጸቢብ ናይ ትምህርቲ ዕድል ክጥቀመሉ ኣብ ጉዕዞይ ዓቢ ድፍኢት ነይርዎ።

ኣብ'ቲ ናይ ዶክትሬት ፕሮግራም ዝወዳእኩሉ እዋን ፡ ኣቦይ ብላታ ፡ ዕድሜኡ ናብ ሰማንያታት ምተቓረበ ነይሩ። ነቲ ኣብ ምኹስኳሱ ዓቢ ተራ ዝነበሮን ከም ነቢዩ ነጻነት ሃገር ዘውሕስ እዩ ኢሉ ዝተነበየሉ ወሎዶ ብትምህርቲ ተኸ-ስኩሱ ፡ ጉዕዞ ናጽነት ድሮ ኣፋሪቕዎ ምረኣዮ ነይሩ።

ብላታ ካሕሳይ ማሉ ፡ ሓደ ካብቶም ፈለማ ዝተሰውኡ ተጣባቓይ ነጻነት ህዝብን ሃገርን ኤርትራ

ኤርትራ ሎሚ ካብ ዓመጽን መግዛእትን ሓያላት ሃገራትን ብኣታቶም እትድገፍ ሃገር ኢትዮጵያ ነጻነታን ልዕልነታን ተጓናጺፋ ትርኩስ ብምኽንያት እቲ ዘይሕለል ፖለቲካዊ ቃልሲ ዘኮደዱ ሓርበኛታት “ኤርትራ ንኤርትራውያን” ዝበሉ ክሳብ ሂወቶም ምስዋእ ዝተዳለዉ ከም በዓል መምህር ወልደኣብ ወልደማርያም ፣ ሸኽ ዓብደልቃድር ከበረ ፣ ራእሲ ተሰማ ኣሰበሮም ፣ ሸኽ ኢብራሂም ሱልጣን ፣ ደግያት ሓሰን ዓሊ ፣ ኣዘማች በርሀ ገብረኪዳን ፣ ሓጂ ኢማም ሙሳ ፣ ደግያት ስብሃቱ ዮሃንስ ፣ ደግያት ወልደግዮርጊስ ካሕሳይ ፣ ከምኡ ውን ወደም ግራዝማች ኣሰበሮም ወልደግዮርጊስ ፣ ቀንዝማች ብርሃኑ ኣሕመዲን ፣ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ፣ ወዘተ እዩ። ምሉእ ዝርዝር ናይ ኣሸማት ሓርበኛታት ለባማትን ዓባይቲ ዓድን ብዝተፈላለዩ መልክዕን ጥቡብን ንኣርካትን መሰላትን ህዝቢ ኤርትራ ዝተቓለሱ ኣብታ ኣለምሰገድ ተሰፋይ ዝጸሓፉ “ኣይንፈላለ” ትብል መጽሓፍ ይርከብ።

እንተኾነ መንግስቲ ሃገይ ሃይለስላሴ እቲ ከም መትከላዊ ገይሩ ዝሓዘ ንኤርትራ ኣካል ኢትዮጵያ ንምግባር ብወከልቱ ገይሩ ብርቱዕ ዝኾነ ወፈራ ናይ ሸበራ ፡ ምፍርራህ ፡ ስም ምጥፋእ ፡ ምቕታል ነቶም ኤርትራ ነጻ ሃገር ከተቐወም ኣለዎ ኢሎም ዝተማገቱ እዩ ነይሩ። ኣብ መንጎ ጥቅምቲ 1949ን ዩኒቲት 1950ን ካብ 18 ዘይውሕዱ ቀንጺሎም እዮም። ካብቶም ፍሉጣት ኣብቲ እዋን ዝተቐትሉ እዞም ዝሰዕቡ ይርከብዎም።

ብላታ ካሕሳይ ማሉ - 12 የካቲት 1949

ሸኽ ዓብደልቃድር ከቢረ - 27 መጋቢት 1949

አዘማች በርሀ ገብረኪዳን - 16 ግንቦት 1950

አዘማች ዓብደልቃድር ጃብር - 15 ሰኔ 1950

ሲኛር ሺቶርዮ ሎንጊ - 20 ሐምሌ 1950

መንእሴይ መሓመድ ዑሰማን ዓብደላ - 1 ጥሪ 1948

ምንቹ ሓበሬታ ፡ ናይ ሕቡራት ሃገራት መርማሪት ኮሚሽን ኣብ ኤርትራ ዝሰደዶ ጸብጻብ 1951 (A/1959) ገጽ 177

ንጉስ ሃይለስላሴ ኤርትራ ነጻ ሃገር ከይትኸውን ኣብ ዘካየዶ ወፈራ ኣብቲ ዲፕሎማሲያዊ ወገን ናይ ሓያላት ሃገራት ምትሕብባር ብምርካብ ኣብቲ ፖለቲካዊ መዳይ ድማ ምትሕብባር ካብ ማሕበር ኣንድነት ብምርካብ መሳርያ ዝዓጠቐ ሸፋቱ ኣዋፊሩ እዩ ብዘተሓት ጀጋኑ ኤርትራውያን ከም ዝቕተሉ ዝገበረ።

ኣቦይ ወልደአብ ወልደማርያም እንተኾነውን ብዕድል ካብ 7 ፈተነ መቕተልቲ ስለ ዘምለጡ እምበር ካብቶም ክቕተሉ ዝተደልዩ እዮም ነይርዎም።

ሸኽ ዓብደልቃድር ከቢረ
1902 – 1949

ብላታ ካሕሳይ ማሉ
1898 – 1949

አዘማች በርሀ ገብረኪዳን
1892 - 1950

ኣብ ኣርባዕተ ወለዶታት ዘሰውኡት ሰድራ ቤት

ኣብ ታሪኽ ሰውራ ኤርትራ ሰድራቤት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ፍልይቲ ዝገብራ ኣብ ኣርባዕተ ወለዶታት ሰወኣት ብምህላዎ እዩ። ስእሊ ናይ ኩሎም ወለዶታት ሰወኣት ኣብ ታሕቲ ሰፊሩ ኣሎ።

ሰወ.እ ቀዳማይ ወለዶ

ብላታ ካሕሳይ ማሉ

ሰወ.ኣት ካልኣይ ወለዶ

ዮሴፍ ካሕሳይ

አማኑኤል ካሕሳይ*

ሰወ.ኣት ሳልሳይ ወለዶ

ሓይልኣብ ወልደገርግስ

ብኔምነት ወልደገርግስ

ምሕረትኣብ ወልደገርግስ

ሰወ.ኣቲ ራብዓይ ወለዶ

አልማዝ ተኸላይ

*አማኑኤል ካሕሳይ አብ ናዝሬት ዝበሃል ከተም ኢትዮጵያ እዩ ዝብር ነይሩ። ባጽዕ አብ ዝተተሓዘትሉ እዋን አብ ሆስፒታል ንሕክምና ኣትዩ ከሎ እዩ ሞይቲ። ከ-ነታት ሞዕንኡ ንሞት ዘመርሕ ኣይነነን ነይሩ ፡ ስድርኡ ክወጽእ እንዳ ተጸበይዎ ከለዉ ግን ከም ዝሞተ ተነግሩ። ስድራ ቤቱ ዝኣምኑ ብሕማሙ ዘይኮነስ ብድልየት ናይ ጸዋታ ኢትዮጵያ ከም ዝሞተ እዩ።

ሰኢሊ ስድራቤት መምህር ወልደገርግስ ንኣምንን ወይዘሮ ሓረጉ ካሕሳይን። እዞም ሰለሱተ ኣሕዋት እቶም ሳልሳይ ወለዶ ሰዉኣት ስድራ ቤት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ምኅኖም እዮም።

ሰኢላዊ መግለጺ ደቂጽንዓይን ከባቢኣን

ወረዳ ጽልማ ሓንቲ ክፋል ኣውራጃ ሰራዩ ኮይና ብደቡብ ምስ ጉሕጺዓ ፡ ብምብራቕ ምስ እገላ መረታ (ደቂ ድግናን መረታ ቀይሕን) ፡ ብሰሜን ምስ ዝባን ሓማሴን ወይ ከበሳ ጭዋ ፡ ብምዕራብ ድማ ምስ ሰፍኣ ትዳውቡ። ጅዮግራፊካዊ ኣቀማምጥኣ ኣብ ክብታ ናይ ወይነ ደጋ ትርኩቡ። ከ-ነታት ኣየራ ማእከላይን መጠነኛን ኮይኑ ኣብ ኣከባቢ 25-28 ሰንቲግራደድ ንምሉእ ዓመት ይጸንሕ። ወረዳ ጽልማ ብዘራእቲ ሓንቲ ካብተን ፍርያም ዝበሃላ ወረዳታት እያ። ብዋላኻን ፡ ዱኋን ፡ ጸባርያን ዝኾነ መሬት ዝቐመት ወረዳ እያ። ካብ ኣእካል ጣፍ ፡ ዳጉሳ ፡ ስርናይ ፡ ሰገም ፡ መሸላ ፡ ወዘተ ይቦቕላ። ካብ ዓይነት ጥረ ድማ ዓተር ፡ ዓይንዓተር ፡ ባልደንን ፡ ኣዳጉራ ወዘተ ይቦቕልዋ። እቲ ዋላኻ መሬት ሓደ ግዜ ማይ ምስ ጸገበ ዜዕቁሮ ብምኅኑ ፡ ዝኖብ ምስ ዝውሕድ ቀልጢፉ ኣይፈርሕን'ሞ ፡ እቲ ኣብኡ ዝቦቁል ዘራእቲ ዝበዘሕ ግዜ ከይሃገገ ናብ ፍረ ይበጽሕ። ካብ ዓይነት ኣግራብ ከም ምልዖ ፡ ሳግላ ፡ ለሓም ፡ መሞና ፡ ዓጋም ፡ ኣውሊዕ ፡ ኣውሒ ፡ ዓሙሰ ፡ ሰራው ፡ ጨዓ ወዘተ ይቦቕልዋ።

ዝተሰላሰለን በረኽትን ጎቦታት'ውን ይርከባ። ኣዶ ኩሉ ዝበሃል ዝበረኽ ጎቦ ኣብቲ ዞባቲ ይርከቡ። ኣእካልን ዝተፈላለዩ ዓይነታት ኣሕምልትን ፍረታትን ዝቦቑሎ ፍርያም ቦታ እዩ። ሩባታት ከም ንል መረብን ብሓልሓለ ዘቋርጹ ወሓዘትን ኣለዉዋ። ጥልያን ንኤርትራ ምስ ወረራ ፡ ሓደ ካብቲ ቀልጢፉ ዝገቦጦ ቦታታት ሕርሻ ሓልሓለ እዩ። ስኞር ማራሳኒ ዝበሃል ኢጣልያዊ ፡ ነቲ ቦታ ኣማዕቢሉ ንክተማታት ኤርትራ ኣሕምልትን ፡ ፍሬታትን ፡ ሰጋን ፡ ጸባን ወጽኢት ጸባን የቐርበለን ነበረ። ሓልሓለ ንንግዲ ኣድለይቲ ዝኾኑ ብምፍራይ ድማ ኣዘያ ፍልጥቲ ዓዲ ኮነት። ካብ ሓልሓለ ወጸኢ ኣብ ወረዳ ጽልማ ዝተኣታተዉ ፍርያት ኣሕምልትን ፡ ፍረታትን ፡ ኣግራብን ብጸዓት ብላታ ካሕሳይ ማሉ ምኅኑ ኣብቲ እዋን ዝከበሩ ይምስክሩ።

ከባቢ ቀጸሉ ስጸልታት ናይ ደቂጽነታይን ከባቢኣን ምስ መግለጺ ቃላት ተጻሒፉ ይርከቡ።

ጎረቤት ኣብቲ ታትዮስ

ጎረቤት ኣብረግጎሳ

ምዕራቓዊ ሸነኽ ደቂጽነታይ ማለት ከባቢ ቤተክርስቲያን ዘሎ ቦታ ፡ ገዛ ገብሪ ይበሃል። ሓደ ክፋል ናይዚ ኣብ ቅድሚት ዝርእ ዘሎ ከባቢ ደማ ገዛ ዑቕባው ይበሃል።

እዚ ስጸል'ዚ ኣብ ምዕራባዊ ሸነኽ ደቂጽነታይ ኮይኑ ፍሉይ ሸሙ ደማ ገዛ ምሕጽን ይበሃል

ኣብ ደቁጽነዓይ ዝነበሩ ኣቶ ኣርኣይ ሓጎሰን ኣቶ ወልደሚካኤል ከፊላን መግለጺ እንዳገቡ ከለዉ (2016)

ጎሶ እንዳ ኣብረግንሳ

ምብራቓዊ ወገን ደቁጽነዓይ ከባቢ ማይ ነትዮ

ተክሊ በለሰ ሓደ ካብቲ ብላታ ካሕሳይ ናብ ደቂጽንዓይ ዘተኣታተዉዎ ፍረታት እዩ።

ቤተክርስቲያን እንዳ ማርያም ደቂጽንዓይ ፡ ብሸንክ ምዕራብ እንዳጠመተት ዘርኢ ሰኢል

ናብ ድባርዋ ዝወሰድ መንገዲ

ምብራቓዊ ሸነኽ ደቂጽንዓይ

መባእታዊ ቤት-ምህርቲ ደቂጽንዓይ

ኣብ ቅድሚት ዝርአ ቤተክርስቲያን እንዳ ሚካኤል (ዓዲ በሊሕ) እዩ

እዛ ኣብ እግሪ ጎሶ ተደኩና ዘላ ዓዲ በሊሕ ትበሃል

እዚ መቐበልን መደቀሰ ኣጋይሽን ዝበረ ክፍሊታት እዩ

ቤት ብሉታ ካሕሳይ ማሉ ዝበረ ብሸነኽ ድሕሪት ክርእ ክሎ

ምብራቻዊ ወገን ደቂጽነት። ርሕቅ ኢሉ ዝርአ ክፋል ገዛ ገብሪ እዩ። ኣብ ቀረባ ዝርአ ድማ ክፋል ገዛ ዑቕባው እዩ።

ቤተክርስቲያን እንዳማርያም ደቂጽነት ፡ ንግደት ዝግበረሉ 21 ጥሪ ኣስተርእዮ ማርያም እዩ። ብወጻኢ ቀጽሪ ዘሎ ህንጻ ከኣ መቓብር ብላታ ካሕሳይን ቤተሰቦምን እዩ።

ኣብ ገዛ ምሕጾን ዝርከብ ቤት ብላታ ካሕሳይ ዝነበረ ብጎኒ ክርእ ክሎ ኣብ ርሑቕ ዝርእ ዘሎ ዓፄ በሊሕ እዩ

መንበሪ ቤት ብላታ ካሕሳይ ኣብ በሪኽን ስትራተጂካዊ ቦታ ስለ ዝተደከነት ፡ ወተሃደራት ኢትዮጵያ ይኹኑ ተጋደልቲ ኤርትራ ደቁጽንዓይ ኣብ ቁጽጽሮም ኣብ ዝነበረትሉ ግዜ ፡ ከም ኣተአማማኒ ድፋዕ ይጥቀሙሉ ከም ዝነበሩ ይገነር

እዚ ብዚንጎ ተኸፋኑ ዘሎ ህንጻ ክልተ ደርቢ ዝነበሮ መደቀሲ ብላታ ካሕሳይ ከም ዝነበረ ይፍለጥ

እዚ ዑናዚ ብላታ ካሕሳይ ኣብ ድሕሪ ቤቶም ዝገነጽዎ ቤት-ትምህርቲ እዩ። ኣብዚ ቤት-ትምህርቲ'ዚ ካብ ምሉእ ደቂጽነዓይን ከባቢኣን እንዳመዶ ይመሃሩ ነይሮም። ወዲ ብላታ ካሕሳይ ኣቶ ሰሎሙን'ውን ኣብኡ ይምህሩ ከም ዝነበሩ ይንገር።

እዚ ዝርእ ዘሎ ክፍልታት መኻዚኖ ከም ዝነበረ ኣቶ ወልደሚካኤል ከፈላ ይነግሩ

ኣብ ደንበ ብላታ ካሕሳይ ብድሕሪት ወገን ብዙሕ ህንጻታት ከምዝነበረ ይንገር። ካብኣቶም ድማ መኻዚኖ ፡ መዕረፍ ኣጋይሽ ፡ ድንኳን ፡ ቤት-ትምህርቲ ፡ ዶርኩብዎም

ኣብ ገዛ ምሕጽን ዝርከብ መሰጊድ ኣሰላም

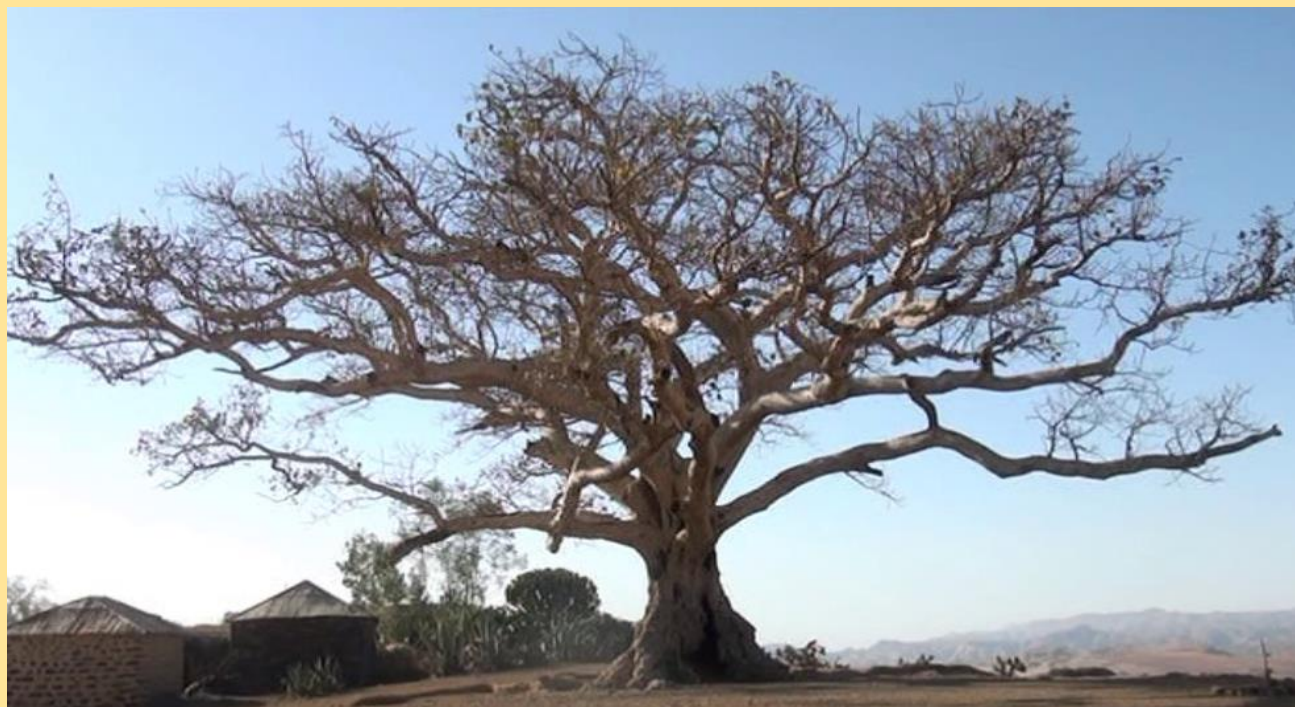
እዚ ኣ ብኻቢ እንዳዞረት እኻሊ እትዋሕን መዲድ ፡ ብላታ ካሕሳይ ኣብ ደቂጽነዓይ ዝተኸልዎ እያ። ትርከቡሉ ቦታ ድማ ኣብ ትሕቲ ገዛ ምሕጽን ዘሎ ጎልጎል ማይ ጨብሮ ዝበሃል እዩ።

ቀላሚጦስ ሓደ ካብቲ ብላታ ካሕሳይ ዘተኣታተዉዎ ዓይነት ተኽሊ እዩ

ብጎታት ዝተኸበት ዓፄ ደቁጸነዓይ ካብ ርሑቕ ክትርኣ ኮላ።

አብ ማእከል ደቂጽንግይ ትርኩብ ጥንታዊት ዳዕሮ

እንሰሳ ዘቤት አብ ዓፄ ናህላይ

እዚ ኣብ ገዛ ዑቕባው ዝርከብ መጅብር እዩ።

ካብ ዓዲ ናህዳይ ናብ ዓዲ ፈለሲቲ ዝወሰድ መንገዲ

ቤተክርስቲያን (ገዳም) እንደ አቡነ ታትዮስ ደቂጽግዳይ

ደቂጽግዳይን ጭግትን ናይ 2 ኪሎሜተር ርሕቀት እዩ ዘለዎን ፡ ግን ሓንቲኤን ኣብ ወረዳ ጽልጣ እታ ሓንቲ ድማ ኣብ ወረዳ ሰፍኣ ትርከብ

ኣብ ደቂጽንግይ ዝርከብ ሓንቲ ሰበይቲ ማይ እንዳገለለት ዘርእ. ሰኢሊ.

ጽሓይ ዕራርቦ ኣብ ደቂጽንግይ

ቀላሕታ ናብ ሕሉፍ ግዜ - ኣብ ቤት ብላታ ካሕሳይ ዝተረኸበ ኣቕሑት

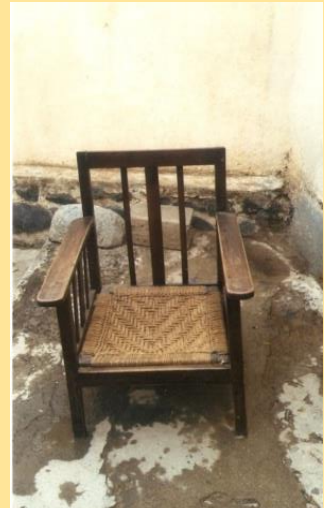
እዚ ኣብ ታሕቲ ዘሎ ሰጻልታት ገለ ካብቲ ኣብ ገዛ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ዝተረኸበ ኣቕሑት ብህይወቶም ክለዉ ዝጥቀሙ ዝከበሩ እዩ። ሰናይት ወልደሚካኤል ንል ንል ንሎም ንብላታ ካሕሳይ ተጓዪዖ ናብ ደቂጽንዓይ ከይዳ ሰኢላ ስለ ዘምጸትለይ ፍሉይ ምስጋና ይብጽሓይ።

ምርኩስ

ክልተ ከረዛን ኣባትር

ብፅንጨይትን ጊቃን ዝተሰርሐት ሰድያ

ምኽዓቲ ብዘይ ልዓት

ሳንዱቅ መቆመጥ ክቡር ንብረት

ላዕለዎይ ክፋል ናይ ፈርንሎ

2 ኣብ ልዕሊ ፈርኔሎ ዝውዒ ብኣጺን ዝተሰርሐ መስታረሪ

ምብቃዕ ሂወት ብላታ ካሕሳይ ማሉ። መልቀስ ብኣባ ትኳቦ ኣባይ (1949) ብፋኑኣል ዑቕባሚካኤል (2016) ተዘክሮ ብጌሎም ኣብረሀት ካሕሳይ ማሉ (2016)

ኣብ መጨረሻ ኣርብዓታት ኩነታት ፖለቲካዊ መልክዕ ኤርትራ እናተባልሐ ኣብ ዋርዙ በጺሑሉ ዝነበረ እዩ። ደገፍቲ ማሕበር ሕብረት ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ዝኾኑ ኣብ ከበሳታት ገጠር ኤርትራ ብሸፍትነት ፣ ኣብ ከተማታት ከኣ ማሕበር ኣንድነት ብዝበሃሉ መንእሰያት ተወዲቦም ናይ ግብረ ሸበራዊ ተግባራት እንዳካዩዩ ፣ ንናጽነት ኤርትራ

ኣቶ ኣርኣያ ሓጎስ እታ ብላታ ካሕሳይ ዝተቐትሉላ ቦታ ብኢድ እንዳመልከቱ ከለዉ። ብላታ ካሕሳይ ኣብ ዓዲ ገዳ መጋባእያ ውዲሎም ንደቂጽንዓይ ክኣትዉ ቁሩብ ምስ ተረፎም ኣድብዮም ዝጸንሑ ሸፋቱ ብድሕሪኦም ወጊኦም ዝቐተልዎም ቦታ እዚ እዩ

ንዝጣበቁ ኤርትራውያን ድማ ብግብረ ሸበራ ከጨንቆም ጀመሩ። እዛ ማሕበር እዚኣ ግብረ ሸበራውያን መንእሰያት ኣዋፊራ ንናጸነት ኤርትራ ንዝቃለሱ መራሕቲ ብቅትለት ብምቕንጻልን ፣ ንተራ ኣባላት ከኣ ብታህዲድን ብምፍርራሕን ኣብ ገጠር ከኣ ኢትዮጵያ ብተፅዕኖም ሸፋቱ ገይራ ካብቲ ናይ ከተማ ብዘይንእስ ቃልሲ ተካይድ ዝነበረት ሰልፊ እያ ነይራ።

እዛ ሰልፊ እቲ-ም ሸፋቱ ኣድብዮምላ ዝነበሩ ቦታ ተርኢ.

ካብዚ ብእተላዕለ ምክንያት ሂወት በዓል ብላታ ካሕሳይ ኣብ ገጠር ይኹን ኣብ ከተማ ብግብረ ሸበራውያን እተኸበበ እዩ ነይሩ። ሰለዚ ብላታ ካሕሳይ መሐለዊ ነፍሱ ተባሂለን ቁሩብ ኣረገውቲ ጠበናጁ እንተነበርኦ ውን ፣ ምስቲ ናይቶም ሸፋቱ ፅዕኖን ብዝሕን ክነጻጸር ከሎ ኣብዚ እተዋ ዘይበሃላ ኣጽዋር እዩን ነይረንኦ። በዚ ምክንያት ከኣ ኣቐድም ኣቢሉ ንመሐለዊ ነፍሱ ዝኸውን ካብ ምምሕዳር እንግሊዝ 10 ዝኣክል ጠበናጁ ኣፍቂዱ ነይሩ እዩ። ብላታ ካሕሳይ መገሻ ክነብር ከሎ ፅጡቓት 4 ወይ 5 ኣኹቲሉ እዩ ዝጎግዝ ነይሩ። (ካብ መዝገብ መምህር ተኸስተ ሃብቲ)

ወኪል ምስሌነ ጽልጣ ዝነበሩ ብላታ ካሕሳይ ማሉ ፣ ድሮ መርዓ ጓሎምን ተዝካር ኣቦኦምን ፣ ኣብ መጋባእያ ወዲሎም ካብ ዓዲ ገዳ ንዓዲም ደቁጽንዓ እናኸዱ ከሎዉ ኣድብዮም ዝጸንሑ ሰብ ብረት ብ12 ለካቲት 1949 ቀተልዎም። ኣስንዮምም ዝኸዱ 4 ሰባት ምስኦም ነበሩ። እቲ-ም ኣድብዮም ዝጸንሑ ሸፋቱ ግን ኣጽኒዖምን ተዳልዮምን ዝነበሩ ይመስል ብላታ ካሕሳይ ንዓዲም ክኣትዉ ቀሪቦም ኣብቲ መጠዋውዮ መንገዲ ሕቕኦም ምስ ሃብዎም ኣርማማ ተኩሶም ኣውደቐዎም። ብላታ ካሕሳይ ብእኡ ሞቲ። ሓደ ካብቶም ሰዓብቶም ተወግኦ ። እቲ-ም ካልኣት ክልተ ግና ነቶም ጸላእቲ ክትኩሱሎም ጀመሩም ንሳቶም ከኣ ካብቲ መሕበኢኦም ወጽዮም ሃደሙ። ግናኸ ኣብቲ ኣድብዮምሉ ዝነበሩ ቦታ እተረኸበ ነጠብጣብ ደምን ፣ ደም እተጸየቐ ጠበንጃን ከም ዘመልክቶ ፣ ካብቶም ጸላእቲ ሓደ ከምተወግኦ ርግጽ ይመስል።

ሰጸላዊ መግለጺ አማውታ ብላታ ካሕሳይ ማሉ

ሰነ ስርዓት ቀብሪ ብላታ ካሕሳይ ማሉን ምሰኦ ዝሞተ ተኸለ ወልደገርጊሰን 14 ለካቲት 1949 ዓምፈ ማለት ድሕሪ ሳልሱቲ ናይቲ ዕለተ ሞት ተገብረ። እዚ ድማ ናብ ምሉእ ታሕታይ ሎጎጭዋን ጎረባብቲ ወረዳታትን ብመርድእ ከም ዝፍለጥ ምስ ተገብረ እዩ። እቲ መርድእ ብመልክዕ ቀብሪ ሓደ አፍ ማለት ካልኣይ ቀብሪ ዘይብሉ ከምዝኸውን ተመሓላለፈ። በዚ ምክንያት ካብ ከተማታትን ገጠራትን ጉብእ ኢሉ ቀባራይ መጸ። ጎልጎል ሸኻ ዓድን ድሕሪ ቤተክርስቲያንን መሕለፊ እግሪ ብዘይርከቦ ሰብ ብሰብ ተጸጃቂው ኢዩ ደው ኢሉ ሰነ ስርዓት ቀብሪ ዝከታተል ዝነበረ። ኣብቲ ፈረስ ክጋልብ ዝኸእል ካንሸሎ ብላታ ካሕሳይ እተተኸለ ዳስ መሕለፊ ንእግሪ ብዘሸግር መልክዕ አጋይሽ መልአ። ኣብቲ ዳስ ንአእመርይ ዝሰሓቦ ነገር እንተነይሩ ናይ ጭራ ዋጣ አወጃቕዓ ፍሉይ ክእለት ዝነበር ኣቶ ዑቕብ ሰለባ ዝበገል ወዲ ጎሞሮ (ደቡብ) እዩ ነይሩ።

ኣቶ ዑቕብ ሰለባ ብናይ ጭራ ዋጣ ክእለቲ ዝምካሕ ፡ ኣብ ወሩያት እንዳ ዓበይትን ወራዙትን ዝዕጠቕ ወሩይን ብኸእለቱ ዝምካሕ ሰብ እዩ ነይሩ። ምስ ብላታ ካሕሳይ ድማ ጽቡቕ ዕርክነት ከም ዝነበር እዩ ዝፍለጥ። ንብላታ ካሕሳይ ዘይኮና አጸብዕተይ ካብ ሱረን ይቦንቐሳ ኢሉ ዝቐረበ እዩ ዝመሰል ነይሩ። ኣብቲ ሰፊሕ ዳስ ካብ ጸጋም ናብ የማን ካብ ቅድሚት ንድሕሪት እንዳተዋናጨፈ ድርሰቲ ክድርጉሕ ጀመረ። ካብተን ድርሰታቱ ሓንቲ ከአ “ከመዓልክን እምበይተይ ወይዘር ፡ ደሓን’ዶ ወዕልክን እምበይተይ ወይዘር ፡ መካነን’ዶ ይመውት ኣብ ሸንጭሮ ፡ መካነን’ዶ ይመውት ኣብ ሸንጭሮ” እንዳበለ ክልተ ሰለሱት ግዜ ደጋገማ። (ካብ መገዠብ መምህር ተኸሱተ ሃብቱ)

ጌል ሚእቲ ዓመት ዝኾና ወይዘር ኣብርሀን ካሕሳይ ፡ ቦኸሪ ጌሎም ንብላታ ካሕሳይ ፡ እተን ሓንቲ ብሂወተን ዘለዋ ካብ ደቆም ፡ ኣብዛ መጽሓፍ ታሪክ ወላዲኤን ንዝኸሪ ዝኸውን ቃላት ብመልክዕ አውሎ ወይ መልቀሰ ክገብራ ተሓትተን እዚ ኣብ ታሕቲ ተጻሒፉ ዘሎ ገበራልና።

ዎይዘሮ ኣብረሀት ካሕሳይ ማሉ ቃለን እንዳሃሳ ሰኔ 2016

“እንኳስ ካሕሳይ ካሕሳይ ኣበለ እምበር

እንኳስ ኣወይ ኣወይ ኣበለ እምበር

ዘይመውትዶ ኣሎ ዘይቅበር

ኣቲ ዓለም ጸለኤኪ ጸለኤኪ

ንብላታ ካሕሳይ ዘይምኻንኪ

ዓለም ኮንቶ ዓለም ኮንቶ

ንወዲ ማሉ እኳ ዘይኮንቶ “

ሞት ዓቢ ፡ መቅጸዕያ ህዝቢ

አባ ትኳሶ አባይ

ክቡር ሰሙናዊ ጋዜጣ

አፍቅደለይ ግዳ ወዲ ማሉ ኸብሎ
ብዛዕባ ሞያኡስ መንሞ አሰተውዓሎ
ንፈታዊኡ ደሓንዓል ከይበሎ
መጸኢቶ መልእኽቲ ብተሎ
መን ኮን ተኩሰሎ ተዘንገዑ ከሎ
ዘቐመጦ ባዕሎ ከየልዓሎ
ባዕልኻይ ነፍሱኻ ይሕሎ
ንፈጣሪ ደኣ ተመስገን ንበሎ
ንገባር ክፋእሲ መንግስቲ ይኣኸሎ።

ልብና ኣይኹን ከም ጠንቋሎ
ንሲጋኻ ድኻም ንነፍሲ ጸሎሎ
ከይዱ እዩ፣ ም ይምሓርካ ንበሎ
ብህይወቱን ብሞቱን ብርኪ ሊሎ
ኣብ ሞቓ ገዘኡስ መን ቀተሎ
ተኸውሎ ድዩ ካላእ ትኸውሎ
ጸኒሐም ናይ ብርሃን ሓንኳሎ
ኣብታ ዘይትሓልፍ ዓለም ምሕረት
ይቀበሎ።

ከመዓልካ ክሕሸ ሰላማዊ
ኣብ ዓዲ መን ኣሎ ከማኻ ፍትሓዊ
ብዓይኑ ዝፈልጦ ንሓሳዊ
ብማዩ ዝጠፍእ ዝነደደ ሓዊ
ኣብሊዑ ዘጽግብ ኣሰትዩ ዘርዊ
ብቐጽበት ዝኸደ ከም ክንፋዊ
እኳይ ፍርቂ ሰዓት ዝኣክል መላበዊ
ኣንቲ ዓለም ክንደይክ ትሕሰዊ
ክትጸቢ ከሎኺ ዘይትርሕዊ
ኣንታ ክሕሸ ከም በዓል ማርታ ዶ ከነእዊ
ኣልኣዛር ክትከውን መሊሰካ ክትሓዊ
ብዩማን የቐምካ ንጉስ ሰማያዊ።

ወዲ ማሉ ሓየት ዘይኸበር
ኣታ ጎይታይ ዲኻ ሓወይ እምበር
ንዓቢ ንንኡስ ትህበና መንበር
ብድሕሬኻስ ክንደይ ከይኸበር
ኣንታ ንፋዕዶ ይመውት ለባምዶ ይቐበር
ኣብ ግንባሩ ዝኸበር መኸበር
ክትነብረለይ ኢለ መዓስ ኮይነ ክትቅኒምበር
ብልቦናዶ ኣብ ዓለም ይንበር
እሞ ሓቂ ድዩ ዘንግኻ ክሰበር
ፈጣሪ እንካብ ዝብሎ እሞ ታይ ይገበር
ፍትሒ ሰንቁ ምስ ጻድቃን ተጸምበር።

ኣንታ ጎይታይ ከመይ ኢልካ ቀኒኻ
ይበኪሎ ዝደሊ ንዓኻ
ዘይትርታዕ ተረቲዕካ ዲኻ
ኬድካይ ብላታ ገዛ ከይኣቶኻ
(ኣዩ ዓለም) ዓድኻ ገዲፍካስ ንበረኻ
ነፍጥዶ ኣይነበረን ቅድሚኻ ድሕሬኻ
ዕድመዶ ይኸውን ተሓሊኻ።

ኣንታ ሸላ ቀጢን መንክ ረኽበካ
ከይድቅሱ ዶ ሞ ጸላእትኻ
ቀቲሎ ዝነበር መን ርኢኻ
ይኣኸለካ በሊዕካ ሰቲኻ
ጎይታይ ኣቢልካዮም እንዳቦኻ
እምበኣር ብሞትስ ኩልና ከማኻ
ከይደ ዘይበልካና ደኣ ቁሩብ ተጋጊኻ።

እንታይን እንታይን ሓሲቡካ ልብኻ
ብሃንደበት ክትከይድ ከሎኻ
ተላቢኻሎምዶ ንስድራኻ
ብሓቂ ድዩ ወጽዩ ሰሬኻ
ጽባሕዶ ከይኮነ ትኩንድኻ
መርዓ ንልካ ተዝካር ናዩቦኻ
እተዋ በል ሳልሳዮም ኢኻ።

ወዲቐካይ ናይ ሃገር ሸባኻ
ኣንታ ጎይታ ፍትሒ ዓደቦኻ
እንቋዕ ደኣ ስርዓት ኣይገገኻ
እምበር ክንደይ ሃጺይ ሓሊፎም ቅድሚኻ
ሰተ-ሰምሃር ይግበር ሰፍራኻ።

አባ ትኳሶ አባይ (ጽልማ)

መልቀሰ ብፋ-ኑአል ዑቕባሚካኤል ፡ አሰሎ ኖርወይ 2016
(67 ዓመታት ድሕሪ መስዋዕት)

ፋ-ኑአል ዑቕባሚካኤል

ወየ ወየ ወየ

ብላታ ካሕሳይ ፡ ወዲ ማሉ
ኤርትራ ምስ በለ ፡ ዘይዓጸፈ ቃሉ
ማሕበር አንድነት ፡ ከእምኖ ተሓሊሉ
ንናጽነት ምስ ናፈቅ ፡ መዋእሉ
ደቂሱ አይፈልጥን ፡ ሃገሩ ክሕሉ።

ብላታ ካሕሳይ ፡ አቦ መኳንንቲ
ብጊሓቱ ፈለገካዮ ፡ ረብሓ ናይ ትምህርቲ
ንፍትሒ ትቃለሰ ፡ አንጻር አድሓርሓርቲ
ንህዝብኻ ትምህር ፡ ዘመናዊ ዘራእቲ
ደቅኻ ተማሂሮም ፡ ኮይኖምልካ ሊቃውንቲ
ቃልሲ ምሂርካና ፡ ክንከውን ተጋደልቲ
ብነብሰና ክንሓድር ፡ ክንተክል መንግስቲ።

ወየ ወየ ወየ

ብላታ ካሕሳይ ፡ ክቡር በዓል ግርማ
አቦ ብዙሓትወ ፡ አቦ አብርሃት አቦ ሮማ
አቦ ዮሴፍ አቦ አርአያ ፡ ተመሃሮ ፈለማ
አቦ ጽገወይኒ አቦ ሓረገ ፡ ለባማት ጽልማ
አቦ ሰሎሙን ፡ አቦ አብራሃም ተመሃሮ ፈለማ
አቦ ኤፍረም አቦ አማኑኤል ፡ ሰብ ዕላማ
ትምህርቲ አጽጊብካዮም ፡ አፍሪቃ ብጸማማ
ከምቲ ባህግኻ ፡ ዓድኻ ከቲማ
ምሁራት አፍርያ ፡ ሃገርና ሃብቲ።

ህዝብኻ ጽልማ ፡ ብኣኻ ቀሲኑ
ህዝብኻ ሰራዩ ፡ ንዓኻ አሚኑ
ዓድኻ ሎጎጭዎ ፡ ብኣኻ ተሓቢኑ
ካብ ሸፋቱ ዓመጽቲ ፡ ሳላኻ ድሒኑ
ሕርሽኡ በርኪቱ ፡ ዋሪቱ ሳሲኑ
ብድሕራኻ ግን አይግድን ፡ ሃይለስላሴ ሃገርካ ዘሪፋ
እንተኾነ ህዝብኻ መሳርያ ዓጢቐ
ከምታ ድልዩትካ ሃገሩ ነጻ አውጺኡ።

ወየ ወየ ወየ

ብላታ ካሕሳይ ርእሲ ምድሪ
ከማኻ አይተፈጥረን ለባም አመሓዳሪ
ምሉእ ጌሩ ፈጠሩካ ልዑል ፈጣሪ
ፍርድኻ ድምቕቲ ከም ጸሓይ ቀትሪ
መሰል ሰብ ትሕሉ ንቑሕ ተመራማሪ
ፍትሓዊ ኔርካወ ብዓል ጽቡቕ ግብሪ።

ብላታ ክብለካ ፡ ምስሌካ ጽልማ
መምህር ፍቕሪ ፡ ብዓል ግርማ
ማዕርነት እምንቶኻ ፡ መሃሪ ብኣልማማ
መስዋዕትኻ ሰሚዓ ፡ ሓዚና ብዓለማ።

ወየ ወየ ወየ

ጎይታ ጽልማዶ ክብለካ ፡ አቦ ሎጎጭዎ
ጅግንነትካ ተወርዶ አብ ከበሳ ፡ ክሳብ ማሳዎ
ደፋር ከም አንበሳ ፡ ዘዩድልዮ ሓለዎ
ብጊሓቱ ነቑሕካሉ ንሰርዓተ ሸዎ
ኬድካ ዘይትደክም ፡ ከም ጽጋባ ጣዕዎ
አስመራ ወዲልካ ፡ ምዕራፍካ ድባርዎ
ብኸዳዓት ተኾሊፍካ ፡ ዕዱጋት ብስዎ
ዓንጋሊት አዳራሽካ ፡ ሎሚ ጸምዩዎ።

መሓዛ አዝማች በርህ ፡ ሃገሩ ዘዩድፈረ
ዓርኪ ቦኽሪ ሰወእ ፡ ዓብደልቃድር ከቢረ
ኤርትራ ምባልካ ፡ ዋዲምዎም ዕረ
ሰምካ ንምጥፋእ ፡ እንታይ ዘይተዘመረ
ቃልሰኻ ከበርዕኑ ፡ ክንደይ ዘይተጸዕረ
መስዋዕትኻ ታሪኽዩ ፡ አብነት ንዝደሓረ።

ወየ ወየ ፡ ተዘሚተ ሰበይ

ወየ እብል አለኹ ፡ ንሱ ኮይኑ ዓቕመይ
ጽላል እምበር ኢኹ ፡ ዋሕስ ናይ ሃገሪይ
የልቅሰልካ አለኹ ፡ ከይተርፍ ናየቦይ

እምበር ወየሰ ፡ ግደ ጅግና አይነካን
ዋይታን ልቕሶን ፡ ንዓኻ አይግባእን
ዮኸእለና ዋሪይ ፡ ትዕግስትን ጽንዓትን
ወሮ ትብርህ አይትብኪያ ፡ ግደፍኦ ይኣኸለክን
ከርሰኸን ብሩኽዩ ፡ ለባማት ወሊድክን
ገሊኦም መምሃራን ፡ ህዝቢ ዘንቀሑልክን
ኩሎም ሞያውያን ፡ ፍልጠት ዝሓፍሱልክን
ዋቕሚ ትምህርቲ ንህዝቢ ዘፍለጡልክን
ከቢርክን ክትነብራ ፡ ኣምላኽ ይሓግዝክን
ሓዘን ብላታ ከቢድዩ ፡ የጽንዕክን ዮኸእልክን።

ነጻነት ብመስዋእቲ ከም ዝመጽኑ
ንህዝቢ ኤርትራ ዝመሃረ
ፋልማይ ሰዉእ
ብላታ ካሕሳይ ማሉ

“ታሪኽ ጅግንነትካ ኣይክጠፍእን እዩ።
ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ ድማ
ክመሓላለፍ
እዩ።”

ብላታ ካሕሳይ ማሉ

“ብሰላም ዕረፍ”

ወሰኝ / ላቆባ 2 ሺድዮ መጋወሪ

አብዚ ክልተ መጋወሪ (link) ናብ ዩትዩብ ነፍይ ሓደ ሰዓት ዝኸውን ንውሒ ዘለዎን ተንቀሳቃሲ ሰኢሊ ሺድዮ ይርከባ። እታ ቀዳመይቲ ሰኢልታት ደቂጽንዓይን ከባቢኣን ዝሓዘት እያ። ዓቢ ገዛ ናይ ብላታ ካሕሳይ ዝነበረ ፡ መቐበል ኣጋይሽ ከይተረፈ ዝነበሮ ህንጻ ሎሚ ግን ዓንዩ ይርእዮ። ዝተቐትልሉ ቦታን ፡ እቶም ቀተልቲ ኣድብዮም ዝጸንሑሉ ቦታን ይርእዮ። ኣብኡ ዝነበሩ ክልተ ደቂ ዓዲ መግለጺ እንዳሃቡ ነቲ ኣከባቢ ብምልኡ ብዙርያ ይርእዮ።

እታ ካልኣይቲ ድማ ምስ ቦኽሪ ጓሎም ንብላታ ካሕሳይ ፡ ወይዘሮ ኣብረሀት ፡ ብሂወተን ዘለዎ ጓል ሚእቲ ዓመት ዝተገብረ ቃለ መጠይቕ ይርከቦ። ኣእምሩኣን ገና ዘይደኸመ ምሉእ ትዝታ ናይ ወላዲኡን ዝገበርዎ ኩሉ ዝዝክራን ሰበይቲ ብምዃን ፡ ናተን ቃለመጠይቕ ነቲ ታሪኽ ሂወት ናይ ብላታ ካሕሳይ ኣሁብቲሙዎ ኣሉ።

እዘን ኣብ ታሕቲ ዘለዎ ናይ መጀመርታ 3 መጋወሪ (link) ሺድዮ ቅዳሕ ናይ ደቂጽንዓይን ከባቢኣን ዘርእያ እየን።

<https://www.youtube.com/watch?v=ntARzqhUcQE>

<https://www.youtube.com/watch?v=PwGiB3OMZCU>

<https://www.youtube.com/watch?v=rFF6i-iS7W8>

እዘን ቀጺለን ዘለዎ ክልተ መጋወሪ (link) ድማ ሺድዮ ቅዳሕ ቃለ መጠይቕ ምስ ጓል 100 ዓመት ቦኽሪ ጓሎም ንብላታ ካሕሳይ ማሉ ወይዘሮ ኣብረሀት ካሕሳይ ዝተገብረ እዩ።

<https://www.youtube.com/watch?v=IXFLyVClxBc>

<https://www.youtube.com/watch?v=4FEFk-DU66I>

ምስጋና

ታሪኽ ሂወት ብላታ ካሕሳይ ንምጽሓፍ ምሉእ ተገዳስነትን ምትሕብባርን ካብ ሰድራ ቤቶም ስለዝረኹብኩ ተቓላጠፈ ክወደእ ብምኽኣሊይ ፅዑዝ ምስጋናይ ይብጸሓዮም።

ዕድመ ዝደፍኡ ኣብ ኣመሪካን ኤውሮፓን ዝነበሩ ደቂ ጽልማ ድማ በቲ ዝሃቡኒ ሓበሬታ ክመሰግኖም ይፈቱ።

እቲ ዝረኹብኩዎን ዝኣኩብኩዎን ሓበሬታ ጽሑፊ ኣብ ምድምዳም እንዳተዳለኹ ከሎኹ ኣገዳሲ ሓበሬታት መምህር ተኸስተ ሃብቲ መዝገብዎ ዝጸንሐ ብምርካብይ ነቲ ታሪኽ ሂወቶም ከሀብትሞ ሓጊዙ። መምህር ተኸስተ ወዲ ዓዲ ኮይኑ ኣብቲ ግዜ ናይ ብላታ ካሕሳይ ከም መንእሰይ ዝተገብረ ንዋፊታት ዘኪሩ ብምምዘጋቡ ከም ቀዳማይ ምንጨ (primary source) ተጠቓሲ ኣሎ። ካብኡ ዝተረኸበ ሓበሬታ ፡ ብሕልፊ ድማ ኣብቲ ፖለቲካዊ ንዋፊታቶምን ኣብቲ ዝገበርዎ ብዙሕ ዝገጸቱ ኣበርክቶ ኣብ ምዕባል ደቂጽንዓይን ጽልማን ሓጋዚ ኮይኑ ኣሎ። ካብቲ ዓቕርዎ ዝጸንሐ ሓበሬታ እንዳጠቓሰኩ ኣብዚ መጽሓፍ ታሪኽ ሂወት ብላታ ካሕሳይ ኣእትየዮ ኣለኹ። ብተገዳስነት እቲ ብቐሊሉ ክርከብ ዘይክእል ዛንታታት ናይ ኣርብዓታት መዝገብዎ ብምጽንሑ ዓቢ ምስጋናን ናእዳን ይግብኡ። ንመምህር ተኸስተ ሃብቲ ክረኽቦ ብዙሕ ጽዒረ ግን ካብዚ ዓለም ከምኣተፈልዩ ክፈልጥ ክኣሉ። መንግስተ ሰማይ የዋርሱ።

ናይ ምብርባር ጸውዒት

ኣብ ዓለም ብዙሓት ሃገራት ሓወልትታት ብምህናጽ ፡ ጉደናታት ፡ መናፈሻ ቦታታት ፡ ቤትትምህርትታት ፡ ዩኒቨርሲታት ካልኣት ትካላትን በሰማቶም ብምጽዋዕ ፡ ንጀጋኑኦም ንዘልኣሎም ክዘክሩዎም ይረኣዩ። ኤርትራ ግን ኣብ ምምራሕ ሃገር ፡ ወትህድርና ፡ ስነምግባር ፡ ስነጽሑፍ ፡ ሃይማኖት ፡ ሙዚቃን ስፖርትን ቅያ ዝሰርሑ ጀጋኑኦ ኣብ ምዝካር ዝፈሸለት ሃገር ኮይና ንረክባ። ኣብ ኤርትራ ፡ ካብ ጥንቲ ጀሚሮም ክሳብ ሕጂን ዝክበሩ ዓበይቲ ሰባት ክጥቀሱ እንተኾይኖም ፡ እቲ ዝርዝር ኣዘዩ ነዊሕ ከምዝኸውን ርዳእ እዩ። ካልእ ይትረፍ ኣብ ዝሓለፈ 50 ዓመታት ዝክበሩ ሃገራት ዘይተነግረሎም ጀጋኑ ጥራይ ኣዘዩም ብዙሓት ከምዝኾኑ ክፍለጥ ኣለዎ።

ብወገነይ ፡ ኤርትራ ብዙሓት ኣብ ፖለቲካዊ ፡ ውተሃደራዊ ፡ ባህላዊ ፡ ትምህርታዊ ፡ ስፖርታዊ መዳይ ኣዘዩም ዘድኅቹ ኣብ ታሪኽ ዝሓለፉ ሓያላት ውልቀሰባት ኣለዉዎ ፡ ክንዝክርም ከኣ ይግብእና እዩ እንተበልኩ ብዙሓት ምሳይ ከም ዝሰማምዑ እምነት ኣሎኒ። ኣብ ቤትንግባት ፡ ንኤርትራውያን ጀጋኑ ዝምልከቲ መጻሕፍቲ ክርከቡ ዘይምኽኣሎም ድማ ኣዘዩ ዘጉሂ እዩ። ኣብዚ ቀረባ ጊዜ ግን ኣብ መርበብ ሓበሬታይ ኣብ ዝተፈላለዩ ወቅቲ ናይ ዝክበሩ ኤርትራውያን ታሪኽ ህይወት ዘዘንቱ ቦታ ከፊተ ከምዘለኹ ክሕብር እፈቱ። (www.emnetu.com).

ንምጅማር ዝኣክል ፡ ገለ ሕጹያት ክኾኑ ይኽእሉ ዝበልኩዎም መሪጸ ኣለኹ። ሰለዚ ፡ ንኹልኻትኩም ክጥቀሱ ኣለዎም ናይ ትብሉዎም ሰባት ኣሰማት ክትሰዱለይ እጽብ። እቲ ዝሰደድ ዝርዝር ግን ንዝሓለፉ ዝምልከት ጥራይ ክኸውን ኣለዎ። ብኻልእ ኣዘራርባ ንግዜኡ ኣብ ታሪኽ ህይወት ናይ ዝሓለፉ ጥራይ ኢና ክነተኩር ንኽእል። ነቲ ዝርዝር ድማ ካብኻትኩም ገለ ሓበሬታ ምስ ረኽብኩ ናይ መወዳእታ መልክዑ ከትሕዞ እዩ። እቲ ዝርዝር ግን ኩሉ ጊዜ ንተወሳኺ ኣሰማት ፍሉጣት ሰባት ክፋት ከም ዝኾነ ይሕበር።

ብዛዕባኺ ሓሳብኺ እወታዊ ኣረኣኢያ እንተ ኣልይኩም ታሪኽ ህይወት ናይዞም ኣብ ዝርዝር ዘለዉ ውልቀሰባት ክትጽሕፉ ወይ ክጽሕፉ ዝግደሱ ሰባት ክትረኽቡ ምሕጽንታ የቕርበልኩም ኣሎኹ። ዝኾነ ሓበሬታ ዘለዎ ግን ከኣ ክጽሕፍ ዘይደለ ወይ ዘይክእል ሰብ ምስ ዘንገራኩም ፡ ነቲ ሓበሬታ (ብወረቓት ፡ ዲሲኬት ፡ ግራፕኮን ፡ ካሴት ፡ ቪዲዮ ፡ ስኢ ወዘተ) ናባይ ክሰዱዎ ክትሕብርዎም ትኽእሉ ኢኹም። ብኸምዚ ድማ ኣነ ነቲ ትሕዝቶ ናብ ክጽሕፍ ዝኽእል ሰብ ክሰዶ እኽእል።

መጠን ናይቲ ጽሑፍ ኣገዳሲ ኣይኮነን። እቲ ኣገዳሲ ናይቶም ጀጋኑ ታሪኽ ምዝካርን ፡ ጨሪሹ ከይጠፍእ ወይ ከይተረሰዐ ከሎ ምስናዱን እዩ። ዕብዩት ናይቲ ጽሑፍ ዝውሰኖ መጠን ናይቲ ሓበሬታ ብዛዕባኦም ውልቀሰባት ዝርከብ እዩ። ሓደ ክፍለጥ ዘለዎ ኣገዳሲ ነጥቢ ግን እዞም ኣብቲ ዝርዝር ዝኣትዉ ውልቀሰባት ፡ ኣብ ድሕነት ሃገርና ፡ ህዝብና ፡ ባህልና ገለ ፍሉይ እወታዊ ዝኾነ ኣበርክቶ ዝገበሩ ክኾኑ ኣለዎም።

እምነቱ ተሰፋይ